

Inleiding

Het ontwerp-vaststellingsbesluit voor het Groningen gasveld 2021-2022 heeft van 25 juni 2021 tot en met 5 augustus 2021 ter inzage gelegen bij de gemeenten Eemsdelta en Midden-Groningen en de provincies Groningen en Drenthe. Het ontwerp-vaststellingsbesluit was ook digitaal te raadplegen op website van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (www.rvo.nl). Tevens is er een online informatiesessie over de gaswinning in Groningen en het vaststellingsbesluit georganiseerd op 8 juli 2021. In totaal zijn er 25 zienswijzen ingediend die zijn gepubliceerd op de website van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (www.rvo.nl). Alle ingediende zienswijzen en reacties van overheden zijn geregistreerd en van een nummer voorzien. Aan de indieners is een ontvangstbevestiging gezonden met daarin een registratienummer. De zienswijzen zijn per thema opgesplitst in deelzienswijzen. Daarna zijn de deelzienswijzen die betrekking hebben op een vergelijkbaar onderwerp gebundeld. In deze Nota van Antwoord zijn de deelzienswijzen van een antwoord voorzien. Aan de hand van de registratienummers kunnen indieners het antwoord op de zienswijze, of de antwoorden op de deelzienswijzen waarin de zienswijze is opgedeeld, opzoeken.

1. Juridisch kader

	Registratienr. zienswijze(n)	Samenvatting	Tekst
1	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener gaat ervan uit dat de zienswijze behandeld wordt conform de relevante bepalingen in de Algemene wet bestuursrecht (Awb) en de overwegingen uit de zienswijze, aangevuld met het advies van de indiener, transparant meeweegt in het definitieve vaststellingsbesluit.</p> <p>Onderbouwing: Op 25 juni 2021 heeft u het ontwerp-vaststellingsbesluit (ontwerpbesluit) gaswinning Groningenveld voor het gasjaar 2021-2022 ter inzage gelegd. In mei 2021 hebben wij u geadviseerd over de operationele strategie en zijn wij op uw verzoek ingegaan op de mogelijke inzet van de gasopslag Grijskerk zodat de gaswinning uit het Groningenveld sneller beëindigd kan worden.</p>
		Antwoord	<p>De totstandkoming van het vaststellingsbesluit geschiedt conform de wettelijke bepalingen in de Mijnbouwwet, waarin onder meer is vastgelegd welke adviseurs worden geraadpleegd, en de eveneens wettelijk voorgeschreven openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht. De adviezen van de wettelijke adviseurs zijn samengevat en van reactie voorzien in het besluit. De zienswijzen die zijn ingediend zijn allemaal beoordeeld. Mede aan de hand daarvan is het ontwerpbesluit op punten aangepast en verduidelijkt. Deze nota van antwoord bevat de specifieke reacties op alle zienswijzen. Waar dat aan de orde is, wordt in deze nota van antwoord verwezen naar het onderdeel van het besluit waarbij de zienswijze is betrokken.</p>
2	202100452	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er in een wet of vaststellingsbesluit vastgelegd moet worden dat de gaswinning daadwerkelijk in 2022 stopt.</p>
		Antwoord	<p>Met het wetsvoorstel Wat na nul zal de definitieve beëindiging van de gaswinning uit het Groningen gasveld wettelijk worden geregeld. Onder meer wordt in de Mijnbouwwet een verbod op gaswinning uit het Groningenveld opgenomen. Op dit moment kan nog niet worden vastgelegd op welke datum deze bepaling in werking kan treden omdat die datum afhankelijk is van een aantal randvoorwaarden. Die worden doorlopend gemonitord. Zodra de minister duidelijkheid heeft over het moment waarop het Groningenveld definitief dicht kan, stelt hij de datum van inwerkingtreding vast van de wetswijzigingen die met het wetsvoorstel Wat na nul voor dat doel gereed worden gemaakt.</p>

3	202100459	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het indienen van een zienswijze als onderdeel van de wettelijk geregelde procedure niet gelijk staat aan betrokkenheid en draagvlak. Indiener vraagt wat de minister verstaat onder betrokkenheid van burgers in de opmerking: "Tevens zorgt een zorgvuldig proces met betrokkenheid van burgers en medeoverheden voor meer draagvlak voor een besluit".</p> <p>Onderbouwing: Wat betreft de adviesrol van de overheden is in de Mijnbouwwet in artikel 52d lid 6 inderdaad de mogelijkheid om advies uit te brengen op de voorbereiding van een advies geregeld, maar het gaat slechts om een advies, waar geen opvolging aan gegeven hoeft te worden. Burgers kunnen een zienswijze indienen en dan kunt u dat een zorgvuldig proces noemen, want er is immers een procedure bij wet geregeld, maar daarmee hoeft er nog geen sprake te zijn van betrokkenheid en draagvlak. Bovendien telt het draagvlak van het grootste getal: leveringszekerheid voor heel Nederland gaat boven eventuele risico's voor de bevolking in Groningen.</p>
		Antwoord	<p>De adviezen van onder andere de medeoverheden in combinatie met de mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen die voor iedereen openstaat, dragen eraan bij dat er op de breedst mogelijke basis een afweging wordt gemaakt tussen alle betrokken belangen en daarmee een zorgvuldig besluit genomen kan worden. In de afweging wordt rekenschap gegeven van hoe de belangen zijn gewogen, welke bijdrage de adviezen daarbij hebben geleverd en op welke wijze de zienswijzen nog tot aanpassingen hebben geleid ten opzichte van het ontwerpbesluit. Daarmee wordt tevens beoogd een zo groot mogelijk draagvlak te bereiken.</p>
4	202100463	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener wil naar voren brengen dat een omgevingsvergunning dezelfde kwaliteit waarborgt als een MER.</p> <p>Onderbouwing: Waarom is het milieu hiervoor onbelangrijk en als het om stikstof gaat moeten de boeren eraan geloven. Zelfde machtsvertoning.</p>
		Antwoord	<p>NAM beschikt over de vereiste mijnbouwvergunning. Het vaststellingsbesluit gaat over het vaststellen van de operationele strategie en daarbij wordt getoetst aan het wettelijk kader dat daarvoor geldt. Dat is in het vaststellingsbesluit ook gebeurd.</p> <p>De maatwerkvoorschriften voor de omgevingsvergunning staan los van het vaststellingsbesluit. Ook is een MER-plicht niet aan de orde, zo heeft ook de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State in lijn met haar eerdere uitspraken geoordeeld</p>

			op 15 juli 2020 over het vaststellingsbesluit 2019-2020 (ECLI: NL:RVS:2020:1665, r.o. 46.1).
5	202100463	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er sprake is van ongelijke behandeling in het voordeel van de minister in een eerdere procedure.</p> <p>Onderbouwing: De procedure vermeldt dat als iemand zijn zienswijze of beroepschrift te laat indient bij de RvS, deze niet meegenomen kan worden tijdens de zitting en in ieder geval niet meegenomen kan worden met de uitspraak van de RvS. Bij de een na laatste zitting in 2019, had de advocaat van de minister het één dag te laat ingeleverd. Hij vroeg expliciet aan het einde van de zitting en ik citeer: u neemt het toch wel mee voorzitter? Ja, geen probleem was het antwoord. Hier had de RvS de appellanten kunnen dienen en zeker met de kennis dat de minister de RvS op het verkeerde been had gezet met alle tussentijdse (wettelijke) aanpassingen. Was ik te laat als appellant, dan waren die stukken niet meegenomen!</p>
		Antwoord	Deze zienswijze heeft geen betrekking op het huidige vaststellingsbesluit. Overigens wordt opgemerkt dat het over het algemeen aan de betreffende rechter is om de gang van zaken ter zitting te bepalen.
6	202100463	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er onjuistheden in het ontwerpbesluit staan, namelijk dat de minister zou stoppen met de gaswinning, maar toch doorgaat.</p> <p>Onderbouwing: De minister past de wetgeving daarop aan. Ik heb de 3 afgelopen rechtszaken verloren, omdat de minister zei dat hij zou stoppen. Leveringszekerheid is niet meer van toepassing en kan hij stoppen. Dit zegt de NAM ook in zijn zienswijze.</p>
7	202100463	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister geen gehoor geeft aan diens appel om zijn rechten naar billijkheid op te eisen en vindt dat de RvS de minister ermee laat weggomen. Hierdoor kan de minister doorgaan met de gaswinning.</p> <p>Onderbouwing: Dan is veiligheid de norm en als daar niet aan voldaan kan worden de leveringszekerheid. Tijdens de zittingen werd dit heen en weer geslingerd en kon daarvoor de NAM en daarna de minister de gaswinning continueren met een paar vermanende woorden over veiligheid (versterkingsprogramma) van de RvS, die ze dan in het volgende verhaaltje verbeterd moesten hebben. Daaraan werd nooit volledig voldaan.</p>

			Het ergste is dat in de laatste jaren dat de minister onder de noemer Ik stop de gaswinning weer door kon gaan met de gaswinning naar gelang de volumes die hij toen nodig had volgens hem. Daardoor heb ik de laatste rechtszaken bij de RvS verloren. Nu heeft de minister aangekondigd om wederom door te gaan met de gaswinning na 2030, zonder een definitieve gepubliceerde stopdatum.
		Antwoord	Op 29 maart 2018 heeft het kabinet besloten de gaswinning uit het Groningenveld zo snel als mogelijk volledig te beëindigen. Het wettelijk kader voor de besluiten over de gaswinning uit dat veld zijn aangepast om hieraan te kunnen bijdragen. Daarnaast is er steeds naar mogelijkheden gezocht om te zorgen dat het gas uit het Groningenveld sneller niet meer nodig is en zijn er diverse maatregelen genomen om het einde van de gaswinning sneller in zicht te krijgen. In elk vaststellingsbesluit wordt de afweging gemaakt over de hoeveelheid gas die mag worden gewonnen. Daarbij wordt het leveringszekerheidsbelang en het belang om de veiligheidsrisico's te verminderen meegewogen. Het eind van de gaswinning komt steeds dichterbij. Zodra het mogelijk is, zal het Groningenveld worden gesloten. Er is een wetsvoorstel in voorbereiding (Wat na nul) dat de laatste fase van winning uit het veld van aangepaste regels voorziet en waarin wordt verankerd dat het veld niet meer mag worden gebruikt als dat niet meer nodig is.
8	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat de minister zich niet mag laten leiden door een commercieel adviseur (TNO) bij de afweging of de continuïteit van het gasveld invloed heeft op het seismische risico. Onderbouwing: Op pagina 24 van het ontwerp vaststellingsbesluit brengt de minister naar voren dat de continuïteit van de productie van het gasveld geen significante invloed heeft op het seismische risico volgens TNO. Deze uitspraak is niet door het SodM bevestigd, met als gevolg dat de minister zich niet, in deze, mag laten leiden door een commerciële adviseur.
		Antwoord	Op grond van artikel 122a van de Mijnbouwwet dient de minister TNO bij de vaststelling van de operationele strategie om advies te vragen ten aanzien van de in dat artikel omschreven aspecten. TNO is een onafhankelijke kennisinstelling zonder winstoogmerk. Op pagina 24 in het besluit geeft TNO aan dat de sluitingsvolgorde van productielocaties geen significante invloed heeft op het seismisch risico. TNO verwijst hierbij naar een studie uit 2020 (https://www.rvo.nl/sites/default/files/2020/08/Advies-TNO-

			<p>Capaciteitsafbouwplan-28082020.pdf). Uit deze studie blijkt dat de volgorde van productielocaties na 2021 geen invloed meer heeft op het seismisch risico. SodM geeft in zijn advies aan dat de sluitingsvolgorde zorgvuldig en met oog voor de veiligheid is vastgesteld en adviseert om in te stemmen met de door NAM voorgestelde sluitingsvolgorde van de productielocaties. Op de vraag of het seismisch risico verder beperkt kan worden door een wijziging van manier van produceren geeft SodM alleen advies over de gasopslag Norg en de capaciteit van de stikstofinstallaties. Ook SodM ziet hiermee geen andere sluitingsvolgorde van productielocaties teneinde het seismisch risico verder te minimaliseren. Het advies van TNO en SodM komen op dit punt dus overeen met elkaar.</p>
9	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister de norm van de commissie Meijdam niet mee hoort te nemen in het besluit omdat de norm voortkwam uit de noodzaak van de gaswinning en de noodzaak in april 2021 is weggevallen.</p> <p>Onderbouwing: Het doel van de afbouw van het Groningenveld komt voort uit de verplichting van het EHRM, de bron van de risico kan bij de inwerkingtreden van het stikstoffabriek wegvallen. Met als gevolg dat enkel instabiliteit [instabiliteit] opgebouwd uit het verleden tot de risico behoort.</p>
		Antwoord	<p>De veronderstelling dat de winning uit het Groningenveld niet langer noodzakelijk is wordt niet gedeeld, zoals in het besluit is uiteengezet. De toets aan de Meijdam-norm is met het oog op het veiligheidsrisico nog onverminderd relevant.</p>
10	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het huidige ontwerp-vaststellingsbesluit indruist tegen de uitspraken van de Raad van State betreffende de recente winningsbesluiten omdat de minister de gaswinning voor onbepaalde tijd wenst te continueren.</p> <p>Onderbouwing: De bovenstaande adviezen [van TNO en de Mijnraad] zijn niet voor een langere termijn, doch de minister wenst bij deze besluit de toekomstige rechtelijke toetsing naast zich neer te leggen. Met als gevolg dat de kwaliteit van toetsing onder druk komt te staan, zoals reeds beschreven in het OVV Rapport. De toekomstige reservoirdruk en allerlei varianten hoe het zich zou kunnen ontwikkelen en met welke mate van onzekerheid, heeft de minister niet meegenomen in de berekening van de minimale flow.</p> <p>De minister heeft in het verleden nimmer de gaswinning van het Groningenveld getoetst op de effecten op de bovengrond. Nu de primaire maatschappelijk belang van leveringszekerheid is weggevallen kan de minister niet terugvallen op oudere</p>

			besluitvorming zoals omschreven in het OVV rapport. De onbeperkte, de lengte/duur van het besluit, met daarin verwerkt een hoge mate van variabelen zoals het omzetten van Grijpskerk. En daaraan toegevoegd nimmer een volledige uitwerking van de adviezen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid druist in tegen de uitspraken van de Raad van State.
		Antwoord	Op basis van de Mijnbouwwet wordt er voor het Groningenveld jaarlijks een vaststellingsbesluit genomen dat louter geldt voor het daaropvolgende gasjaar. Elk jaar moeten de, in de Mijnbouwwet voor dat doel opgenomen, omschreven afwegingscriteria voor het nieuwe gasjaar afzonderlijk worden gewogen, waarbij gekeken wordt naar de omstandigheden die zich op dat moment voordoen. Er is dus geen sprake van een besluit waarin voor meerdere jaren de gaswinning wordt vastgelegd. Wel zal er jaarlijks vooruit worden gekeken naar de verwachtingen over de noodzaak van toekomstige gaswinning. Dit past bij het streven van het kabinet om de gaswinning zo snel als mogelijk volledig te beëindigen.
11	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat het advies van de SodM niet gebaseerd is op leveringszekerheid, maar op grotere 'maatschappelijk en beleidsmatige commerciële doelen'.</p> <p>Onderbouwing: In het advies van SodM van 17 maart 2021 is het onduidelijk waar de uitspraak op is gebaseerd, zoals de minister het meeneemt in het besluit. De aangeleverde rapporten zijn niet openbaar, en behoren tot een verandering van productietechniek die nimmer volgens de Europese richtlijnen zijn getoetst. Deze omgevingsvergunning is onrechtmatig uitgegeven. En mogen niet de basis zijn voor de continuering.</p> <p>De uitspraak ondersteunt het reeds geconstateerde mate van onafhankelijkheid van de SodM, zoals omschreven in het bovengenoemde OVV rapport.</p>
		Antwoord	SodM heeft in zijn nader advies van 21 juni 2021 toegelicht dat de inzet van UGS Grijpskerk als opslag voor laagcalorisch gas de sluitingsdatum van het Groningen gasveld vervroegt. Dit heeft volgens SodM een positief effect op de veiligheidsbeleving, mits de gaswinning uit Groningen niet hoeft te worden verhoogd. Dat is een belangrijk maatschappelijk doel.

12	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat de effecten van de bovengrond nimmer zijn meegenomen in een onderzoek, noch is er een MER-onderzoek geweest, terwijl dit verplicht is vanuit het Unierecht.
		Antwoord	De bovengrondse effecten van de gaswinning worden bij elk vaststellingsbesluit meegewogen, overeenkomstig de in de Mijnbouwwet opgenomen criteria. De verplichting tot het doen van een MER is niet aan de orde bij het vaststellingsbesluit, zoals ook bevestigd in de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 15 juli 2020 over het vaststellingsbesluit 2019-2020 (ECLI: NL:RVS:2020:1665, r.o. 46.1).

2. Veiligheidsnorm van 10-5

	Registratienr. zienswijze(n)	Samenvatting	Tekst
13	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de termijnen (wanneer in beeld en wanneer opgenomen) voor het risicobeleid zo spoedig mogelijk moeten worden vastgesteld.</p> <p>Onderbouwing: Gebouwen moeten binnen een redelijke termijn voldoen aan de veiligheidsnorm. U stelt in uw ontwerpbesluit dat het veiligheidsrisico, conform het veiligheidsbeleid, aanvaardbaar is, omdat gebouwen binnen een redelijke termijn worden versterkt. Door niet aan te geven wat een redelijke termijn is, is dit altijd haalbaar. Dat doet geen recht aan de situatie van de inwoners die al lange tijd wachten op duidelijkheid en, indien nodig, versterking.</p>
		Antwoord	<p>De ambitie van het Rijk, regionale overheden en NCG is alle opnames en beoordelingen eind 2023 af te ronden. De realisatie van de ambitie met betrekking tot versterking is afhankelijk van een aantal randvoorwaarden, met name rondom de werking van de typologieaanpak en het aantal herbeoordelingen waarvoor bewoners kiezen en de beschikbare capaciteit in de bouwsector. De streefdatum om de uitvoering van de versterking te voltooien is 2028. De uitgezette ambities betekenen dat de langverwachte duidelijkheid er eind 2023 voor alle bewoners is. Met de ambitie om de laatste versterkingen in 2028 af te ronden is er recentelijk ook een beeld gegeven van de termijn waarbinnen alle gebouwen daadwerkelijk zijn versterkt.</p>
14	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener adviseert de minister in het vaststellingsbesluit te blijven benadrukken dat voortdurend nagedacht moet worden over versnellingsmogelijkheden voor de versterking teneinde de veiligheid voor onze inwoners te kunnen waarborgen.</p> <p>Onderbouwing: Het blijft van belang dat alle inwoners van Groningen net zo veilig in Groningen kunnen wonen en werken als de inwoners van de rest van Nederland. De</p>

			<p>Seismische Dreigings- en Risico Analyse (SDRA - voorheen HRA) is hierbij een prioriteringsinstrument voor de versterkingsopgave. Uit de nu voorliggende SDRA en de aanvullende gevoeligheidsanalyse van TNO hierop blijkt maar weer eens te meer dat modelmatige benaderingen tot verschillen kunnen leiden. Verschillen die de noodzaak benadrukken dat iedere woning die uit zo'n modelmatige benadering rolt bekeken en beoordeeld moet worden aan de hand van de Nationale Praktijk Richtlijn (NPR).</p> <p>Het tempo van de versterking vraagt nog steeds om versnelling. Hiertoe zijn tussen Rijk en regio bestuurlijke afspraken gemaakt. Hiermee zijn we op weg om te voldoen aan de geldende veiligheidsnorm, maar we zijn er nog niet. Met uitzondering van de reeds versterkte en op norm verklaarde woningen weten we nog steeds niet hoeveel inwoners nog worden blootgesteld aan een te hoog risico als gevolg van de aardbevingen.</p>
		Antwoord	<p>In het vaststellingsbesluit worden in hoofdstuk 5 de huidige inspanningen rondom versnelling aangegeven. Dit ziet toe op de opnames en beoordelingen alsook op de uitvoering. Voor de versnelling in de beoordelingen wordt hard gewerkt aan de uitrol van de typologieaanpak en is de ambitie om eind 2023 alle beoordelingen afgerond te hebben. Mede op basis van deze deelzienswijze is in het vaststellingsbesluit verduidelijkt wat er gedaan wordt om de uitvoeringscapaciteit te vergroten.</p>

3. Operationele strategie

	Registratienr. zienswijze(n)	Samenvatting	Tekst
15	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister moet aansturen op maximale vulling van de gasopslagen zodat gaswinning uit het Groningenveld eerder kan worden beëindigd.</p> <p>Onderbouwing: Zoals al enkele jaren blijkt, zijn de ondergrondse gasopslagen, zowel in zoutcavernes in Nederland en Duitsland als in eerder leeg-geproduceerde kleine gasvelden (bijvoorbeeld Norg en/of Grijpskerk) van groot belang bij het vroegtijdig kunnen stoppen met de productie vanuit het Groningenveld. Wij ondersteunen het advies van het SodM (d.d. 28 mei 2021, blz. 20) om optimaal en volledig gebruik te maken van het vergunde werkvolume, zijnde 6 mld m3 in de ondergrondse gasopslag Norg.</p>
		Antwoord	De minister onderschrijft dat de optimale inzet van UGS Norg en UGS Grijpskerk bijdraagt aan het minimaliseren van de winning uit het Groningen gasveld. De optimale inzet is het in de zomer zo ver mogelijk vullen van de opslagen met pseudo-Groningengas. In het besluit is naar aanleiding van deze zienswijze nader toegelicht waar de vulgraad van de opslagen van afhankelijk is (paragraaf 4.1).
16	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister in het ontwerp-vaststellingsbesluit geen onderscheid maakt tussen de verschillende categorieën afnemers.</p> <p>Onderbouwing: Op grond van artikel 52d, lid 2 Mijnbouwwet dient de Minister bij de vaststelling van de operationele strategie het veiligheidsbelang af te wegen tegen het maatschappelijk belang van de leveringszekerheid. Artikel 52d, lid 2 Mijnbouwwet somt vervolgens op welke elementen in die belangenafweging betrokken dienen te worden. Zo dient de Minister te beoordelen in hoeverre de leveringszekerheid van de verschillende eindafnemers wordt geborgd. In artikel 1.3a.4 van de Mijnbouwregeling is vervolgens een indeling gemaakt van verschillende categorieën eindafnemers ten behoeve van de afweging in het besluit tot vaststelling van de operationele strategie. Blijkens de toelichting op het artikel 1.3a4 van de Mijnbouwregeling dient de Minister te kijken naar de gevolgen voor de</p>

			verschillende categorieën eindafnemers. Dit impliceert volgens ons dat de Minister de gevolgen per categorie eindafnemer afzonderlijk dient te beoordelen en te wegen. Door aan de belangen van sommige categorieën eindafnemers minder gewicht toe te kennen zou de Minister met een operationele strategie kunnen instemmen die tot een iets lager niveau van leveringszekerheid leidt.
		Antwoord	Een consortium van SEO Economisch onderzoek (hierna: SEO) en TNO heeft een kwantitatieve analyse uitgevoerd dat nader inzicht biedt in de economische, veiligheids- en andere maatschappelijke gevolgen bij een verlaging van de Groningse gaswinning tot beneden het niveau van leveringszekerheid (bijlage bij Kamerstukken II 2019/2020, 33 529, nr. 678). Het consortium heeft een ketenanalyse gemaakt van de directe en indirecte gevolgen voor zowel bedrijven, (vitale) infrastructuur als burgers. Daarbij zijn verschillende varianten van afschakeling van eindafnemers bekeken uiteenlopend van afschakeling van enkel bedrijven met niet-vitale processen tot afschakeling van zowel bedrijven als huishoudens. De resultaten laten zien dat de keteneffecten van de afschakeling van Groningengas in alle varianten naar verwachting zeer omvangrijk zullen zijn.
17	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het ontwerp-vaststellingsbesluit omtrent de koppeling van de toets voor hoogste gasvraag van één dag in de twintig jaar aan de gevolgen bij langdurige onbeschikbaarheid onvoldoende onderbouwd is en de belangenafweging dus onjuist is uitgevoerd.</p> <p>Onderbouwing: De SEO-studie gaat uitsluitend over de maatschappelijke gevolgen van het langdurig en voor onbepaalde tijd niet beschikbaar zijn van grote volumes aardgas. Dat dit uitgangspunt leidt tot ernstige gevolgen is niet verbazend. Dergelijke scenario's zijn echter veel minder relevant bij het nemen van het vaststellingsbesluit 2021-2022. Zonder de gevolgen te willen bagatelliseren van een tijdelijke verstoring van de gasvoorziening als gevolg van een tekort aan capaciteit, zullen die gevolgen in duur en omvang (macro-economisch en geografisch) niet in verhouding staan tot de scenario's die geschetst worden in het SEO-advies. Dat advies gaat uit van langdurige onbeschikbaarheid, terwijl de leveringszekerheidsnorm uitgaat van de hoogste gasvraag in één dag. De toets voor hoogste gasvraag van één dag in de twintig jaar wordt door de Minister daarmee gekoppeld aan gevolgen bij langdurige onbeschikbaarheid.</p>

		Antwoord	De gasleveringsnorm zoals vastgelegd in Verordening (EU) 2017/1938 betreffende maatregelen tot veiligstelling van de gasleveringszekerheid gaat uit van verschillende situaties waaronder langdurige onbeschikbaarheid, waarbij onder langdurig wordt begrepen een periode van dertig dagen. Zie wat dit betreft artikel 6, lid 1. onder b) en c) van voornoemde verordening.
18	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt voor om in de zomerperiode, die loopt van april tot en met oktober, alle benodigde productielocaties operationeel te houden die volgens de GTS capaciteitsraming benodigd zijn voor de winterperiode van gasjaar 2022-2023.</p> <p>Onderbouwing: Locaties die volgens de GTS-raming niet benodigd zijn in de winter van gasjaar 2022-2023 (de meergenoemde vijf locaties) worden in de voorgestelde operationele strategie per 1 april 2022 uit bedrijf genomen. Tijdens een groot deel van de zomer wordt in het voorstel van de NAM het gehele Groningenveld op de technische minimumflow geproduceerd; deze bedraagt 2 mln. Nm³/d. Als gevolg hiervan zullen de productielocaties gedurende de zomer gemiddeld ongeveer 15% van de tijd produceren met een productieniveau van 2 mln. Nm³/d. Op basis van operationele ervaring is dit het minimum dat een locatie nog moet produceren om met enige mate van betrouwbaarheid inzetbaar te zijn.</p> <p>Indien alle elf locaties in bedrijf moeten blijven en tegelijkertijd een vergelijkbare betrouwbaarheid van het systeem verwacht wordt als in de operationele strategie is gehanteerd, dan zullen gedurende de zomer minimaal twee locaties operationeel gehouden moeten worden. Dit heeft onvermijdelijk een aanzienlijke verhoging van de minimumflow in de zomer tot gevolg, hetgeen ook consequenties heeft voor het totale productievolume in het gasjaar 2021-2022.</p> <p>Deze verhoging van de minimumflow is technisch gezien niet te vermijden. Locaties op een lager niveau laten produceren dan 2 mln. Nm³/d is technisch gezien niet mogelijk. De elf locaties gedurende de zomer steeds één voor één in en uit bedrijf nemen is geen optie omdat dat leidt tot een langere periode van stilstand. In de operationele strategie van maart 2020 heeft de NAM in hoofdstuk 6.4.3 de afweging tussen volume en opstartbetrouwbaarheid in detail beschreven.</p> <p>Indien de Minister toch zou besluiten in de zomer een minimumflow van één locatie te hanteren, dan heeft zijn besluit om de vijf locaties in bedrijf te houden ten behoeve van de</p>

			leveringszekerheid tot gevolg dat de NAM voor geen van de elf locaties nog redelijkerwijs kan instaan voor hun beschikbaarheid en betrouwbaarheid.
19	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de consequenties van het operationeel houden van elf in plaats van zes locaties in het definitieve vaststellingsbesluit meegewogen dienen te worden tegen de achtergrond van het afwegingskader van artikel 52d Mijnbouwwet. Indiener stelt dat dit nog onvoldoende is gedaan in het ontwerpbesluit.</p> <p>Onderbouwing: Het operationeel houden van elf in plaats van zes locaties heeft gevolgen voor de minimumflow en ook voor het totale productievolume in het gasjaar 2021-2022.</p>
20	202100460	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat ervoor kiezen om in de zomermaanden additionele Groningenclusters open te willen houden totdat de nieuwe stikstofinstallatie in Zuidbroek operationeel is en zeker gesteld is dat deze naar behoren werkt, leidt tot extra inzet van Groningenvolume in de zomermaanden dat niet in de graaddagenformule is opgenomen.</p> <p>Onderbouwing: De graaddagenformule gaat uit van een minimumflow gekoppeld aan een door u gekozen betrouwbaarheid van de beschikbare capaciteit op de Groningenclusters.</p>
21	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener kan zich niet verenigen met het voornemen van de Minister om niet in te stemmen met de sluiting per 1 april 2022 van de locaties Schaapbulten, Amsveer, Oudeweg, Slochteren en Kooipolder. Met dit besluit volgt de Minister naar indieners mening een onnodig voorzichtige koers. Indiener stelt dat de Minister hiermee voorbij gaat aan het voorstel (en de wens) van de indiener om per 1 april 2022 (halverwege het gasjaar 2021-2022) ook deze vijf locaties te sluiten en dit nu al in het vaststellingsbesluit vast te leggen. Indiener stelt ook dat de motivering van de Minister onvoldoende is om het ontwerpbesluit te onderbouwen, waarbij de leveringszekerheid door GTS met te veel marge wordt omgeven.</p>

			<p>Onderbouwing: In artikel 3 van het ontwerp-vaststellingsbesluit, wordt bepaald dat de locatie Tjuchem in het gasjaar 2021-2022 niet langer deel uitmaakt van de operationele strategie. Dit betekent dat deze locatie buiten bedrijf genomen kan worden en kan worden voorbereid voor definitieve ontmanteling. Hiermee gaat de Minister voorbij aan het voorstel (en de wens) van de NAM om per 1 april 2022 (halverwege het gasjaar 2021-2022) ook de locaties Schaapbulten, Amsweer, Oudeweg, Slochteren en Kooipolder (hierna ook wel kortweg aangeduid als: "de vijf locaties") te sluiten en dit nu al in het vaststellingsbesluit vast te leggen.</p> <p>In paragraaf 5.7 van de operationele strategie heeft NAM onderbouwd dat deze locaties - gelet op de meerjaren capaciteitsraming van GTS en de daarin aangegeven capaciteitsbehoefte - per 1 april 2022 buiten gebruik genomen kunnen worden. Het is steeds de bedoeling geweest dat het Groningenveld vanaf 1 april 2022 nog slechts op minimum flow zal opereren om de locaties operationeel te houden die nodig zijn om te kunnen voorzien in de geraamde capaciteitsbehoefte voor de winterperiode 2022-2023. Omdat de vijf locaties gelet op de GTS-raming niet nodig zijn voor de leveringszekerheid in de periode november 2022 t/m maart 2023, kunnen deze reeds per 1 april 2022 buiten gebruik gesteld worden.</p> <p>In het ontwerp-vaststellingsbesluit (p. 25 en 26) besluit de Minister echter vooralsnog niet in te stemmen met sluiting van de vijf locaties per 1 april 2022. Daarbij beroept de Minister zich op "de leveringszekerheid". Ter onderbouwing van dat voorlopige besluit verwijst hij naar de adviezen van de Mijnraad en de regio Drenthe. Volgens ons is de motivering die de Minister geeft onvoldoende om dit deel van het ontwerpbesluit te onderbouwen. Het vertrekpunt van de redenering van de Minister is de vraag wat verstaan moet worden onder "de leveringszekerheid" en vervolgens of, en zo ja welke minimumcapaciteit nodig is om "de leveringszekerheid" te waarborgen. Wat opvalt in zowel de capaciteitsraming van GTS, als de adviezen van de wettelijke adviseurs, als in het ontwerpbesluit zelf, is dat "leveringszekerheid" vrij algemeen gebruikt wordt en daarbij gebaseerd lijkt op in onze ogen arbitraire aannames. Met een andere set aannames kan worden beargumenteerd dat het Groningenveld in het geheel niet meer nodig is na 2022 (ref. GasTerra capaciteitsstudie OPT20.46). De door GTS vastgestelde capaciteitsrol van het Groningenveld na 2022 is daarmee grotendeels een gevolg van een berekeningsmethode en wijst niet op een fundamenteel probleem dat niet op een andere wijze zou kunnen worden opgelost. Volgens de NAM wordt de leveringszekerheid door GTS met teveel marge omgeven. Artikel 52d Mijnbouwwet vraagt van de Minister een belangenafweging tussen enerzijds het veiligheidsbelang en anderzijds het belang van de</p>
--	--	--	--

			<p>leveringszekerheid. De door GTS berekende volume- en capaciteitsbehoefte is een noodzakelijke input voor die belangenafweging, waarbij – gelet op het stelsel van de Verordening Leveringszekerheid – een kritische toets door de Minister van belang is. Wat verder opvalt, is dat bij de belangenafweging door de Minister een studie van SEO uit 2019 een grote rol speelt (zie hierna), terwijl deze studie inmiddels achterhaald lijkt omdat zij niet past bij de (volumes en) capaciteit waarover thans gesproken wordt.</p>
22	202100460	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener pleit voor het nauwlettend blijven volgen van de ontwikkelingen en het tijdig ingrijpen van de minister om het winningsniveau aan te passen indien de situatie daarom vraagt.</p> <p>Onderbouwing: Er is in bepaalde temperatuurscenario's onvoldoende ruimte onder de graaddagenformule, en met vertraging van de oplevering van Zuidbroek II, de additionele onbeschikbaarheid van de stikstofinstallaties, het open blijven van extra Groningenclusters in de zomermaanden en een ombouw van Grijskerk naar L-gas zullen deze tekorten groter worden. Een vulgraad van UGS Norg hoger dan 4 bcm aan de start van het gasjaar 2021-2022 zou een gedeelte van dit volumetekort kunnen invullen, maar de verwachting is dat dit volume niet voldoende is om alle mogelijke tekorten op te vangen. Een tekort aan volume onder de graaddagenformule kan leiden tot het beperkt vullen van de UGS Norg en/of Alkmaar, en dit kan gevolgen hebben voor de leveringszekerheid in gasjaar 2022-2023.</p>
		Antwoord	<p>De minister staat niet toe dat NAM in april locaties sluit die overbodig worden door ingebruikname van Zuidbroek, de vijf locaties waar naar wordt verwezen blijven beschikbaar tot bewezen is dat Zuidbroek voldoende functioneert. De graaddagenformule is aangepast zodat de minimumflow die gepaard gaat met het operationeel houden van de productielocaties kan worden meegenomen. In het vaststellingsbesluit is dit nader toegelicht.</p>
23	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat op basis van deze uitgangspunten [benoemd in de onderbouwing hieronder] en potentiële additionele maatregelen het niet nodig is het Groningenveld in een overgangsfase als capaciteitsmiddel in te zetten. Volgens de indiener zou het veld meteen in oktober 2022 definitief gesloten kunnen worden. Indiener is daarbij van harte bereid om constructief mee te blijven denken over hoe de leveringszekerheid kan worden gewaarborgd zonder de inzet van Groningen en ondersteunt zij volledig de Minister en de inzet van het</p>

			<p>kabinet in het blijven zoeken naar alternatieven teneinde het Groningen gasveld na 2022 helemaal niet meer nodig te hebben, ook niet als reservemiddel.</p> <p>Onderbouwing: In het GTS-advies m.b.t. de operationele strategie voor het gasjaar 2021-2022 is benoemd dat de omzetting van de ondergrondse gasopslag Grijpskerk van hoogcalorische gasopslag naar laagcalorische opslag de belangrijkste potentiële maatregel is om tot een snellere sluiting van het Groningenveld te komen. Hiervoor hebben de NAM en GTS de technische mogelijkheden onderzocht. Lopende studies laten zien dat de omzetting de definitieve sluiting van het Groningenveld met twee jaar kan versnellen. GTS berekent dat het cumulatieve productievolume uit Groningen in dat geval 1 miljard m³ lager zou uitpakken dan zonder de omzetting van Grijpskerk. Wij hebben inmiddels de noodzakelijke technische voorbereidingen in gang gezet om een omzetting van Grijpskerk naar L- gas in 2022 mogelijk te maken. Wij hebben inmiddels de noodzakelijke technische voorbereidingen in gang gezet om een omzetting van Grijpskerk naar L- gas in 2022 mogelijk te maken. Daarnaast zijn er in geval van nood ook mogelijkheden om alle bestaande G-gas capaciteitsmiddelen, zoals de G-gas cavernes in Duitsland, in stand te houden bijvoorbeeld door G-gas capaciteit daar te contracteren.</p>
24	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Volgens de indiener is de suggestie die de afgelopen periode herhaaldelijk door de Minister is gedaan en die in het ontwerp-vaststellingsbesluit wordt herhaald, dat het misschien wel tot 2028 kan duren voordat het Groningenveld definitief gesloten wordt, niet nodig en niet wenselijk. Ook het feit dat de inzet van het Groningenveld als reservemiddel nog steeds als een onvermijdelijke tussenstap wordt gepresenteerd, stelt de indiener ter discussie.</p> <p>Onderbouwing: De Minister schetst in de motivering van het ontwerp-vaststellingsbesluit dat er vanaf het gasjaar 2022-2023 volumeproductie uit het Groningen gasveld in een gemiddeld jaar niet meer nodig is. Alleen nog in het geval van extreme kou of uitval van andere middelen kan het Groningen gasveld als reservemiddel nodig zijn om louter capaciteit te leveren. Uit berekeningen van GTS blijkt dat na sluiting van het Groningenveld de benodigde back-up slechts zeer sporadisch zou worden aangesproken. Een analyse van GasTerra toont zelfs aan dat na 2022, uitgaande van een mogelijk temperatuurverloop zoals zich dat de afgelopen 30 jaar heeft voorgedaan, een dergelijke back-up in het geheel niet zou worden aangesproken. Op grond hiervan concluderen wij dat onnodig conservatieve scenario-aannames worden gebruikt bij het besluit om het Groningen gasveld niet definitief te willen insluiten in 2022.</p>

25	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat bij aanvang van het volgend gasjaar 2022-2023 de definitieve sluiting van het veld plaats kan vinden gegeven de in de zienswijze aangegeven overwegingen en alternatieve benadering.
26	202100468	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt niet tevreden te zijn met het uitblijven van een harde einddatum van de gaswinning en stelt voor om de einddatum van april 2022 als daadwerkelijke einddatum zonder minimale gasflow op te nemen in het definitieve vaststellingsbesluit.</p> <p>Onderbouwing: Blij zijn wij dat de gasproductie naar nul gaat. Niet blij dat er geen harde einddatum is vastgelegd. Goed zou zijn om volgend jaar april als de stikstoffabriek in Zuidbroek in werking treedt, deze einddatum van de gasproductie ook inderdaad in het definitieve vaststellingsbesluit op te nemen. Er wordt gesproken dat er nog een minimale flow moet blijven bestaan om in geval van nood toch nog weer enkele gaslocaties te kunnen aanspreken. Ik heb begrepen dat de NAM de urgentie niet onderschrijft. Daarom moet de einddatum van April volgend jaar ook de werkelijke einddatum worden zonder een minimale flow aan te houden, zonder enig zicht op een werkelijke einddatum.</p>
27	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat zij op de kortst mogelijke termijn graag duidelijkheid wil over de beëindiging van de gaswinning uit het Groningenveld; voor de inwoners van Groningen en voor zichzelf. De indiener is van oordeel dat dit reeds haalbaar is vanaf oktober 2022, indien alle mogelijkheden worden benut om dit doel te willen bereiken.</p> <p>Onderbouwing: De Minister schetst in de motivering van het ontwerp-vaststellingsbesluit dat er vanaf het gasjaar 2022-2023 volumeproductie uit het Groningen gasveld in een gemiddeld jaar niet meer nodig is. Alleen nog in het geval van extreme kou of uitval van andere middelen kan het Groningen gasveld als reservemiddel nodig zijn om louter capaciteit te leveren. Uit berekeningen van GTS blijkt dat na sluiting van het Groningenveld de benodigde back-up slechts zeer sporadisch zou worden aangesproken. Een analyse van GasTerra toont zelfs aan dat na 2022, uitgaande van een mogelijk temperatuurverloop zoals zich dat de afgelopen 30 jaar heeft voorgedaan, een dergelijke back-up in het geheel niet zou worden aangesproken. Op grond hiervan concluderen wij dat onnodig conservatieve scenario-aannames worden gebruikt bij het besluit om het Groningen</p>

			gasveld niet definitief te willen insluiten in 2022.
28	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister bij aanvang van de productie van de stikstofinstallaties het Groningen gasveld dient te sluiten.</p> <p>Onderbouwing: In de brief van de NAM van 29 juli 2021 gericht aan de minister betreffende de zienswijze, naar aanleiding van het ontwerp-vaststellingsbesluit 2021 - 2020, omschrijft dhr. J. Atema dat er geen noodzaak is, zodra de stikstofinstallatie van GTS te Zuidbroek operationeel is voor de productie van het Groningenveld. Daarmede mag deze brief worden gelezen als een teruggave van de exploitatierechten van het Groningenveld. Nu de leveringszekerheid (naar de ingebruikname van de stikstoffabriek) zoals omschreven in de wetgeving Minimalisering gaswinning niet meer aan de orde heeft de NAM geen verplichtingen meer ten aanzien van leveringszekerheid. En is in de nieuwe situatie enkel een exploitant van het Groningenveld en mag met recht de concessie weer aan de Staat teruggeven.</p> <p>De minister kan niet een andere "strategie kiezen" voor de continuïteit van de lucratieve gaswinning van het Groningenveld, gezien het een lage PE waarde heeft. Hierbij zijn wij van mening dat de Minister van uit de verplichtingen van het EHRM en het Unierecht de gaswinning van het Groningenveld na de ingebruikname van de stikstoffabriek dient stop te zetten. De minister heeft de mogelijkheid omdat de minister het beleid aangaande de instroom van hoogcalorisch gas (met name met een hoge PE waarde) kan beïnvloeden door het aanpassen van beleid.</p>
		Antwoord	<p>In een aanvullend advies van 2 april 2020 heeft GTS toegelicht wat de risico's zijn als het Groningen gasveld in 2022 (wanneer de nieuwe stikstofinstallatie in Zuidbroek gereed is) definitief wordt gesloten. Op 19 juni 2020 is dit advies gedeeld met de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2019/2020, 33 529, nr. 788). Als voorbeeld geeft GTS dat bij uitval in combinatie met een lage temperatuur een deel van Nederland afgeschakeld moet worden vergelijkbaar met de omvang van de provincies Zeeland en Limburg. Aanvullend zullen ook gebruikers in de buurlanden afgeschakeld moeten worden. Op basis van de raming van GTS en het aanvullend advies is voornamelijk het Groningen gasveld na 2022 tijdelijk nog nodig om verstoringen in het gassysteem in combinatie met een lage temperatuur te kunnen opvangen, opdat de leveringszekerheid niet in gevaar komt.</p>

29	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener verzoekt aan de Minister om goed na te gaan of er mogelijkheden zijn om de benodigde (reserve) capaciteit voor G-gas exportcontracten verder te verlagen of in het ernstigste geval niet-essentiële diensten en gebruikers af te schakelen om zodoende de leveringszekerheid verder te vergroten.</p> <p>Onderbouwing: Lopende studies laten zien dat de omzetting de definitieve sluiting van het Groningenveld met twee jaar kan versnellen. GTS berekent dat het cumulatieve productievolume uit Groningen in dat geval 1 miljard m³ lager zou uitpakken dan zonder de omzetting van Grijpskerk. Wij hebben inmiddels de noodzakelijke technische voorbereidingen in gang gezet om een omzetting van Grijpskerk naar L- gas in 2022 mogelijk te maken. Daarnaast zijn er in geval van nood ook mogelijkheden om alle bestaande G-gas capaciteitsmiddelen, zoals de G-gas cavernes in Duitsland, in stand te houden bijvoorbeeld door G-gas capaciteit daar te contracteren.</p>
		Antwoord	<p>De minister onderzoekt alle mogelijkheden om de gaswinning uit het Groningen gasveld zo snel als mogelijk volledig te beëindigen. De mogelijkheid om Grijpskerk in te zetten als opslag voor laagcalorisch gas kan bijdragen aan een snellere sluiting van het Groningenveld. De minister ondersteunt de initiatieven om dit mogelijk te maken onder het voorbehoud dat er geen extra seismische risico's naar voren komen in de voorbereidingsprocedure. Vervolgens zal de minister instemming moeten kunnen verlenen met een voor dit doel aangepast opslagplan volgens het toepasselijke kader uit de Mijnbouwwet.</p>
30	202100469	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is tevreden met de snelle afbouw van de gaswinning in Groningen, maar ziet dit niet als hoofddoel. Indiener stelt dat het hoofddoel van het afbouwen van de gaswinning het stoppen van de seismiciteit is en de schadelijke maatschappelijke gevolgen daarvan. In dit kader doet indiener een beroep op de minister om de vulling van de gasopslag bij Grijpskerk te doen met een minimum aan additionele productie uit het Groningenveld.</p> <p>Onderbouwing: In dit verband wil ik een artikel in de herinnering roepen van Prof. C. Vlek, waarin hij een statistisch verband legt tussen de totale productie door de jaren heen en de intensiteit en aantal van de aardbevingen per eenheid van additionele productie.</p>
		Antwoord	<p>Voor het vullen van UGS Grijpskerk wordt geen additionele productie uit het Groningenveld toegestaan. In het vaststellingsbesluit wordt het toegestane gaswinningsniveau voor het gasjaar 2021-2022 vastgesteld op 3,9 Nm³ in een qua temperatuur gemiddeld jaar.</p>

31	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister zeer onduidelijk is ten aanzien van de productielocaties en afwijkt van de voorschriften omschreven in de NOX besluiten.</p> <p>Onderbouwing: De minister heeft in de zeer recente toegekende NOX besluiten beperkingen opgelegd ten aanzien van de levensduur van de productielocaties en met de huidige instelling van de minister, wijkt de minister af van de voorschriften omschreven in de Nox besluiten.</p>
		Antwoord	<p>De zogenaamde maatwerkbesluiten hebben betrekking op een hogere grenswaarde voor NOx voor een installatiedeel op het Groningen gasveld. Op grond van artikel 5.44, tweede lid, van het Activiteitenbesluit milieubeheer gelden vanaf 1 januari 2019 de emissiegrenswaarden in paragraaf 5.1.5 voor een stookinstallatie voor de regeneratie van glycol, die voor 20 december 2018 in bedrijf is genomen. Op grond van artikel 5.44a, derde lid, kan voor een stookinstallatie die voor 20 december 2018 in gebruik is genomen en op gasvormige brandstoffen wordt gestookt een maatwerkvoorschrift vastgesteld worden. Dit is voor de Groningen locaties geval.</p> <p>Deze maatwerkvoorschriften hebben echter geen betrekking op de toegestane productie uit het Groningen gasveld zoals vastgelegd in het vaststellingsbesluit. De uitstoot van NOx ten gevolge van de productie en/of verbranding van aardgas valt buiten het afwegingskader van het vaststellingsbesluit. Dat blijkt uit de in artikel 52d, tweede lid, Mijnbouwwet voorgeschreven afweging van belangen. In die afweging staan de volgende belangen centraal: het veiligheidsbelang en het maatschappelijk belang dat verbonden is aan het niet kunnen voorzien van eindafnemers van de benodigde hoeveelheid laagcalorisch gas. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft in zijn uitspraak van 15 juli 2020 bevestigd dat de uitstoot van NOx geen deel uitmaakt van het veiligheidsbelang of de overige belangen die door de Minister van EZK in het vaststellingsbesluit op grond van de Mijnbouwwet in zijn belangenafweging moet betrekken (ECLI:NL:RVS:2020:1665, r.o. 49.1). Dit betekent dat dit onderwerp terecht niet in het besluit is meegenomen.</p>

4. Leveringszekerheid, afbouw en capaciteitsbehoefte

	Registratienr. zienswijze(n)	Samenvatting	Tekst
32	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is positief gestemd over de voortvarende manier waarop de afbouw en nadere sluiting ter hand worden genomen. Wel blijven communicatie over de afbouw, de risico's en de back-up-functie van het Groningenveld van belang.</p> <p>Onderbouwing: Zoals wij in ons advies al aangaven zijn wij blij met de voortvarende manier waarop u de afbouw en de naderende sluiting ter hand neemt. Communicatie over de afbouw, de risico's en de back-up- functie van het Groningenveld blijven van belang.</p>
33	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener adviseert in het vaststellingsbesluit aan te geven welke kwalitatieve en kwantitatieve risico's verbonden zijn aan vertraging of stagnatie van het afbouwtraject voor de sluiting van het Groningenveld.</p> <p>Onderbouwing: Op basis van artikel 52d van de Mijnbouwwet dient u bij uw besluit over de hoogte van de winning ook het tempo van de afbouw van de vraag naar laagcalorisch Groningen-gas (G-gas) af te wegen. In de afgelopen jaren heeft u op verschillende momenten gecommuniceerd over deze verwachte afbouw van de vraag naar G-gas. Voor het laatst in uw Kamerbrieven van 15 januari, 11 februari en 16 april 2021. U heeft hiermee in de regio, bij onze inwoners, verwachtingen gewekt. Zoals de verwachting dat het gasjaar 2021-2022 het laatste gasjaar is waarin het Groningengas nog nodig is voor de leveringszekerheid (volumeproductie). Vanaf het gasjaar 2022-2023 zou het veld dan alleen nog als achtervang nodig zijn bij extreme koude-perioden, dan wel bij uitval van andere L-gasmiddelen, dan wel wanneer onverhoopt beide situaties zich gelijktijdig voordoen (capaciteitsbehoefte). Indien de ombouw van de opslag in Grijskerk tot de mogelijkheden behoort zal de definitieve sluiting van het Groningenveld zelfs 2 jaar eerder kunnen plaatsvinden.</p>

			<p>Op 28 april 2021 heeft u een wijziging van de Regeling gaskwaliteit in de Staatscourant gepubliceerd. Hierbij worden de normen vanuit deze regeling voor de zogenoemde Wobbe-index en het uiterst minimale zuurstofgehalte verhoogd. De GATE LNG-terminal wordt hierdoor naar verwachting aantrekkelijker om hoogcalorisch gas aan te leveren en hierdoor komt er meer stikstof beschikbaar om van hoogcalorisch gas laagcalorisch (Groningen-kwaliteit) gas te maken. De inwerkingtreding van dit besluit per 1 januari 2022 ondersteunt de afbouw van de gaswinning uit het Groningenveld.</p> <p>Wij zijn blij met de voortvarende manier waarop u de afbouw en de naderende sluiting ter hand neemt. Tegelijkertijd vragen wij u ook om de kwalitatieve en kwantitatieve risico's in beeld te brengen wanneer het afbouwpad vertraagd of stagneert. Eventuele gevolgen hiervan moeten ook voor ons en onze inwoners inzichtelijk zijn.</p>
34	202100473		<p>Indiener roept de minister op om het vergunningetraject [ombouw van de ondergrondse gasopslag Grijskerk] voortvarend op te pakken en verzoekt de minister om in de overwegingen van het definitieve besluit in te gaan op de wijzen waarop, en op welke termijn, de minister actief en transparant gaat communiceren over dit vergunningetraject en recht doet aan het belang van inzicht in de kwantitatieve en kwalitatieve risico's van de ombouw van de ondergrondse opslag.</p> <p>Aanvulling: Voor een nieuwe invulling van de gasopslaglocatie zal de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) een nieuw opslagplan bij u moeten indienen omdat het huidige opslagplan uitsluitend toestemming geeft voor de opslag van hoogcalorisch gas. Wij begrijpen dat mijnbouwbedrijven niet in uw opdracht werken.</p>
		Antwoord	<p>Het kabinet is het met de indiener eens dat de afbouw voorspoedig verloopt en dat zorgvuldige monitoring en communicatie daarover van belang blijft. In het vaststellingsbesluit wordt uiteengezet op welke wijze de minister op de hoogte gehouden wordt over het tempo van de afbouw van de vraag en de risico's daarbij. Hiermee is er voldoende zekerheid over de snelheid van de afbouw om dit mee te nemen in de afweging van dit besluit. De minister blijft over de voortgang informeren tot het Groningenveld volledig en definitief gesloten kan worden.</p> <p>De minister zal de procedure over de ondergrondse opslag voortvarend oppakken op het moment dat NAM een wijzigingsverzoek indient voor het opslagplan. Daarbij worden aspecten ten aanzien van de veiligheid nadrukkelijk betrokken. In het vaststellingsbesluit wordt hierop ingegaan. Ook wordt toegelicht welk proces opgestart wordt om andere belangen in de regio te kunnen meenemen.</p>

35	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat moet worden vastgehouden aan het standpunt dat de grootste negen afnemers van laagcalorisch gas in Nederland (industriële grootverbruikers) moeten ombouwen.</p> <p>Onderbouwing: De ombouw van de grootste negen afnemers van laagcalorisch gas in Nederland (industriële grootverbruikers) is een al door Gasunie Transport Services (GTS) in uitvoering genomen maatregel om de productie van gas uit het Groningenveld te reduceren. De ombouw is niet alleen op de kortere termijn in het belang van de sluiting van het Groningenveld, bijvoorbeeld in geval van tegenvallers of vertraging op andere afbouwmaatregelen, maar ook van groot belang is om op de langere termijn de leveringszekerheid te borgen in de transitie naar een gassysteem dat voldoende betrouwbaar en robuust kan functioneren zonder het Groningenveld. Afname van de vraag naar laagcalorisch gas vermindert namelijk de afhankelijkheid van de stikstofinstallaties en gasopslagen. Dit maakt het gassysteem beter bestand tegen onvoorziene ontwikkelingen en tegenvallers.</p>
		Antwoord	<p>Uit de onderbouwing bij deze zienswijze blijkt dat de indiener op dit punt exact dezelfde mening is toegedaan als de minister, als uiteengezet in de Kamerbrief van 25 juni 2021 (Kamerstukken II 2020/21, 33 529, nr. 873). De wettelijk voorgeschreven ombouw van de grootste negen afnemers van laagcalorisch gas is een belangrijke maatregel in het pakket van maatregelen in het belang van de definitieve sluiting van het Groningen gasveld en de transitie naar een gassysteem dat robuust functioneert zonder het veld. De voortgang van de ombouw is beschreven in paragraaf 5.4 van het besluit.</p>
36	202100459	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er een reële kans is dat de afbouw van de gaswinning vertraging oploopt.</p> <p>Onderbouwing: De afbouw van de gaswinning is tot nu toe met name gerealiseerd door minder export van gas, en dus maatregelen in het buitenland. Daarnaast speelt ook mee dat er minder gas gewonnen mag worden. De maatregelen die u noemt, zoals de stikstoffabriek en een aantal grootverbruikers van het gas af, moeten nog gerealiseerd worden.</p>

		Antwoord	In het vaststellingsbesluit wordt uiteengezet op welke wijze de minister op de hoogte gehouden wordt over het tempo van de afbouw van de vraag en de risico's daarbij. Hiermee is er voldoende zekerheid over de snelheid van de afbouw om dit mee te nemen in de afweging van dit besluit. De minister blijft over de voortgang informeren tot het Groningenveld volledig en definitief gesloten kan worden.
37	202100459	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de Mijnraad zich geen zorgen hoeft te maken [zie zijn advies over het ontwerp-vaststellingsbesluit] over de voortdurende onbalans tussen uiterst gedetailleerde berekeningen van het risico van seismiciteit, tegenover de veel schetsmatiger schatting van het risico op de maatschappelijke ontvricting door falende gaslevering'. Indiener meent dat dit een extra invalshoek is waar de minister handig gebruik van gemaakt en het de minister een extra argument geeft om de onduidelijkheid over het gebruik van het Groningenveld voort te laten duren en vooral het belang van leveringszekerheid nog eens extra te benadrukken.</p> <p>Onderbouwing: Indiener refereert naar een passage van het advies van de Mijnraad op het ontwerp-vaststellingsbesluit, bladzijde 2: "<i>De Mijnraad spreekt zijn verbazing...door falende gaslevering</i>". Indiener vraagt hoe de Mijnraad hier verbaasd over kan zijn? U volgt immers al een aantal jaren het zogenoemde 'pad', waarin ook de oplossingsmaatregelen voor de afbouw opgenomen zijn, zoals de stikstoffabriek bij Zuidbroek. In alle (ontwerp)vaststellingbesluiten geeft u aan dat u op koers ligt en er geen reden voor bezorgdheid is. De Mijnraad hoeft zich dus helemaal geen zorgen te maken, want u houdt immers ook vele slagen om de arm als het gaat om de definitieve datum waarop de gaswinning uit het Groningen veld daadwerkelijk stopt en of en hoe lang het Groningen veld nog een back-up functie heeft.</p>
38	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het advies van de Mijnraad van 11 juni 2021 is gebaseerd op de baten en lasten balans en afwijkt van voorgaande adviezen, met als gevolg dat huidige beleidskeuzes instabiel zijn en enkel op basis van kostenaspect zijn genomen.</p> <p>Onderbouwing: Het advies van de Mijnraad is enkel vanuit een "maatschappelijke redenering" en is technisch niet onderbouwd. Het gevaar van bovenstaande adviseurs, wettelijk of niet wettelijk, is reeds beschreven in het OVV rapport aardbevingsrisico in Groningen.</p>

		Antwoord	Conform de vereisten van de Mijnbouwwet worden zowel de veiligheidsbelangen als het belang van de leveringszekerheid afgewogen. Hierbij geldt dat ook met de leveringszekerheid een veiligheidsbelang wordt gediend. Deze belangen zijn zoveel als mogelijk op basis van risicoanalyses en kwantitatieve analyse concreet inzichtelijk gemaakt. Ook is in het besluit concreet toegelicht van welke maatregelen de definitieve sluiting van het Groningen gasveld afhankelijk is, om daarover zo veel mogelijk duidelijkheid te geven. In hoofdstuk 7 van het besluit is toegelicht hoe de verschillende deelbelangen in het besluit zijn meegewogen.
39	202100459	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener vraagt zich of af de minister wel de juiste uitleg geeft aan de opmerking van de Mijnraad op bladzijde 24: "Ook merkt de Mijnraad op...sluiting kan ondermijnen". Indiener geeft aan dat de opmerking ook gelezen kan worden als zorg of de maatregelen van de minister wel tijdig gerealiseerd worden.</p> <p>Onderbouwing: U geeft in concept-vaststellingsbesluit op pagina 51 aan: "<i>Voor het gasjaar 2021-2022 speelt een extra onzekerheid mee. Zoals aangegeven in mijn brief aan de Tweede Kamer over de raming van de gaswinning is er een risico dat de oplevering of het operationeel krijgen van de nieuwe stikstofinstallatie in Zuidbroek vertraagt. In het GTS advies is aangegeven dat dit kan leiden tot 1,3 tot 3,6 miljard Nm3 extra winning uit het Groningen gasveld</i>". Hier wil ik nog aan toevoegen dat ik tijdens de online toelichting op het ontwerp-vaststellingsplan op 8 juli 2021 gevraagd heb of de omschakeling van de negen grootverbruikers op schema ligt. Het antwoord dat werd gegeven is dat de omschakeling van vier grootverbruikers vertraging opgelopen heeft en dat bij een vijfde vertraging dreigt. Dat kan betekenen dat er het komende gasjaar geen sprake is van afbouw, maar er juist, meer gas gewonnen moet worden, boven op de eventuele extra winning om UGS Grijpskerk te vullen.</p>
		Antwoord	Zoals ook blijkt uit het ontwerpbesluit, was bij de totstandkoming daarvan in beeld dat bij vier van de negen grootste afnemers vertraging dreigt. In juni 2021 heeft GTS aangegeven dat er bij een vijfde afnemer, waarvan eerst werd verwacht dat die tijdig zou kunnen worden omgeschakeld, nu (aanzienlijke) vertraging dreigt. Vooralsnog geeft GTS aan dat de vertraging een gering effect heeft op de benodigde gaswinning uit het Groningen gasveld en er geen impact is op de sluitingsdatum (Kamerstukken II 2020/21, 33 529, nr. 873). Dit is ook vermeld in het definitieve vaststellingsbesluit.

40	202100459	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er in het ontwerp-vaststellingsbesluit nog steeds sprake is van verschillende scenario's: sluiting, een back-up functie, of zelfs meer gas winnen. Indiener heeft behoefte aan duidelijkheid en vraagt of er in het vaststellingsbesluit 2021-2022 duidelijk aangegeven kan worden voor welk scenario gekozen wordt en vraagt de minister hier concrete jaartallen bij aan te geven. Indien de minister dit niet kan, vraagt de indiener aan te geven wanneer de minister deze duidelijkheid wel kan geven.</p> <p>Onderbouwing: In uw besluit geeft u aan dat er in het gasjaar 2021-2022 3,9 miljard Nm³ gewonnen mag worden, eventueel opgehoogd met 1,5 miljard Nm³. Daar komt dan eventueel het vullen van UGS Grijskerk nog bovenop als ik u goed begrepen heb. NAM wil het veld na 2022 helemaal sluiten. Op bladzijde 2 in het ontwerp-vaststellingsbesluit geeft u aan: <i>"GTS heeft aangegeven dat het omzetten van UGS Grijskerk kan leiden tot een definitieve sluiting van het Groningen gasveld in het derde kwartaal van 2023 of 2024 (i.p.v. tussen 2025 en 2028). (. . .) De komende maanden wordt nader onderzoek gedaan naar de risico's van de mogelijke additionele winning uit het Groningen gasveld in het komende gasjaar, waarvan GTS vooralsnog veronderstelt dat die nodig is om te omzetting tijdig te realiseren. Indien nodig wordt daarnaast een verdere onderbouwing wordt gevraagd aan TNO. In het definitieve vaststellingsbesluit wordt afgewogen of in het komende gasjaar voor dit doel ruimte wordt gereserveerd"</i>.</p>
		Antwoord	<p>In het vaststellingsbesluit wordt het toegestane gaswinningsniveau voor het gasjaar 2021-2022 vastgesteld op 3,9 Nm³ in een qua temperatuur gemiddeld jaar. Er wordt geen extra productie toegestaan ten opzichte van dit winningsniveau voor het vullen van UGS Grijskerk met laagcalorisch gas. In het besluit is toegelicht dat en waarom dat niet nodig blijkt te zijn. Daarnaast geldt dat in het gasjaar 2021-2022, net als in voorgaande gasjaren, wordt toegestaan dat er maximaal 1,5 Nm³ kan worden gewonnen als back-up in het geval zich specifieke verstoringen in het gassysteem voordoen dat wordt beheerd door GTS. Dit volume is gelijk aan het volume dat in de voorgaande jaren als back-up voor dit doel is toegestaan.</p> <p>Wat betreft het volgende gasjaar 2022-2023 en verder geldt het volgende: naar verwachting is het Groningenveld vanaf medio 2022 alleen nog enige tijd nodig als reservemiddel, mits de nieuwe stikstofinstallatie in Zuidbroek op tijd gereed is. Voor de functie als reservemiddel moet een beperkt aantal productielocaties operationeel blijven. Dat betekent dat deze locaties op een minimaal niveau blijven produceren (waakvlam). Op het moment dat deze locaties ook niet meer nodig zijn als reservemiddel, kunnen zij</p>

			definitief worden gesloten. Op dit moment is nog niet zeker wanneer dat zal zijn. Wel is uit onderzoek van GTS gebleken dat het inzetten van UGS Grijpskerk als laagcalorische gasberging significant kan bijdragen aan de spoedige definitieve sluiting van het Groningenveld (mogelijk al eind 2023 of begin 2024 in plaats van tussen 2025 en 2028).
41	202100459	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat de minister om twee redenen het Groningenveld niet wil sluiten, namelijk vanwege de back-up functie en dat er sprake moet zijn van geleidelijke afbouw. Indiener vraagt de minister welk argument het zwaarste weegt en waarom.
		Antwoord	Het kabinet doet er alles aan om het Groningen gasveld zo snel mogelijk definitief te sluiten en blijft zoeken naar mogelijkheden om de sluitingsdatum te bespoedigen. De definitieve sluitingsdatum is afhankelijk van een aantal randvoorwaarden, die ook worden beschreven in het besluit, zoals de voortgang van de afbouw van de vraag en de beschikbaarheid van andere middelen waarmee de gasvraag kan worden afgedekt, zoals stikstofinstallaties en gasopslagen. De afbouw verloopt voorspoedig. Het Groningen gasveld is naar verwachting vanaf volgend gasjaar 2022-2023 alleen nog enige tijd nodig is als reservemiddel. Op dat moment is de afbouw echter nog niet zover dat aan de randvoorwaarden voor definitieve sluiting wordt voldaan. Dit wordt door de minister continu, op basis van input van GTS, wettelijk adviseurs en NAM, gemonitord. Zodra de minister duidelijkheid en zekerheid heeft over wanneer het veld dicht kan, zal hij het besluit nemen om het veld definitief te sluiten.
42	202100460	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat het van groot belang is om snel op de veranderende situatie [zie onderbouwing] in te kunnen spelen en dat, indien noodzakelijk, het winningsniveau van het Groningenveld tijdig aangepast wordt. Indiener stelt dat het bestaande proces, waarbij de Minister op grond van artikel 52e van de Mijnbouwwet kan overgaan tot het nemen van een tijdelijke maatregel, die geldt als aanvulling op de vastgestelde operationele strategie, hiervoor volgens de indiener het meest geschikt is. Onderbouwing: De indiener constateert dat er historische temperatuurscenario's bestaan waarbij het Groningenvolume op basis van de voorgestelde graaddagenformule ontoereikend is om in de beleving van de L-gasmarkt te voorzien. Bovendien kent het ontwerpbesluit nog een aantal onzekerheden voor het komende gasjaar, zoals het

			<p>opleveren van de conversieinstallatie Zuidbroek II en het ombouwen van de berging UGS Grijpskerk. Als deze onzekerheden zich materialiseren heeft dat impact op het benodigde Groningenvolume.</p> <p>Verwacht wordt dat een tekort aan Groningenvolume zich vertaalt naar een lagere dan noodzakelijke vulgraad voor de L-gasbergingen en dus geen effect heeft op de leveringszekerheid van dit jaar maar op de leveringszekerheid van het volgende gasjaar. Het proces zoals benoemd in artikel 4 van het ontwerpbesluit, waarbij GTS een aanwijzing geeft, is in de optiek van de indiener dan ook niet geschikt omdat GTS dit slechts kan hanteren in het geval van een (acuut) probleem in het gastransportsysteem. Verder is het systeem van een tijdelijke maatregel in gasjaar 2019-2020 succesvol gebruikt om in dat gasjaar de Groningengaswinning verder te verlagen.</p>
43	202100460	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat in 8 van de 30 temperatuurscenario's die GTS hanteert, er onvoldoende volume onder de graaddagenformulier is om de L-gasmarkt te belevaren onder de randvoorwaarden en uitgangspunten van uw ontwerpbesluit en van het GTS Advies Leveringszekerheid.</p> <p>Onderbouwing: In haar advies van januari jl. hanteert GTS een nieuwe methodiek voor de bepaling van het niveau van gaswinning uit het Groningenveld voor gasjaar 2021-2022. Het benodigde Groningenvolume op jaarbasis volgens de graaddagenformule is hierbij gebaseerd op het aantal gerealiseerde graaddagen tijdens de winterperiode (van oktober tot en met maart). Voor de zomerperiode (van april tot en met september) wordt in de graaddagenformule uitgegaan van een vast volume van 0,65 bcm, onafhankelijk van het aantal graaddagen in de zomerperiode.</p> <p>Het gaat hierbij om tekorten tussen de 100 mln. En 500 mln. m3. Dit betekent dat indien de betreffende temperatuurscenario's zich voordoen er in zo'n gasjaar minder volume beschikbaar is om de L-gasbergingen te vullen.</p>
44	202100460	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er twee risico's gekoppeld zijn aan de uitgangspunten waarbij gesteld wordt dat bij de bepaling van de graaddagenformule GTS uitgaat van 100% van de firm conversiecapaciteiten van de installaties Ommen, Wieringermeer en Zuidbroek II (verwacht is dat deze per 1 april 2022 beschikbaar is), met in de maanden mei t/m oktober een correctie voor gepland onderhoud.</p>

			<p>Onderbouwing: Ten eerste is het niet uit te sluiten dat de oplevering van Zuidbroek II vertraagd wordt. Zelfs een relatief korte vertraging zal snel kunnen leiden tot een significante additionele behoefte aan Groningenvolume. Ten tweede heeft de indiener gedurende het huidige gasjaar geconstateerd dat in praktijk het onderhoud aan de conversie-installaties sterk afwijkt van het geplande onderhoud zoals toegepast in de berekening van de graaddagenformule. Als deze situatie zich in gasjaar 2021-2022 weer voordoet, voorziet de indiener dat er langere tijd op de backup-middelen van GTS of op eigen L-gasmiddelen zal moeten worden geleund en dat hierdoor de in een aantal scenario's geconstateerde tekorten kunnen oplopen en in andere scenario's tekorten kunnen ontstaan.</p>
		Antwoord	<p>De indiener constateert dat er het komende gasjaar verschillende onzekerheden bestaan en wijst daarbij terecht op de mogelijkheid die de minister volgens artikel 52e van de Mijnbouwwet heeft om een tijdelijke maatregel te kunnen opleggen indien de vraag naar gas uit het Groningenveld substantieel wijzigt ten opzichte van de raming waarop de operationele strategie is gebaseerd. De ontwikkelingen gedurende het gasjaar worden nauwlettend in de gaten gehouden en er kan inderdaad worden ingegrepen indien de situatie daarom vraagt. Ook in geval van een onverwachte gebeurtenis, zoals een vertraging in de oplevering van Zuidbroek II, kan de minister volgens artikel 52e van de Mijnbouwwet ingrijpen.</p>
45	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het niet gepast is dat GTS het gebied bepaalt waarop de infrastructuurnorm wordt toegepast. Volgens de indiener is dat op grond van de Verordening Leveringszekerheid een aan de Minister voorbehouden beslissing, die door hem moet worden gemotiveerd.</p> <p>Onderbouwing: Het gebied waarop de infrastructuurnorm uit de Verordening Leveringszekerheid wordt toegepast, is in de verordening aangeduid als het "berekend gebied". Allereerst volgt uit de verordening dat niet GTS, maar uitsluitend de Minister van EZK bevoegd is het berekend gebied vast te stellen. De infrastructuurnorm is vastgelegd in de zogeheten N - 1-formule, die in bijlage II bij verordening wordt uitgewerkt. In onderdeel 3 van bijlage II wordt het "berekend gebied" gedefinieerd als: "het door de bevoegde instantie vastgestelde geografische gebied waarvoor de N - 1-formule berekend wordt." Op grond van artikel 2, lid 7 van de Verordening Leveringszekerheid en artikel 52ab, lid 1</p>

			<p>van de Gaswet is de Minister van EZK aangewezen als deze bevoegde instantie.</p> <p>Verder volgt uit de Verordening Leveringszekerheid dat lidstaten de (eigen) leveringszekerheid op nationaal niveau beoordelen met toepassing van de infrastructuurnorm (zoals GTS terecht memoreert in haar advies). Zoals gezegd, wordt die norm toegepast op een zogeheten "berekend gebied". De verordening sluit niet uit dat er binnen een lidstaat meer berekende gebieden zijn. Uit de verordening volgt echter niet dat een grensoverschrijdend berekend gebied kan worden vastgesteld. Door dat echter wel te doen, berekent GTS een hogere benodigde capaciteit voor het Groningenveld, dan waartoe strikte toepassing van de Verordening Leveringszekerheid aanleiding geeft. Zo bouwt zij extra marge in waarvoor geen grondslag bestaat in de Verordening.</p> <p>Dat de Verordening Leveringszekerheid een stelsel van regionale samenwerking kent in zogeheten "risicogroepen" (vgl. overweging 10 e.v., artikel 3 en bijlage I van de verordening), maakt dit niet anders. Binnen dat stelsel worden verschillende risicogroepen vastgesteld, zoals de risicogroep "Laagcalorisch gas", waartoe Nederland, België, Duitsland, Frankrijk behoren (vgl. Bijlage I van de verordening). Op grond van de verordening dient binnen iedere risicogroep een gezamenlijke evaluatie plaats te vinden van de gecorreleerde risico's en dienen de lidstaten in zo'n risicogroep te komen tot een gecoördineerde en vooraf overeengekomen aanpak inzake leveringszekerheid, opdat in noodsituaties consistent kan worden opgetreden en het risico op negatieve overloopeffecten in naburige lidstaten van zuiver nationale maatregelen wordt beperkt (vgl. overweging 11). Dit betekent echter niet dat één van de landen in een risicogroep de leveringszekerheid van alle landen in die groep dient te waarborgen. Ieder land is verantwoordelijk voor zijn eigen leveringszekerheid en past in dat kader zelf de infrastructuurnorm toe. Bij de toepassing daarvan is de potentiële uitval van levering van L-gas uit Nederland één van de omstandigheden die moet worden meegenomen bij de toepassing van de N-1-formule.</p>
		Antwoord	<p>De Verordening (EU) 2017/1938 \ betreffende maatregelen tot veiligstelling van de gasleveringszekerheid biedt ook de mogelijkheid om een grensoverschrijdend berekend gebied vast te stellen. Artikel 5, lid 3 van de verordening stelt wat dit betreft: "Indien passend volgens de in artikel 7 bedoelde risico-evaluaties kunnen de bevoegde instanties van naburige lidstaten instemmen gezamenlijk te voldoen aan de in lid 1 van dit artikel bedoelde verplichting.". Daarbij is de in lid 1 genoemde verplichting het voldoen aan de N-1 norm. Dat GTS er voor heeft gekozen om de N-1 norm te berekenen voor het gehele laagcalorisch gas gebied en niet alleen voor Nederland heeft te maken met het feit dat dit</p>

			gebied voor de gaslevering sterk afhankelijk is van de Nederlandse infrastructuur. Verder is het zo dat GTS de minister op dit punt adviseert. Het is aan de minister om dit advies al dan niet gedeeltelijk of geheel over te nemen.
46	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener onderschrijft de volgende aanname niet: "Een consortium van SEO Economisch onderzoek (hierna: SEO) en TNO heeft een kwantitatieve analyse uitgevoerd dat nader inzicht biedt in de economische, veiligheids- en andere maatschappelijke gevolgen bij een verlaging van de Groningse gaswinning tot beneden het niveau van leveringszekerheid. De resultaten van dit onderzoek heb ik tevens meegenomen in het Vaststellingsbesluit Groningen gasveld 2019-2020 en 2020-2021. De analyse van SEO en TNO richt zich op de effecten van abrupte afsluitingen en staat verder los van het actuele winningsniveau. Daarom kan aangenomen worden dat de beschreven effecten in het onderzoek ook gelden als komend gasjaar onder het niveau van leveringszekerheid wordt gewonnen."</p> <p>Onderbouwing: Indiener onderschrijft deze aanname niet, aangezien in de discussie over leveringszekerheid de afgelopen jaren een verschuiving plaatsgevonden van een volumevraagstuk naar een capaciteitsvraagstuk. Het wel of niet in bedrijf houden van de vijf locaties is direct verbonden met de door de Minister beoogde rol van het Groningenveld als capaciteitsinstrument vanaf het gasjaar 2022-2023.</p>
		Antwoord	Indiener gaat eraan voorbij dat in de winter van 21/22 het nog een volumevraagstuk is. De minister heeft daarom geoordeeld dat de effecten zoals beschreven in de analyse SEO en TNO nog van toepassing zijn als hij het winningsniveau lager zou vaststellen.
47	202100469	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er mogelijk een fout is gemaakt bij het bepalen van de minimumflow. De minimumflow van 1.3 bcm wordt vermeld in het besluit. In 2021-2022 zou dit slaan op de periode van mei tot en met september, waarin dan 0,65 bcm zou mogen worden gewonnen. Ook is het de indiener niet duidelijk of de minimumflow nodig is voor de leveringszekerheid in normale omstandigheden inbegrepen is wat nodig is, maar indiener denkt dat niet het geval is. Indiener vraagt zich af of er een extraatje voor de NAM om de hoek komt kijken.</p>

			<p>Onderbouwing: Ik heb begrepen dat de NAM de minimumflow op 2,6 bcm stelt in gasjaar 2021-2022, een hoeveelheid, die TNO in het verleden maatschappelijk niet te verkopen vond en waar ik ook met veel reserve tegenaan kijk.</p> <p>De hoeveelheid minimumflow wordt trouwens vermeld in het besluit als 1.3 bcm. In 2021-2022 slaat dit op de periode mei t/m september. Daar mag dan 0.65 bcm worden gewonnen. Ergens klopt er iets niet naar mijn idee.</p> <p>In normale omstandigheden is het Groningerveld na april volgend jaar niet meer nodig.</p>
		Antwoord	<p>Mede naar aanleiding van deze zienswijze en het nieuwe advies van GTS is het besluit op dit punt verduidelijkt.</p>
48	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de keuze van de minister om het Groningen gasveld, op basis van het advies van TNO, meerdere maatschappelijke belangen mee te wegen, zoals de verstoring in de gaslevering een onjuist opvatting is van de term leveringszekerheid.</p> <p>Onderbouwing: Een verstoring van gaslevering is een te brede opvatting. Het is namelijk een aanvulling op het beleid ten aanzien van de gaskwaliteit en mag daarom gezien worden als een commerciële ondersteuning.</p>
49	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister een heroverweging dient te maken; in het ontwerp-vaststellingsbesluit wijkt de minister af van de term leveringszekerheid.</p> <p>Onderbouwing: In het ontwerp- vaststellingbesluit wijkt de minister af van de term leveringszekerheid, zoals omschreven in de wet minimalisering Gaswinning. Onder de noemer andere maatschappelijke belang voegt de minister commerciële activiteiten toe aan het proces leveringszekerheid. De toegang tot het Groninger gas met een lage PE waarde heeft grote commerciële waarde betreffende het vermengen met hoog calorische gas met een hoge PE waarde. Het bovenstaande proces neemt de minister niet mee in zijn ontwerp vaststelling besluit.</p>

		Antwoord	Een consortium van SEO Economisch onderzoek (hierna: SEO) en TNO heeft een kwantitatieve analyse uitgevoerd dat nader inzicht biedt in de economische, veiligheids- en andere maatschappelijke gevolgen, zoals gezondheidseffecten, bij een verlaging van de Groningse gaswinning tot beneden het niveau van leveringszekerheid. Hiermee is voldoende onderbouwd dat abrupte afschakeling van eindgebruikers om de productie van Groningengas verder te kunnen verlagen zeer ernstige maatschappelijke consequenties zal hebben die verder gaan dan enkel economische gevolgen.
50	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de marge die GTS inbouwt te ruim is. Indiener maakt bezwaar tegen het feit dat ten behoeve van de berekening van de benodigde capaciteit van het Groningenveld gekeken wordt naar het gehele afzetgebied van L-gas. Volgens de indiener verplicht de Verordening Leveringszekerheid daar niet toe.</p> <p>Onderbouwing: Het vertrekpunt is zoals gezegd de capaciteitsraming van GTS. Op pagina's 51 en 52 van het ontwerpbesluit bespreekt de Minister het GTS-advies "leveringszekerheid voor benodigde Groningenvolumes en capaciteiten gasjaar 2021-2022 en verder" d.d. 29 januari 2021. In dat advies schrijft GTS dat zij om de benodigde capaciteit van het Groningenveld vast te stellen is uitgegaan van de zogeheten infrastructuurnorm uit Verordening (EU) 2017/1938 van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2017 betreffende maatregelen tot veiligstelling van de gasleveringszekerheid. GTS kiest ervoor de infrastructuurnorm toe te passen op het gehele afzetgebied van L-gas (naast Nederland, ook België, Duitsland en Frankrijk). En adviseert vervolgens voor het gasjaar 2021-2022 een capaciteit van 4,6 miljoen Nm3 per uur aan te houden.</p>
		Antwoord	<p>Verordening (EU) 2017/1938 betreffende maatregelen tot veiligstelling van de gasleveringszekerheid, biedt ook de mogelijkheid om een grensoverschrijdend berekend gebied vast te stellen. Artikel 5, lid 3 van de verordening stelt wat dit betreft: "Indien passend volgens de in artikel 7 bedoelde risico-evaluaties kunnen de bevoegde instanties van naburige lidstaten instemmen gezamenlijk te voldoen aan de in lid 1 van dit artikel bedoelde verplichting.". Daarbij is de in lid 1 genoemde verplichting het voldoen aan de N-1 norm.</p> <p>Dat GTS er voor heeft gekozen om de N-1 norm te berekenen voor het</p>

			gehele laagcalorisch gas gebied en niet alleen voor Nederland heeft te maken met het feit dat dit gebied voor de gaslevering sterk afhankelijkheid is van de Nederlandse infrastructuur.
--	--	--	--

5. Tempo versterken van gebouwen

	Registratienr. zienswijze(n)	Samenvatting	Tekst
51	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er voorkomen moet worden dat er maatschappelijke problemen ontstaan door het vergroten van de beoordelings- en uitvoeringscapaciteit bij de NCG.</p> <p>Onderbouwing: Het vergroten van de beoordelingscapaciteit, zowel voor de typologieaanpak als voor de adressen die niet volgens die aanpak beoordeeld kunnen worden, blijft een aandachtspunt. Het risico bestaat dat er tempoverschillen ontstaan tussen typologieaanpak en niet-typologieaanpak. Als de niet-typologieaanpak door tempoverschil geen pas kan houden met de typologieaanpak ontstaan er binnen dorpen en buurten nieuwe maatschappelijke problemen.</p>
		Antwoord	De minister onderkent het belang om maatschappelijke problemen zoveel mogelijk te voorkomen. Als onderdeel van de implementatie van de typologieaanpak wordt daarom ook de impact van de typologieaanpak op gemeenten en bewoners onderzocht.
52	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er voorkomen moet worden dat het stuwmeer van adressen dat niet in uitvoering komt, groeit als gevolg van het vergroten van de beoordelings- en uitvoeringscapaciteit bij de NCG.</p> <p>Onderbouwing: Er moet voortgang zijn in de daadwerkelijke uitvoering van de versterking. De NCG geeft aan dat de capaciteit om nieuwe adressen in uitvoering op te nemen, beperkt is. Een groep van 9.423 adressen zit in de fase planvorming en daarvan zal een deel komend jaar in uitvoering komen. Echter, voor een deel van deze adressen is voorlopig geen uitvoeringscapaciteit beschikbaar bij de NCG. Er is dus sprake van een stuwmeer van liggende versterkingsadviezen die nog niet uitgevoerd worden. Daar komen nieuwe adressen bij, aangezien van de 13.974 adressen die nog niet in uitvoering zijn of in de planvormingsfase zitten, er 6.717 binnen afzienbare termijn beoordeeld zijn. De NCG geeft aan dat er in 2021 en 2022 aanvullende uitvoeringscapaciteit voor 2300 panden</p>

			<p>beschikbaar komt. Dat is volstrekt onvoldoende om het zich steeds verder vullende stuwmeer te ontlasten.</p> <p>Onderbouwing 202100451: Een grote groep van 9.423 adressen zit in de fase planvorming en daarvan zal een deel komend jaar in uitvoering moeten komen. Er zijn echter nog 13.974 adressen die nog niet in uitvoering zijn of in de planvormingsfase zitten. Alleen al voor de 6.717 adressen in de beoordelingsfase is de uitvoeringscapaciteit van 2021 en 2022 bij lange na niet voldoende. Er ontstaat dus een stuwmeer en uiteindelijk duurt het nog jaren voordat onze inwoners kunnen zeggen dat ze in een veilige woning wonen. Dat hebben wij in ons advies ook aangegeven.</p>
53	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener adviseert om ervoor te zorgen dat de NCG vol kan inzetten op uitvoering om te voorkomen dat er stuwmeren aan opgeleverde versterkingsadviezen ontstaan die vervolgens maar beperkt tot uitvoering kunnen worden gebracht.</p> <p>Onderbouwing: Onze inwoners willen perspectief en willen dat de versterking een snelle uitvoering kent. Dit is voor het draagvlak onder onze inwoners erg belangrijk en het voorkomt dat er onrust ontstaat of dat het zelfs leidt tot grotere ontwrichting van de samenleving.</p>
54	202100444 202100445 202100450 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat niet moet worden uitgegaan van de bestaande capaciteit, maar dat op basis van de resterende adressen onderzocht moet worden welke uitvoeringscapaciteit daarbij hoort en dat de uitvoeringscapaciteit op de korte termijn beschikbaar is.</p> <p>Onderbouwing: Uw reactie daarop is dat er afspraken worden gemaakt tussen Rijk en regio over de balans tussen het zo snel mogelijk laten plaatsvinden van beoordelingen en de koppeling met de beschikbare ontwerp- en bouwcapaciteit. Ook geeft u aan dat onder andere het bouwakkoord is gesloten om dit proces te versnellen. Dat zijn in onze ogen allemaal belangrijke stappen, maar het begint wel met voldoende capaciteit bij de NCG om de processen naar uitvoering toe te begeleiden en daar lijkt nu de bottleneck te ontstaan. Daarom vinden wij dat u ervoor moet zorgen dat de NCG vol kan inzetten op uitvoering. Dat betekent het vergroten van de huidige beoordelings- en uitvoeringscapaciteit binnen NCG.</p>

		Antwoord	<p>Zoals reeds in het vaststellingbesluit toegelicht zijn in de uitvoering afspraken gemaakt tussen Rijk en regio over de balans tussen het zo snel mogelijk laten plaatsvinden van beoordelingen en de koppeling met de beschikbare ontwerp- en bouwcapaciteit. Centraal staat de wens om eigenaren zo snel mogelijk duidelijkheid te geven over de veiligheid van hun woning. Tegelijkertijd wordt het belang om de uitvoeringscapaciteit te vergroten onderkend. In het verstellingsbesluit is verduidelijkt wat er gedaan wordt om de uitvoeringscapaciteit te vergroten. De capaciteit is niet onbeperkt. Om die reden wordt veel gedaan om de capaciteit te vergroten en optimaal gebruik te maken van de beschikbare capaciteit.</p>
55	202100474	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener vindt dat, met betrekking tot de veiligheid en snelheid van versterken, er meer aandacht moet komen voor de bouwcapaciteit. Volgens de indiener zorgt een goed versterkingsbeleid er voor dat er voldoende bouwcapaciteit wordt ingezet. Indiener vindt dat de minister hier in het definitieve vaststellingsbesluit rekening mee kan houden, al is het enkel om hieraan richting te geven.</p>
56	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de uitvoering van de versterking moet worden opgepakt als een crisisaanpak.</p> <p>Onderbouwing: De processen moeten recht doen aan het feit dat de versterkingsopgave om een crisisaanpak vraagt. Regels over onder andere aanbestedingen houden een snelle uitvoering tegen. Een crisisaanpak moet dit soort zaken doorbreken.</p>
		Antwoord	<p>De huidige aanpak is de enige manier om, met de fysieke veiligheid als uitgangspunt, een bredere afweging te kunnen maken. In de huidige aanpak wordt daarom ook ruimte geboden voor maatwerk, individuele keuzemogelijkheden en eigen regie voor de bewoner. Een aanpassing van de met de regio afgesproken kaders is niet de meest effectieve manier naar verbetering. Ook in het recente verantwoordingsonderzoek van de Algemene Rekenkamer komt de aanbeveling naar voren om geen nieuwe en grote beleidswijzingen door te voeren. De doelen van een crisisaanpak - versnelling, eenduidige sturing en het wegnemen van financiële barrières – moeten en kunnen namelijk beter bereikt worden binnen de huidige kaders. Er zijn verschillende maatregelen genomen waardoor de NCG de versterking snel en efficiënt kan uitvoeren. De NCG heeft het volledige mandaat om te</p>

			doen wat voor de veiligheid nodig is, en heeft daarbovenop een budget gekregen om knelpunten op te lossen.
57	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat bij de validatie van de modellen die onder de gevoeligheidsanalyse liggen, ook de maatschappelijke gevolgen van het verschuiven van risicoprofielen moet worden betrokken.</p> <p>Onderbouwing: Voor het gasjaar 2021-2022 is voor het eerst gebruikt gemaakt van de publieke SDRA-Groningen, uitgevoerd door TNO. TNO heeft een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd op de uitkomsten van de SDRA voor verschillende modelkeuzes. SodM heeft een korte review uitgevoerd op de SDRA 2021 en de aanvullende gevoeligheidsanalyse. Uit de gevoeligheidsanalyse komen 842 gebouwen naar voren die volgens de verwachtingswaarde (P50 of Pmean) niet voldoen aan de veiligheidsnorm. De NCG geeft aan dat er van deze 842 gebouwen 37 gebouwen nog niet in de versterkingsopgave zijn opgenomen. Dit betekent echter niet alleen een lichte toename van de versterkingsscope met 0,1% maar ook een verschuiving binnen risicoprofielen. De versterkingsopgave is hiermee fluïde. Elke knop waaraan gedraaid wordt levert meer of minder adressen op met een bepaald risicoprofiel. Dit soort fluctuaties in de versterkingsopgave vragen om een goede en navolgbare uitleg voor onze inwoners, maar ook om het werken met gevalideerde modellen. Het is daarom van belang dat de modellen die onder de gevoeligheidsanalyse van TNO liggen op korte termijn gevalideerd worden.</p>
		Antwoord	De gevoeligheidsanalyse van TNO wordt betrokken bij de doorontwikkeling van de SDRA voor het volgende vaststellingsbesluit. Voor ieder vaststellingsbesluit wordt een dreiging- en risicoanalyse gemaakt met de best beschikbare kennis. Als dit nieuwe inzichten biedt voor de versterkingsoperatie, en mogelijk maatschappelijke gevolgen, wordt dit in overleg met de regionale overheden geadresseerd.
58	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat ervoor gezorgd moet worden dat er geen problemen in de uitvoering van de lokale plannen van aanpak komen als gevolg van de uitkomst van de gevoeligheidsanalyse.</p> <p>Onderbouwing: Het moet het niet zo zijn dat de beperkte opname, beoordelings- en uitvoeringscapaciteit bij de NCG en de verschuivingen in risicoprofielen leiden tot nieuwe problemen in de uitvoering van de lokale plannen van aanpak. Wij vinden dat u daarom voor voldoende middelen en capaciteit moet zorgen. En dat geldt uiteraard ook voor</p>

	202100467 202100473		middelen voor flankerende zaken. Vanuit het oogpunt van de ingezette versnelling is het belangrijk dat u hier permanent op inzet.
		Antwoord	Deze beperkte toevoeging van panden als gevolg van de gevoeligheidsanalyse aan de versterkingsoperatie zal, gezien de in verhouding kleine omvang, geen nadelige gevolgen hebben voor de uitvoering. De uitvoering van de NCG gaat gewoon door, conform de plannen van aanpak van de gemeenten. De 37 gebouwen worden na afstemming van de NCG met de betrokken gemeenten toegevoegd aan het versterkingsprogramma.
59	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat adressen die buiten de versterkingsopgave liggen een verklaring krijgen waarin wordt vermeld dat ze aan de veiligheidsnorm voldoen. Onderbouwing: Een ander punt dat wat ons betreft voortvloeit uit de fluctuaties door de gevoeligheidsanalyse op de SDRA is dat, van adressen die buiten de versterkingsscope liggen, kan worden vastgesteld of deze aan de veiligheidsnorm voldoen. Wij adviseren u dan ook om ook hierop in te zetten en zodoende echt duidelijkheid te bieden aan de vele inwoners van onze gemeenten.
		Antwoord	Er is op dit moment geen aanleiding om aan te nemen dat gebouwen die volgens de SDRA aan de veiligheidsnorm voldoen en buiten de veiligheidsmarge vallen, niet aan de norm voldoen. De kennis van bodembeweging en de weerstand van Groningse gebouwen tegen aardbevingen wordt ieder jaar beter. Daardoor kan het beeld veranderen. Ook is het denkbaar dat de conditie van individuele panden afwijkt van de aannames in de SDRA, bijvoorbeeld omdat het gebouw ernstig beschadigd of ingrijpend verbouwd is. Bewoners die buiten de versterkingsoperatie vallen maar zich onzeker voelen over de veiligheid van hun huis kunnen een opname op verzoek aanvragen bij de NCG. De ministers van EZk en BZK hebben het Adviescollege Veiligheid Groningen om advies gevraagd ten aanzien van dit onderwerp. ACVG wordt gevraagd of de scope van de versterkingsopgave nu zo is opgebouwd dat voldoende aannemelijk is dat gebouwen buiten de scope aan de veiligheidsnorm voldoen, en welk gericht proces kan worden gevolgd om eventuele risicovolle gebouwen buiten de scope van de versterkingsopgave te identificeren.

60	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat gezorgd moet worden dat inwoners die na november 2020 aan de versterkingsopgave zijn toegevoegd, gebruik moeten kunnen maken van dezelfde regelingen als de inwoners die al eerder in de versterkingsopgave zaten.</p> <p>Onderbouwing: Om ongewenste maatschappelijk effecten te voorkomen en rechtvaardig te handelen moeten inwoners die na de bestuurlijke afspraken van november 2020 zijn toegevoegd aan de versterkingsopgave van dezelfde regelingen gebruik kunnen maken als de inwoners die op dat moment al opgenomen waren in de versterkingsopgave. Omdat navolgbaarheid voor onze inwoners hierbij erg van belang is roepen wij u op om hier in de uitwerking voldoende aandacht voor te hebben.</p>
61	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat gezorgd moet worden dat het voor inwoners navolgbaar is waarom zich wijzigingen voordoen in de versterkingsopgave en voor wie dat consequenties heeft.</p> <p>Onderbouwing: Om ongewenste maatschappelijk effecten te voorkomen en rechtvaardig te handelen moeten inwoners die na de bestuurlijke afspraken van november 2020 zijn toegevoegd aan de versterkingsopgave van dezelfde regelingen gebruik kunnen maken als de inwoners die op dat moment al opgenomen waren in de versterkingsopgave. Omdat navolgbaarheid voor onze inwoners hierbij erg van belang is roepen wij u op om hier in de uitwerking voldoende aandacht voor te hebben.</p>
		Antwoord	<p>Eigenaren die in de versterkingsoperatie worden opgenomen krijgen wat voor de veiligheid nodig is, en hebben recht om van alle regelingen gebruik kunnen maken die hieraan verbonden zijn.</p> <p>Waar zij echter voor uitgezonderd zijn is de subsidieregeling voor verduurzaming en verbeteringen van Gebouwen die in samenspraak met de aardbevingsgemeenten is opgesteld. Deze heeft als doel dat eigenaren waarvan hun gebouw wordt beoordeeld op grond van de nieuwste inzichten voor € 17.000 kunnen verduurzamen en verbeteren. Bij deze eigenaren is de verwachting gewekt dat op een bepaald moment hun gebouw dusdanig versterkt zou worden dat onderhoud, het uitvoeren van aanvullende woonwensen en/of verduurzaming aan de versterking gekoppeld zou kunnen worden. Hierdoor hebben eigenaren mogelijk besloten onderhoud uit te stellen. Vaak hebben deze bewoners lang moeten wachten, maar zullen hun woningen naar verwachting geen of minder zware</p>

			<p>versterkingsmaatregelen meer nodig hebben waardoor de kans om onderhoud te koppelen aan versterking wegvalt.</p> <p>Het aspect van een lang traject en achterstallig onderhoud is in mindere mate het geval bij gebouwen die voor 6 november nog niet in de versterkingsoperatie waren opgenomen.</p> <p>Daarnaast is afgesproken dat het Rijk € 300 miljoen beschikbaar stelt voor particuliere eigenaren die niet in het versterkingsprogramma zitten maar wel in het aardbevingsgebied wonen. De verwachting is dat de gevallen die nog na 6 november 2020 zijn opgenomen in de versterkingsoperatie, grotendeels onder de voorwaarden van deze regeling vallen. Daarnaast houden we uiteraard oog in de uitvoering voor onwenselijke verschillen die ontstaan. Dit aspect wordt dan ook meegenomen in de evaluatie van de bestuurlijke afspraken die in 2022 zal plaatsvinden.</p>
62	202100452	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat er geen zekerheid wordt gegeven over de versnelling van de versterking, wat de indiener zeer kwalijk vindt.
		Antwoord	De versterkingsopgave is een complexe operatie. Alhoewel er geen absolute zekerheid kan worden gegeven is de ambitie van het Rijk, regionale overheden en NCG om alle opnames en beoordelingen eind 2023 af te ronden. Dit is afhankelijk van onder andere de werking van de typologieaanpak en het aantal aangevraagde herbeoordelingen waarvoor bewoners kiezen en de beschikbare capaciteit in de bouwsector. Het streefjaar om de uitvoering van de versterking te voltooien is gesteld op 2028.
63	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener adviseert de minister om blijvend te sturen op versnelling en op de voortgang in het opname- en beoordelingsprogramma van de NCG. Hiervoor moet voldoende capaciteit zijn.</p> <p>Onderbouwing: De afbouw van de gaswinning leidt tot een lagere seismische dreiging waar door - naar verwachting - meer woningen voldoen aan de gestelde veiligheidsnorm van 10·5. Echter, dit weten we pas zeker wanneer de woningen daadwerkelijk beoordeeld zijn. Met de bestuurlijke afspraken van 6 november 2020 hebben wij hiertoe samen met u een eerste stap gezet voor de uitwerking van de versterkingsopgave.</p>

		Antwoord	De ambitie van het Rijk, regionale overheden en NCG is alle opnames en beoordelingen eind 2023 af te ronden. Het belang van het halen van deze ambitie en het garanderen van voldoende capaciteit wordt onderschreven. Zoals in het vaststellingsbesluit in hoofdstuk 5 is toegelicht is de uitrol van de typologie-aanpak van groot belang om de doelstelling van 2023 te halen. De komende tijd wordt samen met de regio en de NCG gewerkt aan voldoende voortgang op het gebied van het opname- en beoordelingsprogramma.
64	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener spreekt de verwachting uit dat de minister zich inzet zodat op korte termijn de typologiebenadering dusdanig is gevalideerd en ook technisch en juridisch kloppend is, dat de eerste groepen adressen volgens deze methode kunnen worden beoordeeld.</p> <p>Onderbouwing: Voor het komend gasjaar 2021-2022 wordt voor het eerst gebruikt gemaakt van de publieke SDRA- Groningen, uitgevoerd door TNO. Deze SDRA is, net als voorheen de HRA, een instrument om te kunnen prioriteren in de versterking. Besluiten over daadwerkelijke versterking worden genomen na beoordeling van de betreffende woning. Dat gebeurt ofwel met de typologiebenadering, of met uitgebreidere rekenmethodes zoals NLTH (Non-Linear Time History).</p>
		Antwoord	Inmiddels zijn de eerste typologieën gevalideerd en juridisch verankerd in het Besluit versterking gebouwen Groningen. De NCG past deze typologieën nu toe. TNO werkt in opdracht van EZK de resterende typologieën uit zodat deze op korte termijn kunnen worden toegepast.
65	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener benadrukt dat het van belang is dat de modellen die onder de gevoeligheidsanalyse van TNO liggen op korte termijn gevalideerd worden.</p> <p>Onderbouwing: De aanvullende gevoeligheidsanalyse van TNO op deze SDRA geeft aan dat de versterkingsscope - weliswaar gering - toeneemt ondanks de afbouw van de winning. Dit is een gevolg van het steeds verder ontwikkelen (en valideren) van modellen. Hiermee kunnen we stellen dat de omvang van de versterkingsopgave geen hard gegeven is. Fluctuaties in de versterkingsopgave vragen om een goede en navolgbare uitleg voor onze inwoners, maar ook om het werken met gevalideerde modellen.</p>

		Antwoord	In de opdrachtbrief voor modelontwikkeling 2021, die in de zomer 2021 naar TNO is gestuurd, wordt aangegeven dat de modellen onderliggend aan de gevoeligheidsanalyse op korte termijn gevalideerd dienen te worden.
66	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener benadrukt dat de omvang van de versterkingsopgave geen hard gegeven is.</p> <p>Onderbouwing: Dit blijkt ook uit de analyse van de NCG op de gevoeligheidsanalyse van TNO. Hieruit volgt dat 842 adressen een verhoogd risicoprofiel hebben en 5035 adressen een licht-verhoogd risico. De NCG concludeert tevens dat 381 adressen een verhoogd risicoprofiel krijgen die dit in de eerdere HRA-modellen niet hadden. In dit aantal zitten zelfs 37 adressen die tot nu toe niet in de versterkings-scope zat en. De NCG heeft niet geanalyseerd hoe dit voor de licht -verhoogde adressen is. Deze aantallen zijn een groot verschil met de analyse die de NCG heeft uitgevoerd op de SDRA waaruit blijkt dat de circa 27.000 adressen allemaal in de versterkings-scope zitten en er geen verschuivingen optreden in de risico-inschattingen.</p>
		Antwoord	De omvang van de versterkingsopgave staat vast in die zin dat ieder gebouw dat ooit aan de scope voor opname en beoordeling is toegevoegd een beoordeling zal ontvangen. Er zullen dus geen woningen afvallen zonder een individuele beoordeling. Wel kan de omvang van de scope voor beoordeling groeien. Dit is onder andere gebeurd door de laatste SDRA en de gevoeligheidsanalyse. De resultaten van de SDRA gaven geen aanleiding tot bijstelling van de risicoprofielen, die de omvang en de prioritering van de versterking bepalen. Echter, TNO heeft een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd. Uit deze analyse blijkt dat een aantal gebouwen aan de versterking zouden moeten worden toegevoegd indien andere modelkeuzes zouden zijn gemaakt. NCG geeft aan dat van deze gebouwen er 37 gebouwen niet in de versterkingsoperatie zitten. SodM heeft desgevraagd geadviseerd om, uit voorzorg, deze 37 gebouwen op te nemen in het versterkingsprogramma. Dit heeft geen gevolgen voor andere gebouwen.

67	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener vindt het van belang dat er voldoende middelen zijn om fluctuaties in de versterkingsopgave op te vangen. Ook moet het niet zo zijn dat de beperkte opname, beoordelings en uitvoeringscapaciteit bij de NCG en de verschuivingen in risicoprofielen leiden tot nieuwe hick-ups in de uitvoering van de lokale plannen van aanpak. Indiener adviseert de minister daarom om voor voldoende middelen en capaciteit te zorgen.</p> <p>Onderbouwing: SodM heeft naar deze gevoeligheidsanalyse van TNO gekeken en adviseert om, zo lang de onderliggende modellen nog niet zijn gevalideerd, uit voorzorg deze adressen in het versterkingsprogramma op te nemen. Dat betekent niet alleen een lichte toename van de versterkingsscope met 0,7%, maar ook een verschuiving binnen risicoprofielen. De versterkingsopgave is hiermee fluide, elke knop waaraan gedraaid wordt levert meer of minder adressen op met een risicoprofiel. Adressen waar gezinnen en mensen wonen en werken. Dit soort fluctuaties en wijzigingen komen de uitlegbaarheid en daarmee het vertrouwen dat onze inwoners hebben, niet ten goede.</p> <p>Vanuit het oogpunt van de ingezette versnelling is het belangrijk dat u hier permanent op inzet.</p> <p>Ondanks berichten van Bouwend Nederland dat zelfs het realiseren van 250.000 extra nieuwbouwwoningen binnen de bestaande marktcapaciteit op te vangen is, lukt het maar niet om de uitvoeringscapaciteit voor de versterkingsprojecten te laten aansluiten op de hoeveelheid beschikbaar komende versterkingsadviezen. En dat betekent dat de schaarste in de uitvoeringscapaciteit nu de voortgang van de daadwerkelijke versterking bepaalt.</p>
		Antwoord	<p>Het toevoegen van 37 gebouwen aan de versterkingsoperatie heeft geen gevolgen voor de uitvoering van de gemeentelijke plannen van aanpak door de NCG. De overige risicoprofielen blijven ongewijzigd, gebaseerd op de gevalideerde SDRA.</p> <p>Voor de inzet van middelen en capaciteit wordt verwezen naar het antwoord onder de zienswijze 52, 53, 54, 55 en 56.</p>
68	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener adviseert te zorgen dat adressen die buiten de versterkingsscope liggen een verklaring krijgen dat ze aan de veiligheidsnorm voldoen.</p> <p>Onderbouwing: Een ander punt dat wat ons betreft voortvloeit uit de fluctuaties door de gevoeligheidsanalyse op de SDRA is, dat van adressen die buiten de versterkingsscope liggen, kan worden vastgesteld of deze aan de veiligheidsnorm voldoen. Wij adviseren u</p>

			<p>dan ook om ook hier op in te zetten en zodoende echt duidelijkheid te bieden aan de vele inwoners van onze gemeenten.</p> <p>De ministers van EZK en BZK hebben het Adviescollege Veiligheid Groningen om advies gevraagd ten aanzien van dit onderwerp. ACVG wordt gevraagd of de scope van de versterkingsopgave nu zo is opgebouwd dat voldoende aannemelijk is dat gebouwen buiten de scope van de veiligheidsnorm voldoen, en welk gericht proces kan worden gevolgd om eventuele risicovolle gebouwen buiten de scope van de versterkingsopgave te identificeren.</p>
		Antwoord	<p>Er is op dit moment geen aanleiding om aan te nemen dat gebouwen die volgens de SDRA aan de veiligheidsnorm voldoen en buiten de veiligheidsmarge vallen, niet aan de norm voldoen. De kennis van bodembeweging en de weerstand van Groningse gebouwen tegen aardbevingen wordt ieder jaar beter. Daardoor kan het beeld veranderen. Ook is het denkbaar dat de conditie van individuele panden afwijkt van de aannames in de SDRA, bijvoorbeeld omdat het gebouw ernstig beschadigd of ingrijpend verbouwd is. Bewoners die buiten de versterkingsoperatie vallen maar zich onzeker voelen over de veiligheid van hun huis kunnen een opname op verzoek aanvragen bij de NCG.</p>
69	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener meent dat in het vaststellingsbesluit verduidelijkt dient te worden dat de NAM alleen de kosten voor de versterkingsoperatie zal blijven vergoeden voor zover de NAM daartoe gehouden is op grond van de gemaakte afspraken en conform de aansprakelijkheid van de NAM.</p> <p>Onderbouwing: In het ontwerp-vaststellingsbesluit staat vermeld dat de NAM verantwoordelijk is en blijft voor de kosten van de versterking (p. 63). Volledigheidshalve merken wij op dat het Rijk betaalafspraken heeft gemaakt met de NAM voor de versterkingsoperatie (zie bijvoorbeeld ook de Kamerbrief van de Minister van EZK van 31 maart 2021, p. 4).</p>
		Antwoord	<p>De kosten van de versterkingsoperatie worden alleen aan NAM doorbelast voor zover dit past in de betaalafspraken tussen NAM en de Staat. Zodra het wetsvoorstel tot wijziging van de Tijdelijke wet Groningen in verband met de versterking van gebouwen in de provincie Groningen (Kamerstukken 35603) in werking treedt zullen de kosten van de versterkingsoperatie met behulp van een publiekrechtelijke heffing op NAM verhaald worden binnen de in de wet opgenomen kaders. Dit is in hoofdstuk 5 verduidelijkt in het vaststellingsbesluit.</p>

70	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat in de definitie van 'risico' ook de onderliggende schadeafhandeling en versterkingsoperatie meegenomen dient te worden. Indiener stelt dat de minister in deze ook dient mee te nemen dat de minister nimmer betreffende de besluitvorming van het Groningenveld het Unierecht structureel heeft genegeerd en tevens nimmer tiltmeters heeft geplaatst met als gevolg dat er geen real- time bouwkundige inzicht is opgebouwd.</p>
		Antwoord	<p>Het seismisch risico is gedefinieerd als het lokaal persoonlijk risico op overlijden. De veiligheidsnorm is gesteld op 1 op de 100.000 per jaar. Vertraging in de schadeafhandeling en versterkingsoperatie betekent niet direct een hoger seismisch risico.</p> <p>In het geval van schade zal, over het algemeen, lichte schade niet leiden tot een hoger risico. Pas als de schade substantieel is, zal dit een hoger seismisch risico tot gevolg hebben. De mate van schade per pand wordt echter niet meegenomen in de publieke SDRA omdat dit tot gevolg heeft dat alle woningen apart zouden moeten worden bezocht en de mate van schade zou moeten worden vertaald in de kwetsbaarheidscurves voor dezelfde gebouwen. De achterliggende gedachte is dat gebouwen met grotere schades bekend zijn (of door een hoger risico waardoor deze in de versterkingsoperatie zijn opgenomen of door het aangeven van schade bij de instanties). Schade zou daarmee binnen een redelijke termijn vergoed en gerepareerd moeten zijn.</p> <p>In de versterkingsoperatie worden gebouwen die niet voldoen aan de veiligheidsnorm versterkt zodanig dat ze ruim voldoen aan de norm. Het seismisch risico is bekend voor de gebouwen in de versterkingsoperatie en het seismisch risico wordt gebruikt om te prioriteren. Een vertraging leidt niet tot een hoger seismisch risico. In tegendeel, kan door verlaging van de Groningen gaswinning een vertraging wel leiden tot een lager seismisch risico. Het seismisch risico wordt jaarlijks opnieuw berekend met de publieke SDRA.</p> <p>In tegenstelling tot wat indiener aangeeft zijn er wel degelijk tiltmeters geïnstalleerd op gebouwen boven het Groningen gasveld. Deze tiltmeters zijn onderdeel van de pilot tiltmeters, gestart in 2019 door NCG. In 2020 is een eerste rapportage gepubliceerd over data die verkregen is met verschillende tiltsensoren ter voorbereiding op de pilot. Er zijn nog geen verdere resultaten bekend van de pilot.</p> <p>Het is onduidelijk waar de opmerking van de indiener ten aanzien van het Unierecht in de context van het voorgaande op ziet. Voor zover de indiener doelt op het meewegen van de</p>

			grondrechten van bewoners op grond van internationale verdragen, is in hoofdstuk 7 van het besluit aangegeven hoe deze zijn betrokken in de afweging.
71	202100474	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat er een meer structurele ondersteuning dient te komen van bewoners die in een versterkingstraject zitten.</p> <p>Onderbouwing: U stelt in het vaststellingsbesluit dat u de versterkingsoperatie zal versnellen, maar doet dit niet door de verschillende stappen in de opgave sneller uit te voeren of door bewoners erbij te betrekken. Een meer structurele ondersteuning van bewoners die in een versterkingstraject zitten [...] zal ten goede komen aan de snelheid en veiligheid van de operatie alsmede het voorkomen van maatschappelijke ontwrichting.</p>
72	202100474	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener vindt dat de bewoners niet tot nauwelijks worden betrokken bij de operationele strategie.</p> <p>Onderbouwing: Indiener heeft reeds aangehaald dat er een meer structurele ondersteuning dient te komen van bewoners die in een versterkingstraject zitten. Dit zal volgens de indiener ten goede komen aan de snelheid en veiligheid van de operatie alsmede het voorkomen van maatschappelijke ontwrichting.</p>
		Antwoord	<p>Het is van belang dat structurele ondersteuning en het betrekken van de bewoner belangrijk is binnen het versterkingstraject. Daarom wordt een eigenaar, indien gewenst, zoveel mogelijk ondersteund door de NCG en dan met name de bewonersbegeleider. Vanaf de opname van een woning is een bewonersbegeleider het aanspreekpunt namens de NCG voor de bewoner. De bewoner kan gedurende het gehele versterkingsproces te allen tijde bij de bewonersbegeleider en zo nodig bij medewerkers van andere betrokken afdelingen terecht. Daarnaast kunnen bewoners, wanneer zij dit wensen, gebruik maken van onafhankelijke ondersteuning bij het maken van keuzes rond het versterkingsproces. Daarom zijn de regio, NCG en BZK momenteel druk bezig met de uitwerking van verschillende onafhankelijke adviseurs. Zo is het reeds mogelijk een herbeoordelingsadviseur in te schakelen omtrent de keuze voor herbeoordeling uit de bestuurlijke afspraken en is er advies in te schakelen over de inzet van het subsidiebedrag voor het verbeteren en verduurzamen van hun woning. Tegelijkertijd is het voor een bewoner die geen ondersteuning wil mogelijk om de versterking in eigen beheer uit te voeren. Dit is vormgegeven binnen het traject Eigenaar Kiest Bouwer.</p>

6. Maatschappelijke ontwrichting

6a. Schadeafhandeling en waardedaling

	Registratienr. zienswijze(n)	Samenvatting	Tekst
73	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister, als systeemverantwoordelijke voor de schadeafhandeling, het IMG in staat moet stellen om schademeldingen tijdig af te handelen en, indien het IMG daar niet in slaagt, dat de minister haar verantwoordelijkheid hierin neemt.</p> <p>Onderbouwing: Alhoewel wij blij zijn met de inhaalslag van het IMG, vinden wij de voortgang in de schadeafhandeling nog steeds reden tot zorg. Zeker omdat u ook constateert dat er in de gebieden waar de kans op schade het grootst is, minder schade wordt gemeld. Om vertrouwen terug te krijgen en hoop te bieden aan de inwoners die het betreft, vinden wij het van groot belang dat stevig wordt ingezet op snelle en ruimhartige schadeafhandeling. Tijdige, ruimhartige en rechtvaardige schadeafhandeling is en blijft voor ons van essentieel belang. Wij vinden dat u ervoor moet zorgen dat het IMG in staat is en blijft om schade tijdig af te handelen en daarbij de ruimhartigheid in acht neemt, en kan nemen, die daarvoor nodig is.</p>
		Antwoord	<p>Het IMG heeft de wettelijke taak om binnen de grenzen van zijn bevoegdheid op onafhankelijke wijze aanvragen tot schadevergoeding af te handelen. Het IMG is bevoegd en in staat om alle vormen van schade af te handelen. De voortgang van de schadeafhandeling volgen het ministerie van EZK nauwlettend. Het IMG zet zich onverminderd in voor een voortvarende en laagdrempelige schadeafhandeling. Door middel van gerichte communicatie en steunpunten in verschillende gemeenten hoopt het IMG de zichtbaarheid in de regio te vergroten en nog meer inwoners te bereiken. Het IMG geeft ook aan dat het met de forfaitaire regeling die medio oktober zal starten meer mogelijkheden ziet om Groningers te benaderen in gebieden waar de kans op fysieke schade aan woningen door gaswinning bestaat en waar vooralsnog geen schademelding is gedaan.</p>

			<p>Het IMG gaf in mei 2021 aan zij ruim 1.000 schademeldingen voor fysieke schade per week ontvangen. Het overgrote deel van deze schademeldingen is afkomstig uit de stad Groningen of uit de (verhoudingsgewijs dichtbevolkte) rand van het gebied. Het aantal meldingen dat wordt gedaan in het midden- en hoogseismische deel van het gebied, is relatief beperkt. De oorzaken hiervoor zijn niet makkelijk aan te wijzen, maar kunnen er ook op duiden dat bewoners in de kern van het gebied al eerder schade hebben gemeld (en vergoed gekregen) of nog een lopende schademelding hebben. Daarnaast, zo bevestigt onderzoek van Gronings Perspectief/RUG, kan een groot deel van de meldingen uit de laag-seismische gebieden als een inhaalslag worden beschouwd van de periode waarin de NAM in de ogen van bewoners schade in dit gebied minder (makkelijk) vergoedde, waarmee bewoners de perceptie konden hebben dat melden geen zin had.</p>
74	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de minister opnieuw moet overwegen juridisch onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek te laten verrichten naar schadeafhandeling.</p> <p>Onderbouwing: Wij vinden dat u juridisch onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek moet laten verrichten naar schadeafhandeling. Een dergelijk onderzoek kan antwoord geven op de vraag waarom in de gebieden waar de grootste schade wordt verwacht juist niet veel schade wordt gemeld.</p>
		Antwoord	<p>Het IMG voert onafhankelijk van andere betrokken organisaties haar taak uit. Dit houdt ook in dat het IMG zelf de werkwijze voor de afhandeling van schade bepaalt en nagaat welke kennis nodig is om deze werkwijzen op te kunnen stellen en waar nodig aan te passen. Voor het antwoord op de constatering dat dit onderzoek wellicht meer licht kan werpen op de vraag waarom in bepaalde gebieden minder schade gemeld is, wordt naar het antwoord op zienswijze 73 verwezen.</p>
75	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister erop moet toezien dat de regeling immateriële schadevergoeding van het IMG de bewoners daadwerkelijk ontzorgt en niet nog meer procedureleed veroorzaakt.</p> <p>Onderbouwing: Wij vinden ook dat u erop toe moet zien dat de regeling immateriële schadevergoeding van het IMG bewoners daadwerkelijk ontzorgt en geen procedureleed veroorzaakt. Wij vinden het belangrijk dat het IMG bij het bepalen van de vergoeding ook</p>

	202100465 202100467 202100473		rekening houdt met het leed dat kinderen hebben ondervonden omdat hun leed vaak onderbelicht blijft. Wij roepen u op erop toe te zien dat het IMG dit ook doet. Wij zijn het met u eens dat schade en versterking een ander tempo en beoordelingskader hebben. Beide processen hebben echter wel een relatie met elkaar en zijn daarom voor inwoners aan elkaar verbonden. Wij vinden het belangrijk dat inwoners ontzorgd worden en niet geconfronteerd worden met instanties die niet goed samenwerken.
		Antwoord	<p>Met betrekking tot immateriële schade is het voor IMG inderdaad een uitdaging om een balans te vinden tussen een eenvoudige regeling die bewoners niet te veel belast, een regeling waarin ruimte en aandacht is voor persoonlijke omstandigheden en een regeling die past binnen het geldende aansprakelijkheidsrecht. Op 1 juni jl. is het IMG gefaseerd gestart met het uitkeren van vergoedingen voor immateriële schade aan een groep van honderd huishoudens. Momenteel evalueert het IMG dit proces. Het IMG heeft via zijn website laten weten dat ook kinderen recht hebben op een vergoeding van immateriële schade.</p> <p>Het IMG en NCG werken reeds samen aan de hand van een samenwerkingsconvenant. Het wetsvoorstel Versterken bevat daarnaast een bepaling die stelt dat bij algemene maatregel van bestuur (AMvB) regels worden gesteld over de wijze waarop de NCG en het IMG de uitvoering van de versterking en de vergoeding van schade op elkaar afstemmen. Het doel van deze regels is dat een bewoner, met schade en versterking op één adres, op een gecoördineerde wijze bij deze samenhang wordt begeleid – indien hij of zij dat wenst. Momenteel werken de minister van BZK en de minister van EZK, in afstemming met genoemde partijen en in gesprek met de maatschappelijke organisaties, deze regels uit.</p>
76	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener merkt op dat de minister als systeemverantwoordelijke erop toe moet zien dat de samenwerking tussen het IMG en de NCG plaatsvindt en problemen voor inwoners worden opgelost.</p> <p>Onderbouwing: U vindt dat schade en versterking niet bij 1 loket ondergebracht kunnen worden omdat het fundamenteel andere processen zijn met elk een andere dynamiek. Er zijn ook eigenaren die een gezamenlijk aanpak niet wenselijk vinden omdat het tempo van schadeafhandeling en versterking anders is. Het IMG en de NCG moeten samenwerken in de gevallen dat er samenloop is tussen schade en versterken om te voorkomen dat inwoners tussen wal en schip terechtkomen. Ons bereiken nu signalen dat dit niet naar behoren verloopt. De samenwerking wordt ook wettelijk geregeld. Samenwerken moet niet een kwestie van intentie of juridische werkelijkheid zijn, maar een daadwerkelijk</p>

			constructief samenwerken van deze instanties. Het vraagt van beide instanties om naar de oplossing voor het probleem te kijken, maar ook te kúnnen kijken en niet alleen naar de aansprakelijkheid van NAM. IMG en NCG moeten juridische en financiële ruimte krijgen om over hun eigen mandaat heen te kijken en willen kijken om problemen van inwoners op te lossen.
		Antwoord	Voor een antwoord op de samenwerking tussen het IMG en de NCG wordt u verwezen naar het antwoord op zienswijze 75. Het komt in de praktijk voor dat bewoners die te maken hebben met schade en/of versterking, in de problemen raken. Deze bewoners lopen mogelijk vast omdat zij bij de reguliere schade- en versterkingsprocedures tussen wal en schip vallen. Het onlangs gestarte Interventieteam Vastgelopen Dossiers beschikt over een grote mate van vrijheid in de oplossingen die zij kunnen bieden voor deze bewoners. Voor dit doel is een bedrag van 50 miljoen euro beschikbaar. Op deze manier wordt voor bewoners in vastgelopen situaties een maatwerk aanpak mogelijk.
77	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er gezorgd moet worden voor een rechtvaardige en gelijkwaardige schadeafhandeling voor inwoners die zowel onder de werking van het Groningenveld wonen als onder de werking van andere mijnbouwactiviteiten door ook voor hen het wettelijk bewijsvermoeden te hanteren.</p> <p>Onderbouwing: U bent van mening dat het toepassen van het wettelijke bewijsvermoeden voor inwoners die zowel met gaswinning uit het Groningenveld en opslag Norg te maken hebben als met andere mijnbouwactiviteiten niet gerechtvaardigd is. U stelt dat het schadebeeld in Groningen te veel verschilt met het schadebeeld door bodembeweging door mijnbouw van de rest in Nederland.</p> <p>Wij vragen u echter niet om in heel Nederland het wettelijk bewijsvermoeden toe te passen, maar voor inwoners die met een samenloop van mijnbouwactiviteiten te maken hebben, waaronder mijnbouwactiviteiten uit het Groningenveld of opslag Norg. Hun situatie is wel degelijk anders dan voor anderen in Nederland. Wij vinden dat u moet zorgen voor een rechtvaardige en gelijkwaardige schadeafhandeling voor inwoners die zowel onder de werking van het Groningenveld wonen als onder de werking van andere mijnbouwactiviteiten door ook voor hen het wettelijk bewijsvermoeden te hanteren.</p>
		Antwoord	De kern van het bewijsvermoeden is dat niet de schademelder moet bewijzen dat een schade door mijnbouw komt, maar dat het mijnbouwbedrijf moet bewijzen dat dat niet zo is. Met een wettelijk bewijsvermoeden wordt afgeweken van de hoofdregel in het Nederlands burgerlijk recht: "wie stelt bewijst". Hier moet voldoende rechtvaardiging voor

			zijn. Voor het Groningenveld en de gasopslag Norg is deze rechtvaardiging er, omdat er in korte tijd tienduizenden schadegevallen waren die grotendeels toe te wijzen waren aan de gaswinning. Bij gaswinning en -opslag in de rest van Nederland die niet in het effectgebied zoals vastgesteld door het IMG vallen, zijn er veel minder meldingen van mogelijke schade door gaswinning en blijkt tot dusver uit onderzoeken dat schade in de meeste gevallen door andere oorzaken komt. Voor de rest van Nederland en ook de gasvelden en -opslagen in de nabijheid van Groningen die niet in het effectgebied zoals vastgesteld door het IMG vallen, is er daardoor onvoldoende rechtvaardiging om een wettelijk bewijsvermoeden te introduceren.
78	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat gelet op de maatschappelijke ontwrichting in het komende gasjaar de minister niet méér mag laten winnen dan 3,9 mld m3 bij een jaar met gemiddeld temperatuurprofiel.</p> <p>Onderbouwing: De minister stelt voor het gasjaar 2021-2022 de gasproductie vast op 3,9 mld m3 bij een jaar met een gemiddeld temperatuurprofiel. Indiener heeft drie concrete adviezen gegeven die ingaan op (de vermindering van) de maatschappelijke ontwrichting als gevolg van bodembeweging door gaswinning. De consequenties van de gaswinning hebben nog steeds een negatieve uitwerking op het welzijn van de inwoners van Groningen, zowel op gemeenschappen als op individuen. U schrijft dat op termijn het wegnemen van de oorzaak – het stoppen van de gaswinning – volgens u de enige optie is om ook maatschappelijke ontwrichting, waaronder gezondheidsklachten en onveiligheidsgevoelens te verminderen. Meer gas winnen dan de vastgestelde gasproductie is geen optie voor indiener.</p>
		Antwoord	In het vaststellingsbesluit wordt de winning op 3,9 mld kubieke meter gesteld in een jaar met een gemiddeld temperatuurprofiel.
79	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de effecten van gaswinning op maatschappelijke ontwrichting in overleg met de regio voortdurend moeten worden gemonitord.</p> <p>Onderbouwing: Een standaardaanpak met toepassing van bestaande regelingen is voor diverse groepen gedupeerden ook ontoereikend, en heeft voor vele inwoners jarenlange onzekerheid, stress en negatieve gezondheidseffecten tot gevolg. Er moet voor gewaakt worden dat maatwerk en passende ondersteuning beperkt wordt tot een streng afgebakende groep. Wij vinden het belangrijk dat u ook kijkt naar hoe u, samen met de regio, maatwerk kunt bieden aan gedupeerden met langdurige, meervoudige schade die op</p>

	202100473		<p>papier wel binnen de regelingen vallen maar onder de lange procedures qua gezondheid zijn bezweken en murw zijn geworden. Daarbij vinden we dat u ook voldoende aandacht moet hebben voor de inwoners die niet binnen de versterkingsaanpak vallen of te maken hebben met schadeprocessen, maar die wel sociaal-emotionele problemen gevolgen naar aanleiding van de gaswinning.</p>
		Antwoord	<p>H Het is van belang om de effecten van de gaswinning op maatschappelijke ontwrichting te monitoren.</p> <p>Daarom is eind 2020 ook besloten om het onderzoek van het Gronings Perspectief te verlengen waardoor ook in de toekomst een goed beeld kan worden gecreëerd over de situatie in het aardbevingsgebied.</p> <p>Om de voortgang van de extra financiering in de gezondheidszorg te monitoren hebben Rijk en regio daarnaast een periodiek overleg ingericht. Hier worden onder andere de uitkomsten van het Gronings Perspectief en de extra investeringen in de sociaal-emotionele ondersteuning in de omgeving besproken.</p> <p>Tot slot is voor de bestuurlijke afspraken, die voor een deel zien op het voorkomen van maatschappelijke ontwrichting, afgesproken dat deze in 2022 geëvalueerd zullen worden. Hierbij zal nadrukkelijk aandacht zijn voor het bewonersperspectief.</p>
80	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister maatregelen moet nemen en hiervoor middelen beschikbaar moet stellen om maatschappelijke ontwrichting te verminderen, en die bevorderend zijn voor een ruimhartige, rechtvaardige en snelle schade-afhandeling en versterking, het voorkomen en oplossen van negatieve gezondheidseffecten en sociaal-emotionele effecten, en die bevorderend zijn voor sterke gemeenschappen en sociale cohesie.</p> <p>Onderbouwing: De consequenties van de gaswinning hebben nog steeds een negatieve uitwerking op het welzijn van de inwoners van Groningen, zowel op gemeenschappen als op individuen. U schrijft dat op termijn het wegnemen van de oorzaak – het stoppen van de gaswinning – volgens u de enige optie is om ook maatschappelijke ontwrichting, waaronder gezondheidsklachten en onveiligheidsgevoelens te verminderen. De maatschappelijke ontwrichting, en de sociaal-emotionele effecten op inwoners, zullen bij het stoppen van de gaswinning echter niet volledig weggenomen zijn. Wij vinden dan ook dat u tegelijk met een sterke inzet op het beëindigen van de winning ook moet investeren</p>

			in snelle, rechtvaardige, en ruimhartige schadeafhandeling en versterking. Daarbij vinden wij dat u partijen structureel in staat moet (blijven) stellen om zich adequaat in te kunnen zetten voor het verlichten van de directe en indirecte sociaal-emotionele gevolgen en sociaal maatschappelijke gevolgen van de gaswinningsproblematiek.
		Antwoord	<p>Het is van belang om maatregelen te treffen om de maatschappelijke ontwrichting in het aardbevingsgebied te verminderen. Het is daarom ook belangrijk dat de maatschappelijke ontwrichting onderdeel is van het afwegingskader voor de vaststelling van de gaswinning. Daarnaast hebben Rijk en regio een periodiek overleg ingericht om de voortgang van de extra financiering in de gezondheidszorg te monitoren. Hier worden onder andere de uitkomsten van het Gronings Perspectief en de extra investeringen in de sociaal-emotionele ondersteuning in de omgeving besproken. Ook is in de bestuurlijke afspraken van 6 november 2020 overeengekomen extra te investeren in sociaal-emotionele ondersteuning. Voor de komende jaren wordt er 10 miljoen euro extra beschikbaar gesteld aan gemeenten om hun inzet op dit gebied tot en met 2025 te kunnen continueren. Ook heeft de minister van VWS bepaald dat de GGD Groningen de komende jaren met 2,75 miljoen euro extra budget krijgt voor de ondersteuning en opleiding van de professionals, bijvoorbeeld de eerdergenoemde aardbevingscoaches.</p> <p>In hoofdstuk 5 van het vaststellingsbesluit wordt derhalve uitgebreid aandacht aan de huidige situatie en de maatregelen die in dit kader worden genomen.</p>
81	202100449	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het niet acceptabel is dat gevolgen van de afbouw van gaswinning Groningen worden afgewenteld naar de gasopslag Norg en de rechtszekerheid van de Drentse inwoners door het niet toepassen van het bewijsvermoeden ernstig wordt verminderd.</p> <p>Onderbouwing: Indiener refereert naar de motie die op 7 juli 2021 is aangenomen door de Provinciale Staten van Drenthe, waarin wordt geconstateerd dat het IMG onlangs heeft uitgesproken dat het bewijsvermoeden niet meer van toepassing is voor schademeldingen ten gevolgen van diepe bodemdaling bij de gasopslag Norg. Daarin wordt het volgende overwogen: Dat de gasopslag Norg wordt ingezet voor een versnelde afbouw van de gaswinning uit het Groningen-veld, dat vanwege de uitzonderlijke situatie om die reden ook de gasopslag Norg onder geografische reikwijdte van het bewijsvermoeden is geschaard, dat met het niet meer toepassen van het bewijsvermoeden afwenteling van schade naar Drenthe plaats gaat vinden, dat dit indruist tegen de strekking van wat met de</p>

			wet is beoogd en tot slot dat hiermee de inwoners bij de gasopslag Norg in de steek worden gelaten.
		Antwoord	Het IMG vergoedt schade die een gevolg is van bodembeweging door gaswinning uit het Groningenveld en de gasopslag Norg. Bij het vaststellen van een causaal verband tussen schade aan woningen en deze mijnbouwactiviteiten gebruikt het IMG de meest recente jurisprudentie en stand van kennis en onderzoek. Dit kan ertoe leiden dat de werkwijze van IMG (op onderdelen) moet worden herzien. De meerderheid van de bewoners die hiermee in het verleden mogelijk een vergoeding hadden gekregen, omdat een verband met de gaswinning uit het Groningenveld en gasopslag Norg niet kon worden uitgesloten, krijgen hiervoor nu op basis van voortschrijdend inzicht geen vergoeding. Het IMG is onafhankelijk en het is aan het IMG om te bepalen om schade te vergoeden met inachtneming van de wettelijke kaders.
82	202100449 202100466	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat, tot de definitieve sluiting van het Groningengasveld of ten minste zolang de gasopslag Norg ten dienste van dit veld in werking is, het bewijsvermoeden dient te worden toegepast conform de oude contourenkaart voor het toepassingsbeleid.</p> <p>Onderbouwing: Er is altijd duidelijk gesteld dat de gasopslag Norg en het Groningengasveld onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en dat daarmee beide onder de toepassing van het bewijsvermoeden vallen. Echter, de wijziging door het IMG betreft vooral het toepassingsgebied rondom Norg en heeft daarmee vooral zeer nadelige effecten voor de burgers in Noord-Drenthe. Waar dan geen sprake is van afwenteling door fysieke activiteiten, is wel degelijk sprake van een extra belasting van onze burgers door de zorgen, onrust en aantasting van het woongenot die deze wijziging met zich meebrengt. Daarnaast dreigt de financiële schade die zij mogelijk lijden. Waar eerst sprake was van rechtszekerheid, vertrouwen in de overheid en ruimhartigheid is nu sprake van zorgen en verbijstering. Dit kan nooit de bedoeling geweest zijn van de overheid. Daarom verzoeken wij u ervoor te zorgen dat het bewijsvermoeden van toepassing blijft conform de oude contourenkaart.</p>

		Antwoord	Zie het antwoord op zienswijze 81. In aanvulling hierop: Het IMG werkt met een ruimere gebiedsafbakening dan NAM voorheen deed. NAM, en na overname van de schadeafhandeling CVW, hanteerden een tijd lang een contourenkaart. Deze heeft CVW augustus 2016 losgelaten. Zie ook het antwoord op zienswijze 50, waarin verwezen wordt naar een mogelijke inhaalslag van de afhandeling van het aantal schademeldingen.
83	202100449 202100466 202100472	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat het IMG in elk geval de tot het moment van publicatie van het nieuwe toepassingsgebied ingediende schades dient te behandelen volgens de oude/oorspronkelijke contourenkaart.</p> <p>Onderbouwing: Indertijd is in de Tweede Kamer uitgebreid gediscussieerd over de (wijze van) vaststelling van het toepassingsgebied om de mensen met schade rechtszekerheid te kunnen bieden. Hierbij werd niet uitgesloten dat een wijziging van de (niet wettelijk vastgelegde) contouren mogelijk was. Maar, door uw ambtsvoorganger is in antwoord op Kamervragen aangegeven dat, juist vanwege de rechtszekerheid, in dat geval de 'oude' contourenkaart zou blijven gelden voor schades die op dat moment bij de benadeelde bekend waren. De wijziging die het IMG voorstelt voor het toepassingsgebied kan dus niet gelden voor de reeds ingediende schades, ook al heeft het IMG deze niet in behandeling genomen.</p> <p>In het Kamerdebat van 1 juli 2021 stelde u dat het IMG een zelfstandig, op afstand van de politiek geplaatste organisatie is die u geen aanwijzingen en instructies kunt geven. Dit laat onverlet dat u de wijze van schadeafhandeling door het IMG hebt doorgevoerd en als systeemverantwoordelijke het IMG wel kunt wijzen op de eerder door u gedane toezeggingen.</p>
84	202100472	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener vindt dat dat het wettelijk bewijsvermoeden dient te blijven worden toegepast conform de oorspronkelijke contourenkaart voor het toepassingsgebied.</p> <p>Onderbouwing: Tijdige, ruimhartige en rechtvaardige schadeafhandeling is en blijft voor ons van essentieel belang. Wij vinden dat u ervoor moet zorgen dat het IMG in staat is om schade tijdig af te handelen en daarbij de ruimhartigheid in acht neemt die daarvoor nodig is. Het IMG heeft op 17 mei 2021 maatregelen in de schadeafhandeling aangekondigd. Het aankondigen van niet-uitgewerkte maatregelen en het beperken van het gebied waarin het wettelijk bewijsvermoeden geldt, terwijl onderzoek nog loopt en niet naar alle schadefactoren is gekeken, vinden wij niet bijdragen aan het bieden van duidelijkheid aan</p>

			<p>onze inwoners. Deze onduidelijkheid veroorzaakt zorgen, onrust en aantasting van het woongenot bij onze inwoners. Wij verwijzen u naar onze reactie van 22 juni 2021 op de maatregelen van het IMG welke op 23 juni 2021 in afschrift (documentnr. 2021-057325) aan u zijn verzonden.</p>
		Antwoord	<p>Het IMG geeft in de brief d.d. 9 juli 2021 aan dat het effectgebied dat het IMG hanteert, nog steeds zeer ruim afgebakend is. Hierbij wordt namelijk uitgegaan van een gebied waar de kans op schade 1 op 10.000 is. Dit omvat ook het noorden van Drenthe en het oosten van Friesland. Ik hecht hierbij te benadrukken dat het IMG op basis van de meest recente jurisprudentie en stand van kennis en onderzoek, zijn werkwijze en ook het toepassingsgebied van het wettelijk bewijsvermoeden kan herzien. Zie ook de reactie op zienswijze 77. Het IMG zegt hier verder over dat zij op basis van signalen van onafhankelijk deskundigen, trends in de afhandeling van schade (toenemend aantal afwijzingen) en de daaropvolgende toelichting merkten dat deskundigen diepe bodemdaling of -stijging niet zagen als een oorzaak van gebouwschade. Dit gaf voor het IMG aanleiding om een onderzoek te gelasten. Over de 1.500 dossiers is nog geen besluit genomen, juist om te zorgen dat op basis van de goede informatie gelijk te kunnen oordelen in deze situatie.</p> <p>Deze aanvragers mogen er van uitgaan dat hun aanvraag individueel en met inachtneming van het bewijsvermoeden zou worden beoordeeld. Dat betekent niet dat deze aanvragers erop mogen rekenen dat op hun aanvraag ook daadwerkelijk schadevergoeding zou worden toegekend.</p>
85	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener verzoekt de minister het initiatief te nemen om het wettelijk bewijsvermoeden in een groter gebied te gebruiken en ruimhartiger toe te (laten) passen en hiertoe, indien nodig, de Tijdelijke wet Groningen en het Burgerlijk Wetboek aan te passen.</p> <p>Onderbouwing: Er zijn inwoners die schade hebben als gevolg van andere mijnbouwactiviteiten, zoals kleine gasvelden of zout winning. Voor hen geldt dat moet worden uitgeplozen waar welke schade vandaan komt omdat er verschillende schaderegelingen gelden: een regeling voor mijnbouwactiviteiten uit het Groningenveld en een regeling voor andere mijnbouwactiviteiten. Bij een combinatie van schade-oorzaken gelden er dus verschillende regelingen bij verschillende instanties op basis van verschillende kaders. Dit doet geen recht aan de situatie van inwoners. Wij willen voor al</p>

			onze inwoners een ruimhartige, onafhankelijke en rechtvaardige schadeafhandeling, ongeacht de aard en locatie van de mijnbouwactiviteiten.
		Antwoord	<p>Het wettelijk bewijsvermoeden geldt voor het volledige effectgebied van de gaswinning uit het Groningen gasveld. Een wettelijke bewijsvermoeden is een vergaande afwijking van het uitgangspunt in het bewijsrecht dat degene die iets stelt, dat ook moet bewijzen. De bijzondere situatie in het effectgebied van het Groningen gasveld rechtvaardigt een dergelijke afwijking.</p> <p>In het effectgebied van de kleine velden, en de rest van Nederland, is de situatie heel anders dan in het effectgebied van het Groningenveld. Buiten het effectgebied van het Groningenveld is toepassing van het bewijsvermoeden niet gerechtvaardigd.</p>
86	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener adviseert de minister in het vaststellingsbesluit uitdrukkelijk mee te wegen dat de schadeafhandeling nog niet snel genoeg verloopt.</p> <p>Onderbouwing: Het is belangrijk dat inwoners kunnen rekenen op een effectieve, ruimhartige en rechtvaardige schade-afhandeling. Dat heeft zowel betrekking op de inhoudelijke beoordeling als de procedurele afhandeling. De overheid heeft verschillende maatregelen genomen om dit te garanderen, onder andere door de toepassing van het wettelijk bewijsvermoeden door het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG).</p> <p>De realiteit is helaas dat veel inwoners geconfronteerd worden met het opschorten van hun aanvragen en met onrust door onduidelijkheid. Op het moment van dit advies heeft het IMG de behandeling van circa 1450 aanvragen opgeschort vanwege het onderzoek naar diepe bodemdaling en -stijging als schade-oorzaak aan gebouwen. Van nog eens 1500 schade-aanvragen is de behandeling opgeschort omdat de adviesrapporten voor deze opnames te veel vragen oproepen. Er is onderzoek gedaan naar schade aan mestkelders en er is opdracht gegeven voor onderzoek naar zettingsschade. Deze onderzoeken en de resultaten daarvan leiden tot onduidelijkheid en onzekerheid.</p> <p>Bij zogenaamde 'specials', een optimistische benaming van complexe schade-objecten zoals bedrijven, monumenten en agrarische gebouwen, moet rekening gehouden worden met een langere afhandeltijd.</p>

		Antwoord	Zie de reactie op zienswijze 81 en 88. De doorlooptijd voor de zogenaamde specials wijkt af van de reguliere schademeldingen voor woonhuizen zonder bijzondere omstandigheden. Voor hen zoekt het IMG waar mogelijk passende oplossingen. Dit is in lijn met de aanbevelingen met betrekking tot bewoners met complexe problematiek uit het eindrapport van Gronings Perspectief fase II (zie het eindrapport op www.groningsperspectief.nl/eindrapport-gronings-perspectief-fase2/)
87	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener adviseert de minister bij de vaststelling van het besluit uitdrukkelijk mee te wegen dat de schadeafhandeling voor een aanzienlijk deel van de inwoners nog niet effectief, ruimhartig of rechtvaardig is.</p> <p>Onderbouwing: Het is belangrijk dat inwoners kunnen rekenen op een effectieve, ruimhartige en rechtvaardige schade-afhandeling. Dat heeft zowel betrekking op de inhoudelijke beoordeling als de procedurele afhandeling. De overheid heeft verschillende maatregelen genomen om dit te garanderen, onder andere door de toepassing van het wettelijk bewijsvermoeden door het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG).</p> <p>NAM is 'uit het systeem', maar dat is niet helemaal waar. NAM beslist niet meer over individuele schade-aanvragen, maar moet uiteindelijk de rekening betalen. En die rekening is volgens NAM te hoog (zie bericht RTV Noord van 31 maart 2021). Een juridisch steekspel dreigt. Wij vinden dat inwoners niet de dupe mogen worden van onduidelijkheid of een juridisch steekspel met NAM. Gaswinning, ook als dat niet meer dan nodig is en naar beëindiging gaat, moet samen gaan met een schaderegeling waar inwoners echt iets aan hebben. Dat is naar onze mening nog niet het geval.</p> <p>Ook hier geldt dat we niet moeten vergeten dat schadevergoeding een recht is. Dat recht is onze inwoners te lang onthouden.</p>
		Antwoord	Zie het antwoord op zienswijze 78. In aanvulling hierop: Met de oprichting van het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG) in juli 2020 is de schadeafhandeling in publieke handen geplaatst. Sindsdien is er door het IMG veel voortgang geboekt: inmiddels zijn er ruim 94.000 meldingen van fysieke schade afgehandeld met een totaalbedrag aan schadevergoedingen van meer dan 700 miljoen euro en heeft het IMG ruim 94.000 besluiten genomen ter vergoeding van schade door waardedaling met een totaalbedrag van ruim 430 miljoen euro. De afgelopen twee jaar is de snelheid van schadeafhandeling toegenomen: Sinds november 2020 worden er wekelijks gemiddeld 900-1000 schademeldingen afgehandeld tegenover 400-500 afgehandelde schademeldingen per week eind 2019. De voortgang van de schadeafhandeling wordt nauwlettend gevolgd. NAM

			heeft geen enkele invloed op de manier waarop IMG de omvang van de schadevergoeding vaststelt. Het ministerie van EZK verhaalt de rekening alvorens op NAM. Het al dan niet succesvol verhalen van de rekening op NAM heeft geen effect op de reeds uitgekeerde vergoedingen door het IMG.
88	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener adviseert de minister in het vaststellingsbesluit te laten zien hoe de minister de maatschappelijke ontwrichting als gevolg van bodembeweging afweegt ten opzichte van andere belangen.</p> <p>Onderbouwing: Zoals u in uw vaststellingsbesluit gaswinning 2020-2021 heeft verwoord, is het veiligheidsbelang niet strikt beperkt tot het voldoen aan de veiligheidsnorm 10-5. Ook maatschappelijke gevolgen die leiden en hebben geleid tot maatschappelijke ontwrichting dienen afgewogen te worden. Niet alleen zorgen om aardbevingen en fysieke effecten ervan (i.e., instortingsgevaar), maar ook langzame en vertraagde schadeafhandeling en versterkingsprocessen zorgen voor sociale onveiligheid, gezondheidsproblemen en maatschappelijke onrust.</p>
		Antwoord	Conform artikel 52d, tweede lid, onder e, Mijnbouwwet gaat paragraaf 5.6 van het besluit in op de maatschappelijke ontwrichting door bodembeweging als geheel van negatieve maatschappelijke effecten die worden veroorzaakt door de gaswinning uit het Groningenveld. In hoofdstuk 7 is vervolgens toegelicht hoe deze maatschappelijke ontwrichting is betrokken bij de afweging waarop het besluit is gebaseerd.
89	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener adviseert de minister er financieel voor te zorgen dat maatregelen die zijn genomen ook voor de lange termijn kunnen worden gecontinueerd en waar nodig worden versterkt.</p> <p>Onderbouwing: Daarnaast vergt het aanpakken van sociaal maatschappelijke en sociaal-emotionele problemen een lange adem en structurele aandacht. We adviseren u om partijen in staat te (blijven) stellen om zich adequaat in te kunnen zetten voor de directe en indirecte sociaal-emotionele gevolgen en sociaal maatschappelijke gevolgen van de gaswinningsproblematiek en om hun inzet te kunnen continueren en waar nodig te versterken.</p>

		Antwoord	<p>Het is belangrijk dat er rekening wordt gehouden met de effecten in het kader van sociaal-maatschappelijke en sociaal-emotionele ondersteuning. Om een goed beeld te houden van de situatie in het aardbevingsgebied is daarom eind 2020 besloten om het onderzoek van het Gronings Perspectief te verlengen.</p> <p>Daarnaast hebben Rijk en regio een periodiek overleg ingericht om de voortgang van de extra financiering in de gezondheidszorg te monitoren. Hier worden onder andere de uitkomsten van het Gronings Perspectief en de extra investeringen in de sociaal-emotionele ondersteuning in de omgeving besproken. Ook is in de bestuurlijke afspraken van 6 november 2020 overeengekomen extra te investeren in sociaal-emotionele ondersteuning. Voor de komende jaren wordt er 10 miljoen euro extra beschikbaar gesteld aan gemeenten om hun inzet op dit gebied tot en met 2025 te kunnen continueren. Ook heeft de minister van VWS bepaald dat de GGD Groningen de komende jaren met 2,75 miljoen euro extra budget krijgt voor de ondersteuning en opleiding van de professionals, bijvoorbeeld de eerdergenoemde aardbevingscoaches.</p>
90	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat een inwoner met een gaswinningsprobleem zich bij één loket zou moeten kunnen melden voor schadeafhandelingen.</p> <p>Onderbouwing: Voor inwoners is het te belastend dat niet alleen hun schade-aanvragen gesplitst worden naar schadeoorzaken maar ook dat schade en versterking nog niet voldoende op elkaar zijn afgestemd.</p>
		Antwoord	<p>Wat betreft de samenloop tussen schadevergoeding en versterking werken de NCG en het IMG op dit moment op basis van een convenant samen om de eigenaar te ontzorgen en het aantal contactmomenten te integreren. Indien de eigenaar, die op zijn adres te maken heeft met schade en versterken, dit in combinatie opgepakt wil zien, dan kan dat. Als de eigenaar dat aangeeft, wordt een integraal dossier opgesteld en uitgevoerd door een combinatieteam. Ook kennen de telefoonnummers hetzelfde keuzemenu en een rechtstreekse doorschakeling naar de andere partij. Daarnaast kent het wetsvoorstel Versterken een bepaling om een algemene maatregel van bestuur (AMvB) uit te werken met daarin nadere afspraken over de manier waarop de uitvoering van de versterking en de vergoeding van de schade op elkaar wordt afgestemd. Die uitwerking vindt nu plaats met IMG en NCG, waarbij ook de ideeën van de maatschappelijke organisaties worden betrokken, evenals de evaluatie van het samenwerkingsconvenant. Het streven is dat deze AMvB dit najaar in consultatie gaat.</p>

91	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener adviseert de minister om oog te houden voor extra zwaar getroffen groepen, en om u in te zetten voor een menselijke maat in zowel de versterkingsopgave als de in de schadeafhandeling.</p> <p>Onderbouwing: De belasting van schade- en versterkingsprocessen, en de (fysieke en sociale) impact daarvan op wijken en dorpen behoeven verscherpte aandacht. Voor de groepen gedupeerden die te maken hebben met langlopende schadetrajecten en versterkingsprocessen, en verschillende kwetsbare groepen waarvoor een standaardaanpak ontoereikend is, moeten er maatwerkoplossingen geboden kunnen worden.</p>
		Antwoord	<p>Het IMG heeft de wettelijke taak heeft om binnen de grenzen van zijn bevoegdheid op onafhankelijke wijze aanvragen tot schadevergoeding af te handelen. Door een laagdrempelige en rechtvaardige afhandeling van schade probeert het IMG zo veel mogelijk bewoners te ondersteunen. Zodra de schade wordt behandeld, neemt de zaakbegeleider contact met de aanvrager op. Zij signaleren waar de bewoner behoefte aan heeft en zorgen dat het proces voor zowel de bewoner als het IMG zo soepel mogelijk verloopt. Het IMG heeft ook steunpunten in verschillende aardbevingsgemeenten heeft geopend. Deze zijn een aantal dagdelen per week open voor inwoners met algemene vragen over mijnbouwschade en schaderegelingen. Bij deze steunpunten worden bijvoorbeeld ook bewoners die laaggeletterd zijn, geholpen met hun schadeaanvraag.</p> <p>Het versterkingsproces is vaak ingewikkeld en heeft een grote impact op de woningen en daarmee de levens van mensen. Om die reden is maatwerk mogelijk in de versterking. Woningeigenaren hebben de mogelijkheid om eigen wensen te koppelen aan de versterking. Goede begeleiding in alle stappen van het proces, vanaf het eerste moment tot aan versterkingsadvies en uitvoering, is van groot belang. De NCG biedt NCG begeleiding aan bewoners en eigenaren in het versterkingsproces.</p> <p>Daarnaast zijn uitgebreide bestuurlijke afspraken gemaakt waarbij verschillende subsidies beschikbaar zijn voor eigenaren om onderhoud of aanpassingen te verrichten aan woningen. Zo krijgen eigenaren, ook als er geen sprake is van versterking, de mogelijkheid om hun woning te verbeteren.</p> <p>Het komt in de praktijk voor dat bewoners die te maken hebben met schade en/of versterking, in de problemen raken. Deze bewoners lopen mogelijk vast omdat zij bij de reguliere schade- en versterkingsprocedures tussen wal en schip vallen. Het onlangs gestarte Interventieteam Vastgelopen Dossiers beschikt over een grote mate van vrijheid</p>

			in de oplossingen die zij kunnen bieden. Op deze manier wordt voor bewoners in vastgelopen situaties een maatwerk aanpak mogelijk.
92	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener adviseert de minister in overleg te treden met de gemeente Westerkwartier over de opslag Grijpskerk om te bezien in hoeverre aanvullende afspraken kunnen leiden tot beperking van de maatschappelijke onrust.</p> <p>Onderbouwing: Wanneer de Grijpskerk niet ingezet zou worden om versnelde sluiting van het Groningenveld te realiseren had Grijpskerk, als opslag voor hoogcalorisch gas al gesloten kunnen zijn. Deze verandering van de inzet van de opslag heeft bij de inwoners geleid tot maatschappelijke onrust omdat gevreesd wordt voor gevolgen zoals deze zich ook in en rond het Groningenveld voordoen.</p>
93	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener adviseert de minister in overleg te treden met de gemeente Westerkwartier over de opslag Grijpskerk om te bezien in hoeverre aanvullende afspraken kunnen leiden tot beperking van de maatschappelijke onrust.</p> <p>Onderbouwing: Wanneer de Grijpskerk niet ingezet zou worden om versnelde sluiting van het Groningenveld te realiseren had Grijpskerk, als opslag voor hoogcalorisch gas al gesloten kunnen zijn. Deze verandering van de inzet van de opslag heeft bij de inwoners geleid tot maatschappelijke onrust omdat gevreesd wordt voor gevolgen zoals deze zich ook in en rond het Groningenveld voordoen.</p>
		Antwoord	Door gasopslag Grijpskerk in te zetten om het Groningenveld sneller te sluiten blijft de opslag inderdaad langer nodig dan eerder was voorzien. Naast veiligheid spelen er in de omgeving van Grijpskerk ook regionale belangen mee. Over wat dit betekent voert NAM samen met mij gesprekken met de gemeenten Westerkwartier en Noorderenveld. Met deze partijen tezamen heb ik een onafhankelijk procesbegeleider gevraagd om een omgevingstraject op te starten en de belangen die spelen in de regio in beeld te brengen.
94	202100454	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de nieuwe, aangepaste werkwijze schadeafhandeling een inperking van het wettelijk bewijsvermoeden lijkt in te houden. Dit verontrust de indiener.</p> <p>Onderbouwing: De exacte uitwerking van deze maatregelen door IMG alsmede kaartmateriaal waarop te zien is voor welke gebieden de maatregelen gaan gelden zijn nog</p>

			niet beschikbaar op dit moment en daarmee zijn de consequenties ook niet duidelijk. Wij willen benadrukken dat wij onverkort achter de inhoud blijven staan van de - in april jl.- verzonden bovenregionale reactie aan de IMG op het rapport diepe bodemdaling van TNO/TU Delft. We verzoeken uw Minister deze brief bij uw besluitvorming te betrekken.
		Antwoord	Het IMG heeft de wettelijke taak heeft om binnen de grenzen van zijn bevoegdheid op onafhankelijke wijze aanvragen tot schadevergoeding af te handelen. Bewoners die schade melden krijgen naar aanleiding van de recente wijzigingen nog steeds waar ze volgens de wet recht op hebben. Het wettelijk kader verandert niet. Het IMG past zijn werkwijze aan vanwege nieuwe inzichten. Naar mijn oordeel passen de recente wijzigingen binnen de beoordelingsruimte die het IMG heeft bij de toepassing van het civiele aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht (waaronder het wettelijk bewijsvermoeden) op grond van de Tijdelijke wet Groningen. Ruimhartigheid maakt ook deel uit van het wettelijk kader.
95	202100454	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener vraagt de minister om zo nodig de Tijdelijke wet Groningen en het Burgerlijk Wetboek aan te passen. Onderbouwing: Zoals u weet dringen wij aan op een spoedige en ruimhartige schaderegeling voor alle vormen van mijnbouwschade gelet op de gestapelde mijnbouwactiviteiten in het Gronings/Drents gebied. Om de noodzaak hiervan te illustreren brengen we u de recente aardbeving in herinnering op 30 maart jl. bij Wildervank, in de omgeving van Veendam, één van de onderzoeksgebieden van het eerdergenoemde onderzoek naar diepe bodemdaling van TNO/TU Delft. De regio is toen getroffen door een aardbeving van 1,5 op de schaal van Richter, een beving die is toegeschreven aan gaswinning uit het Annerveenveld. Het Annerveenveld is een heel groot 'klein' gasveld in onze regio waarbij TNO in 2016 al concludeerde dat dit veld 'ook in de staart van de productie nog bevingen kent. Zoals u bekend stopt seismiciteit niet na sluiting van het gasveld, zoals is voorzien halverwege 2021.
		Antwoord	Zie het antwoord op zienswijze 85. Het wettelijk bewijsvermoeden geldt voor het volledige effectgebied van de gaswinning uit het Groningen gasveld. Een wettelijke bewijsvermoeden is een vergaande afwijking van het uitgangspunt in het bewijsrecht dat degene die iets stelt, dat ook moet bewijzen. De bijzondere situatie in het effectgebied van het Groningen gasveld rechtvaardigt een dergelijke afwijking.

			In het effectgebied van de kleine velden, en de rest van Nederland, is de situatie heel anders dan in het effectgebied van het Groningenveld. Buiten het effectgebied van het Groningenveld is toepassing van het bewijsvermoeden niet gerechtvaardigd.
96	202100454	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener deelt de zorgen van de Groningse gemeenten, zoals verwoord in de motivering van het 'Raamwerk advies van de kopgroep Groningen' en – niet onbelangrijk – Groningen deelt de zorgen met Noord-Drenthe. Onderbouwing: Indiener verwijst naar de passage (...)“Daarnaast zijn er inwoners die schade hebben...Dat recht is onze inwoners te lang onthouden (...)”.
		Antwoord	Het advies en zienswijze van zowel de kopgroep Groningen als van de provincie Drenthe zijn meegenomen in de verwerking van het vaststellingsbesluit.
97	202100463	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat door de continuering van de gaswinning er toekomstige schade en waardevermindering zal plaatsvinden die vrijwel onmogelijk te verhalen is. Onderbouwing: Door de continuering van de gaswinning weet je niet hoeveel en op welke niveaus de aardbevingen blijven komen. Ze vinden zelfs nu nog met regelmaat plaats. Toekomstige schade verhalen is dan vrijwel onmogelijk, want moet de staat betalen. We weten nu uit ervaring dat er van de minister/de staat niet te winnen valt. Waardevermindering kon je eenmaal claimen, terwijl de toekomst niks uitsluit.
		Antwoord	Het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG) is op basis van de Tijdelijke wet Groningen verantwoordelijk voor de schadeafhandeling. De afhandeling van de schade ziet onder andere op fysieke schade, immateriële schade en de vergoeding van schade door waardedaling. De NAM betaalt de kosten die gemoeid zijn met de schadeafhandeling. Ondanks de verminderde gaswinning, blijft het aantal schademeldingen onverminderd hoog. Inmiddels zijn er ruim 94.000 meldingen van fysieke schade afgehandeld en 94.000 besluiten genomen ter vergoeding van schade door waardedaling. Als blijkt dat maatregelen waarin de wet voorziet, niet langer noodzakelijk zijn in het licht van de situatie in Groningen, is het moment aan de orde om te bepalen wanneer de wet kan aflopen. Tot die tijd kunnen gedupeerden hun schade melden bij het IMG.

98	202100468	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener raadt de minister aan de echte schade te vergoeden, in plaats van hopen geld aan randactiviteiten uit te geven. Ook geeft de indiener aan dat de omgekeerde bewijslast het nog steeds moeilijk is om schade ontstaan door de gaswinning, te verhalen.</p> <p>Onderbouwing: Zo U weet gaan wij persoonlijk het negende jaar in om de mijnbouwschade aan onze boerderij vergoed te krijgen. Echter tot op de van vandaag is er nog geen ene rooie cent aan herstelvergoeding aan ons toegekend. Ook de agrarische pilot waar wij in zijn voorgedragen, loopt nu al meer dan twee jaar zonder zichtbaar resultaat voor ons of andere voorgedragen agrariërs. Tevens ken ik drie andere gevallen van schades langer dan 6 jaar waar ook nog geen bevredigende schadevergoeding is aangeboden. Onze boerderij, is vorig jaar zelfs ontdaan van een deel van de dakbedekking in opdracht van het AOS-team. Dit om de veiligheid van de timmerlieden te kunnen garanderen. Men heeft echter verzuimd om dit ontbrekende deel van de dakbedekking weer aan te brengen. Ik heb de verantwoordelijkheid van alle mogelijke schade en vervolgschade bij het IMG neergelegd. Wegens kortsluiting door binnendringend regenwater is de elektriciteit afgesloten. We kunnen de schuur niet meer gebruiken. (...) Als ik meneer Besseling als woordvoerder van de minister 1 juni jongstleden bij de Raad van state hoor zeggen, dat er geld genoeg is om alle schade te vergoeden, en dat de Groningers de omgekeerde bewijslast hebben zodat ze zich geen zorgen hoeven te maken dat de schade ook inderdaad vergoed zal gaan worden... Dan begrijp ik niet dat wij ondanks een schaderapport van een NIVRE erkende schadetaxateur, met de conclusie dat alle schade aan onze gebouwen ontstaan zijn door de gaswinning, ondanks dit harde bewijs we die niet vergoed kunnen krijgen!</p> <p>De gelden voor de 'proatbus', de investering voor 10 extra zielenknijpers voor een bedrag van 80.000 euro per jaar, de 100 miljoen voor het nationaal programma Groningen – zijn allemaal verspilde gelden als de echte feitelijke schade aan de gebouwen niet voldaan worden, zoals nu inderdaad niet het geval is. Zoals met vorige zienswijzen al aangegeven is er totaal nog geen enkele schade vergoed. Worden procedures steeds vertraagd/uitgesteld. Eigen initiatieven zoals het laten opmaken op eigen kosten van een NIVRE erkend schaderapport worden genegeerd door de Arbitrator, het IMG en het NCG. De schade neemt echter alleen maar toe. Niet alleen aan onze gebouwen en landerijen, maar ook aan ons zelf.</p>
----	-----------	-------------------------------	---

		Antwoord	Het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG) handelt op basis van de Tijdelijke wet Groningen schade af als gevolg van de gaswinning uit het Groningenveld en de gasopslag Norg. Daarnaast zijn er aanvullende regelingen die als doel hebben gedupeerden faciliteren en te ondersteunen. Het Agroprogramma werkt aan een sterkere agrarische sector in het aardbevingsgebied door meer samenhang te brengen in de (aardbevingsgerelateerde) processen waar agrarische bedrijven mee te maken hebben, en zo handelingsperspectief te bieden voor bedrijven die door de aardbevingsproblematiek in complexe situaties zijn gekomen. Belangrijk hierbij is de inzet van consultants die agrariërs ondersteunen en ontzorgen. De meeste aandacht van de consultants gaat uit naar coördinatie en begeleiding van boeren in het contact met de NCG en het IMG en het in samenhang oplossen van al langer spelende kwesties als het gaat om schade en versterken. Gezien het persoonlijke karakter van de inhoud van deze zienswijze, wordt de indiener ook persoonlijk benaderd. Gezien het persoonlijke karakter van de zienswijze zal contact worden opgenomen met de indiener van de zienswijze.
99	202100468	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat verschillende mensenrechten en kinderrechten nog steeds worden geschaad en dat de gaswinning daarom per direct dient stopgezet te worden, aangezien niet duidelijk is of de nog steeds oplopende schades ooit wel eens vergoed zullen gaan worden.
		Antwoord	De minister van EZK maakt elk jaar een afweging waarbij alle relevante belangen worden betrokken. Zoals in het besluit uiteen is gezet, acht de minister van EZK de winning van gas uit het Groningenveld voor het komende gasjaar verantwoord. Op de langere termijn is het stoppen van de gaswinning de enige mogelijkheid om de maatschappelijk ontwrichtende werking weg te nemen. Omdat dit besluit deze klachten op korte termijn niet weg kan nemen, wordt er onverminderd ingezet op verbetering en versnelling van de schadeafhandeling. Er zijn inmiddels ruim 94.000 meldingen van fysieke schade afgehandeld.
100	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat de minister zich op glad ijs begeeft ten aanzien van de schadeafhandeling voortkomend uit de voortgang van de productie, omdat de NAM wettelijk invloed kan uitoefenen op de afhandeling van schade. Onderbouwing: Voortgang van de exploitatie kan enkel voortkomen door gesprekken van de NAM en de Minister. Immers voortgang betekent "een onderhandeling" van de baten en lasten van de exploitant. De brief [van NAM van 29 juli 2021] geeft reeds een opening van

			onderhandelingen betreffende "de nieuwste seismologische inzichten en bouwkundige inzichten" Hetgeen de Nam zich niet in kan herkennen.
		Antwoord	In de Tijdelijke wet Groningen is vastgelegd dat de schadeafhandeling wordt gedaan door het zelfstandig bestuursorgaan Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG). Het is daarmee wettelijk geborgd dat het IMG volledig zelfstandig bepaald hoe het invulling geeft aan zijn wettelijke taak. NAM heeft dus geen enkele wettelijke invloed op de wijze waarop het IMG schademeldingen afhandelt. Overigens heeft de minister van EZK ook geen enkele wettelijke invloed op de wijze waarop het IMG schademeldingen afhandelt.
101	202100472	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener vindt dat dat het wettelijk bewijsvermoeden dient te blijven worden toegepast conform de oorspronkelijke contourenkaart voor het toepassingsgebied.</p> <p>Onderbouwing: Tijdige, ruimhartige en rechtvaardige schadeafhandeling is en blijft voor ons van essentieel belang. Wij vinden dat u ervoor moet zorgen dat het IMG in staat is om schade tijdig af te handelen en daarbij de ruimhartigheid in acht neemt die daarvoor nodig is. Het IMG heeft op 17 mei 2021 maatregelen in de schadeafhandeling aangekondigd. Het aankondigen van niet-uitgewerkte maatregelen en het beperken van het gebied waarin het wettelijk bewijsvermoeden geldt, terwijl onderzoek nog loopt en niet naar alle schadefactoren is gekeken, vinden wij niet bijdragen aan het bieden van duidelijkheid aan onze inwoners. Deze onduidelijkheid veroorzaakt zorgen, onrust en aantasting van het woongenot bij onze inwoners. Wij verwijzen u naar onze reactie van 22 juni 2021 op de maatregelen van het IMG welke op 23 juni 2021 in afschrift (documentnr. 2021-057325) aan u zijn verzonden.</p>
102	202100472	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener vindt dat de minister moet zorgen voor een rechtvaardige en gelijkwaardige schadeafhandeling voor inwoners die naast de gaswinning uit het Groningenveld en opslag Norg ook te maken hebben met andere mijnbouwactiviteiten, zoals kleine gasvelden of zoutwinning.</p> <p>Onderbouwing: Voor inwoners die ook schade hebben als gevolg van andere mijnbouwactiviteiten, zoals kleine gasvelden of zoutwinning, geldt nu dat uitgezocht moet worden welke schade waar vandaan komt omdat er verschillende schaderegelingen gelden: een regeling voor mijnbouwactiviteiten uit het Groningenveld en een regeling voor andere mijnbouwactiviteiten. Bij een combinatie van schadeoorzaken gelden er dus verschillende regelingen bij verschillende instanties op basis van verschillende kaders. Dit doet geen</p>

			<p>recht aan de situatie van inwoners. Zoals Staatstoezicht op de Mijnen eerder heeft betoogd, rechtvaardigt de stapeling van mijnbouwactiviteiten in deze regio de toepassing van uitbreiding van het wettelijk bewijsvermoeden. Wij willen daarom dat u zorgt voor een ruimhartige, onafhankelijke en rechtvaardige schade-afhandeling voor onze inwoners ongeacht de aard en locatie van de mijnbouwactiviteiten. En zolang u hier nog geen besluit over heeft genomen moet u er op toezien dat de Commissie Mijnbouwschade en het IMG goed samenwerken. Dat betekent onder meer dat de instanties goed naar elkaar doorverwijzen en inwoners helpen bij het melden van schade bij de juiste instantie.</p>
		Antwoord	<p>In het Burgerlijk Wetboek en de Mijnbouwwet zijn aanvullende bepalingen opgenomen om gedupeerden te ondersteunen bij het verhalen van schade. Hiermee is er voor schade door mijnbouw iets extra's geregeld ten opzichte van andere soorten schades. Specifiek voor mogelijke schade door het Groningenveld of de gasopslag Norg kunnen bewoners een schade melding doen bij het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG). Voor schade door gaswinning uit andere velden en gasopslaglocaties, behandelt de Commissie Mijnbouwschade (CM) schademeldingen. Het IMG past bij de beoordeling van schademeldingen het wettelijke bewijsvermoeden toe. Het wettelijk bewijsvermoeden is wettelijk geregeld, omdat er in korte tijd sprake was van tienduizenden gelijksoortige schadegevallen die grotendeels toe te wijzen waren aan de gaswinning. Bij gaswinning en -opslag in de rest van Nederland zijn er veel minder meldingen van mogelijke schade door gaswinning en blijkt tot dusver uit onderzoeken dat schade in de meeste gevallen door andere oorzaken komt, waardoor er onvoldoende rechtvaardiging is om ook in de rest van Nederland een wettelijk bewijsvermoeden te introduceren. De Commissie Mijnbouwschade is een voorziening voor buitengerechtelijke schadeafhandeling waarbij de onafhankelijke Commissie onderzoek doet naar de oorzaak en omvang van de schade en brengt hierover advies uit aan de schademelder en de gasoperator. De Commissie Mijnbouwschade neemt daarmee in feite de bewijslast van schademelders over.</p> <p>Het is op voorhand niet altijd vast te stellen of schade aan gebouwen is veroorzaakt door het Groningenveld, kleine velden of een andere oorzaak dan mijnbouw. Daarom werken het IMG en de Commissie Mijnbouwschade nauw met elkaar samen. Hierbij geldt het 'no wrong door' principe. Dit houdt in dat de instanties waar nodig meldingen naar elkaar doorverwijzen.</p>

6b. Subjectieve veiligheid en gezondheidsklachten

	Registratienr. zienswijze(n)	Samenvatting	Tekst
103	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de stapeling van coronaproblematiek en de gaswinningsproblematiek moet meewegen in het besluit van de minister.</p> <p>Onderbouwing: Door de pandemie waren bewoners aangewezen op hun eigen woning, terwijl zij zich er niet veilig voelen. Ook levert de crisis vertraging op in schade- en versterkingsprocessen, waardoor inwoners langer met onzekerheid en onveiligheidsgevoelens te maken hebben. Hoewel het nog onduidelijk is hoe het coronavirus en daarbij de maatschappelijke gevolgen zich verder gaan ontwikkelen, vinden wij dat u passend aandacht moet houden voor het ontwrichtende effect dat de stapeling van beide problematieken op inwoners heeft.</p>
104	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener adviseert de minister om oog te blijven houden voor negatieve gevolgen van de gaswinning op zowel gezondheid, als sociale veiligheidsrisico's en maatschappelijke onrust en deze integraal te benaderen. Indiener adviseert ook de minister om partijen in staat te (blijven) stellen om zich adequaat in te kunnen zetten voor de directe en indirecte sociaal-emotionele gevolgen en sociaal-maatschappelijke gevolgen van de gaswinningsproblematiek en om hun inzet te kunnen continueren en waar nodig te versterken.</p> <p>Onderbouwing: Niet alleen zorgen om aardbevingen en fysieke effecten ervan (i.e., instortingsgevaar), maar ook langzame en vertraagde schadeafhandeling en versterkingsprocessen zorgen voor sociale onveiligheid, gezondheidsproblemen en maatschappelijke onrust. Zoals recente onderzoeken en het jaarverslag van Commissie bijzondere Situaties uitwijzen, hebben de consequenties van de gaswinning nog steeds een negatieve uitwerking op (het welzijn van) de inwoners van Groningen.</p> <p>De complexiteit en belasting van schade(afhandeling) en versterkingsprocessen hebben voor een deel van de Groningers grote impact; helemaal wanneer beide processen samenkomen. zo hebben Groningers met meervoudige schade die in langdurige schadetrajecten zitten nog steeds een aanzienlijk slechtere gezondheid, hebben Groningers</p>

			<p>die te maken hebben met versterking minder vertrouwen in veel van de betrokken instanties en de Rijksoverheid, en voelen zij zich minder veilig. Daarnaast zorgt de belasting van de versterking binnen dorpen en wijken voor een afname van de sociale cohesie.</p> <p>Bovenop de gaswinningsproblematiek is vorig jaar maart de onzekerheid en onrust rondom de coronacrisis gekomen, die vertragingen in schadeafhandeling en versterking tot gevolg hebben gehad. Daarbij komt de verwarring en onzekerheid bij inwoners door de zoektocht van instanties naar een tuiste communicatievorm ter vervanging van fysieke gesprekken en bijeenkomsten. Voor inwoners van Groningen komt de impact van de coronacrisis bovenop de ontwrichtende aardbevingsproblematiek. Door de coronacrisis en de coronamaatregelen zijn bewoners meer aangewezen op hun eigen woning, terwijl zij zorgen hebben over de veiligheid ervan.</p> <p>In het vaststellingsbesluit 2020-2021 refereert u aan ons advies om met een integraal pakket aan maatregelen te komen dat gericht is op het wegnemen van negatieve gevolgen van de gaswinning op gezondheid, sociale veiligheidsrisico's en maatschappelijke onrust. U geeft aan te beogen om een integraal pakket aan maatregelen te nemen om de gezondheidssituatie in Groningen te verbeteren. Echter, gezondheid is slechts één van de drie facetten, die volgens ons integraal benaderd dienen te worden. Daarnaast vergt het aanpakken van sociaal maatschappelijke en sociaal-emotionele problemen een lange adem en structurele aandacht.</p>
		Antwoord	<p>De minister van EZK onderkent het belang van de maatregelen in het kader van gezondheid, sociale veiligheidsrisico's en maatschappelijke onrust. Om een goed beeld te houden van de situatie in het aardbevingsgebied heb ik eind 2020 daarom besloten om het onderzoek van het Gronings Perspectief te verlengen. Daarnaast hebben Rijk en regio een periodiek overleg ingericht om de voortgang van de extra financiering in de gezondheidszorg te monitoren. Hier worden onder andere de uitkomsten van het Gronings Perspectief en de extra investeringen in de sociaal-emotionele ondersteuning in de omgeving besproken. Ook is in de bestuurlijke afspraken van 6 november 2020 overeengekomen extra te investeren in sociaal-emotionele ondersteuning. Voor de komende jaren wordt er 10 miljoen euro extra beschikbaar gesteld aan gemeenten om hun inzet op dit gebied tot en met 2025 te kunnen continueren. Ook heeft de minister van VWS bepaald dat de GGD Groningen de komende jaren met 2,75 miljoen euro extra budget krijgt voor de ondersteuning en opleiding van de professionals, bijvoorbeeld de aardbevingscoaches.</p>

105	202100452	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat de belangen van de Groningers over het hoofd worden gezien, omdat er te weinig rekening wordt gehouden met hun gezondheid, en de oorzaak van hun gezondheidsklachten: het gevoel van onveiligheid.
106	202100474	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener acht het van groot belang dat de minister de gezondheid van bewoners laat meewegen en meeneemt in het definitieve vaststellingsbesluit. Indiener verzoekt de minister in het bijzonder om met oplossingen dan wel maatregelen voor deze gezondheidsklachten te komen, om deze in de toekomst te kunnen verminderen, dan wel te voorkomen.
		Antwoord	In het vaststellingsbesluit wordt het veiligheidsbelang niet strikt beperkt tot het voldoen aan de veiligheidsnorm. Zoals in onderdeel 5.6 van het vaststellingsbesluit is toegelicht wordt ook veiligheidsbeleving, sociale onveiligheid, gezondheidseffecten, leefbaarheid en maatschappelijke onrust, in de afweging betrokken. In het vaststellingsbesluit wordt toegelicht welke maatregelen er in dit licht worden genomen en hoe dit criterium wordt meegewogen.
107	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener adviseert de minister om bij het tot uitvoering brengen van beleidsveranderingen zich in te zetten om gevolgen voor de sociale cohesie zoveel mogelijk te ondervangen. Onderbouwing: Belangrijk is dat de versterkingsopgave en schadeafhandeling verder op gang worden gebracht en worden versneld. Hoewel met de bestuurlijke afspraken en de nieuwe versterkingswet een poging is gedaan tot verbetering en versnelling, hebben veranderende kaders tot op heden veelal voor verwarring, vertraging en onzekerheid gezorgd bij inwoners. Veranderende spelregels leiden binnen gemeenschappen tot conflicten en spanningen, waardoor de sociale cohesie onder druk komt te staan.
		Antwoord	In het afgelopen jaar zijn belangrijke stappen gezet om de schadeafhandeling en versterking te versnellen. Bij het doorvoeren van deze aanpassingen wordt in overleg met de betrokken partijen (zoals gemeenten, woningbouwcorporaties en maatschappelijke organisaties) bekeken of er nadelige gevolgen kunnen zijn voor de samenhang. Met de bestuurlijke afspraken op 6 november 2020 en met de uitvoering van de eerder genomen maatregelen zijn belangrijke stappen gezet richting duidelijkheid, uitvoering en perspectief. Het kabinet investeerde daartoe een bedrag van € 1,42 mld., in aanvulling op eerder overeengekomen afspraken zoals het bedrag van € 1,15 mld. dat is gereserveerd voor het Nationaal Programma Groningen en in aanvulling op de kosten van de bestaande versterkingsoperatie. Er zullen nog enige tijd bevingen plaatsvinden en

			de ministerie van EZK en BZK realiseren zich dat bewoners niet direct van gevoelens van onveiligheid en onzekerheid af zullen zijn. Waar schade door bevingen ontstaat of versterking nodig is voor de veiligheid, wordt dit opgelost. Daarnaast werken de medeoverheden en inwoners samen met het Rijk de komende jaren aan een leefbare en toekomstbestendige regio in een nieuw tijdperk zonder gaswinning.
108	20210074	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat de psychische gezondheidsklachten van bewoners tezamen moet worden genomen met het door TNO verhoogd ingeschatte seismische risico. Onderbouwing: Een groot deel van de (psychische) gezondheidsklachten bij bewoners in grote mate komt door het gevoel van onveiligheid dat bewoners beleven, door de dreigingen van aardbevingen in samenhang met het feit dat hun woningen eerder onveilig zijn verklaard. Het gevoel van onveiligheid wordt (bij elke aardbeving) sterker en zal leiden tot nog meer en grotere gezondheidsklachten.
		Antwoord	Zie het antwoord op zienswijze 14 en 57.

7. Grondrechten

	Registratienr. zienswijze(n)	Samenvatting	Tekst
109	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat, gelet op de afweging die de minister heeft gemaakt voor de grondrechten van de inwoners, het winningsniveau voor 2021-2022 niet hoger mag vaststellen dan 3,9 mld m³.</p> <p>Onderbouwing: U geeft aan verschillende grondrechten te hebben meegewogen in uw belangenafweging tussen veiligheidsrisico's enerzijds en leveringszekerheid anderzijds. U bent van mening dat u de grondrechten van Groningers afdoende hebt meegewogen door a) de veiligheidsrisico's aan een concrete norm op aanvaardbaarheid te beoordelen b) te beslissen op zo kort mogelijke termijn tot een volledige beëindiging van de gaswinning in Groningen te komen en c) (voorzorgs)maatregelen te treffen om de omstandigheden en toekomst van de bewoners te verbeteren. (...) Wij vinden dat u: Gelet op de afweging die u heeft gemaakt voor de grondrechten van onze inwoners het winningsniveau voor 2021-2022 niet hoger mag vaststellen dan 3,9 mld m³.</p>
		Antwoord	Na een afweging van alle betrokken belangen, inclusief de grondrechten, is voor het komende gasjaar de winning op 3,9 mld m ³ vastgesteld voor een jaar met een gemiddeld temperatuurverloop.
110	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat de minister de oorzaken van grondrechtenschendingen daadwerkelijk moet bestrijden door onder andere uitvoering te geven aan de argumenten met nummers 8 t/m 16 [hoofdstuk 4 over versterken en schade in de zienswijze].</p> <p>Onderbouwing: Allereerst vinden wij dat u de aantasting van de grondrechten van Groningers onvoldoende gewicht geeft. Door veiligheidsrisico's aan de hand van een norm te toetsen verandert u niets aan de risico's zelf en het welzijn van de bewoners. Daarnaast wordt de gaswinning uit het Groningenveld binnen korte termijn beëindigd, wat wij als</p>

	202100473		cruciaal beschouwen, want doorgaan met winnen betekent verdere schending van de grondrechten van Groningers. Tot slot bieden de maatregelen die u neemt en voornemens bent te nemen te weinig tastbaar perspectief. Groningers hebben behoefte aan een redelijke termijn voor (duidelijkheid over) de versterking van woningen en een snellere schadeafhandeling. Van voorzorgsmaatregelen is geen sprake, aangezien de maatregelen als symptoombestrijding zijn of worden genomen nadat de grondrechten al langdurig en structureel zijn geschonden.
111	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener adviseert in het vaststellingsbesluit te laten zien dat grondrechten worden meegewogen.</p> <p>Onderbouwing: De gaswinning en de consequenties daarvan tasten de grondrechten van onze inwoners aan. Van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) dient u deze fundamentele grondrechten in uw vaststellingsbesluit te betrekken. We willen u daarom nogmaals wijzen op de artikelen 2, 3 en 8 EVRM, en artikel 1 van het Eerste Protocol van het EVRM (het recht op leven, het recht op respect voor het privéleven en de woning, en het recht op eigendom), waarbij we u vragen in het vaststellingsbesluit de rechten en belangen van kinderen in het gaswinningsgebied mee te wegen.</p>
112	202100463	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat er niet volgens de Europese wetgeving wordt gehandeld, hoofdzakelijk EVRM artikel 8.</p> <p>Onderbouwing: Er wordt niet naar Brussel geluisterd conform de wetgeving. EVRM artikel 8 die mijn belangen dient wordt o.a. daarmee weggesaneerd. Nu heeft de minister aangekondigd om wederom door te gaan met de gaswinning na 2030, zonder een definitieve gepubliceerde stopdatum. Daarna kwam de maatwerking uit de toverhoed, zonder een MER wat het Europees recht wel vraagt. Om iedereen buitenspel te zetten, werden wetten aangepast en nu weer nieuwe wetten bedacht. Alleen ministers kunnen wetsvoorstellen doen. Dan sta je volgens mij boven de wet aangezien het niet de gedupeerde bewoners van het Groningengasveld dient. De minister toont geen respect voor het EVRM artikel 8 die mijn belangen dient en als onderdeel van de EU geen respect voor het Europeesrecht. De mogelijkheid om tussentijds wetten te bedenken die alleen de minister dient, is vergelijkbaar met een dictatuur.</p>

		Antwoord	<p>In de afweging die in het vaststellingsbesluit is gemaakt worden alle relevante elementen meegewogen, zo ook de grondrechten en bepalingen uit het EVRM ter bescherming daarvan. In hoofdstuk 7 van het besluit is uiteengezet op welke wijze deze belangen zijn gewogen.</p> <p>Hierbij is rekenschap gegeven van het feit dat de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft aangegeven dat hoge eisen gesteld worden aan de motivering, zeker voor wat betreft het winningsniveau, omdat er mensenrechten in het geding kunnen zijn. Uit de recente uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak volgt dat in de voorgaande besluiten over het winningsniveau aan deze motiveringseisen is voldaan. Ook ten aanzien van het besluit voor het gasjaar 2021-2022 is op dezelfde manier de keuze voor een operationele strategie en de vaststelling van het winningsniveau zorgvuldig en uitgebreid gemotiveerd.</p> <p>Alle belangen meegewogen hebbende, komt de minister van EZK voor het gasjaar 2021-2022 tot een winningsniveau van 3,9 mld m³ voor een jaar met een gemiddeld temperatuurverloop. Daarnaast houdt de minister van EZK onverkort vast aan de beslissing om de gaswinning op zo kort mogelijke termijn volledig te beëindigen en maximaal in te zetten op maatregelen om de omstandigheden en toekomst van bewoners op alle mogelijke manieren te verbeteren, zodat de Groningers een tastbaar perspectief kan worden geboden.</p>
--	--	----------	--

8. Bodemdaling, seismiciteit, monitoring en onderzoek

	Registratienr. zienswijze(n)	Samenvatting	Tekst
113	202100452	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat het HRA-model niet kan inschatten hoe veilig het in Groningen is, zoals ook te zien is in de kritiek van TNO op het model.
		Antwoord	Om te komen tot een keuze voor de te hanteren versies en keuzes van de modelcomponenten voor de dreigings- en risicoanalyse is een zorgvuldig proces ingericht en gevolgd. Op 9 oktober 2020 heeft TNO een technisch status rapport opgeleverd waarin een voorstel is opgenomen voor de te gebruiken modelversies en modelparameters voor de publieke seismische dreigings-en risico analyse Groningen 2021 (SDRA). SodM is gevraagd om te beoordelen welke versies van de verschillende modelcomponenten geschikt zijn om te gebruiken voor de uit te voeren dreigings- en risicoanalyse voor gasjaar 2021-2022. Daarvoor zijn leden van het onafhankelijk wetenschappelijk panel van het Kennisprogramma Effecten Mijnbouw geconsulteerd. Op basis van de adviezen van SodM en het KEM-subpanel zijn de keuzes voor modelcomponenten bij de dreigings-en risicoanalyse 2021 vastgesteld. SodM en ook het KEM-subpanel hebben in hun advies voor de modelversies aangegeven waarom juist deze modelversies moeten worden gebruikt. Het HRA model, of sinds 2021 het SDRA model, gebouwd door TNO, geeft een inschatting van de seismische risico's voor het hele gebied. Deze regionale inschatting wordt, tezamen met de P90 veiligheidsmarge, gebruikt om de versterkingsoperatie vorm te geven. Zoals eerder is aangegeven kan het HRA of SDRA model geen uitspraak leveren over individuele gebouwen. Daarom wordt in de versterkingsoperatie per gebouw het veiligheidsrisico bepaald. De versterking is hierop gebaseerd.
114	202100454	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat, voor de veiligheid, het van belang is om te borgen in het besluit dat voldoende onderzoek plaatsvindt voor een adequate analyse en monitoring van het Groningenveld. Onderbouwing: Met een afnemende gaswinning ziet de indiener ook een afname van de seismische dreiging, waarmee ook de kans op mogelijke schadegevolgen in Noord-Drenthe naar verwachting zal afnemen.

115	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister in haar besluit de NAM moet verplichten tot monitoring.</p> <p>Onderbouwing: Het SodM heeft in zijn advies van 28 mei 2021, in hoofdstuk 4 onder 1 (blz. 19) en in par. 5.2 (blz. 23) aangegeven dat de NAM ten behoeve van de monitoring in 2020 een lange termijn monitoringsplan, uitgebreid monitorings- en surveillanceplan, heeft ingediend bij het SodM en dat dit plan door het SodM inmiddels (21 juli 2020) is goedgekeurd. Het SodM stelt dat zij erop zullen toezien dat NAM conform dit plan opereert. Een verdere vastlegging van de door of namens NAM uit te voeren monitoring zal via de wijziging van de Mijnbouwwet en de Gaswet, "de Wet Wat na Nul", pas uiterlijk in 2022 plaatsvinden (zie hierover ook onze brief van 6 april 2021, kenmerk 2021-032513, "Regionale internetconsultatie Wat na Nul"). Naar ons inzicht ontbreekt echter nu ten onrechte de feitelijke verplichting tot deze monitoring in uw ontwerpbesluit.</p>
		Antwoord	<p>Monitoring is zowel in de huidige situatie als in de situatie na sluiting zorgvuldig en op meerdere wijzen geborgd. Naar aanleiding van deze zienswijze is dat in hoofdstuk 6 van het besluit verder toegelicht.</p> <p>Ten eerste geldt de algemene verplichting, zowel nu als na sluiting, dat de vergunninghouder tot 30 jaar na beëindiging van de productie de bodembeweging moet monitoren conform een meetplan. In het meetplan wordt jaarlijks vastgelegd hoe de monitoring van aardbevingen en het meten van bodemdaling zal plaatsvinden. SodM keurt het meetplan goed en ziet toe op de uitvoering van het meetplan. Ter nadere invulling van deze verplichting heeft NAM ook specifiek voor het Groningen gasveld een Monitorings- en Surveillance plan opgesteld, waarin de lange termijn monitoring van de gasdruk, seismiciteit, bodemdaling, etc. is vastgelegd en daarmee het raamwerk is voor de jaarlijkse meetplannen. Dit plan is aan SodM voorgelegd en SodM heeft hiermee ingestemd. Ten tweede gelden op grond van de Mijnbouwwet en Mijnbouwregeling aanvullende monitoringsverplichtingen specifiek voor het Groningenveld. Die zijn gekoppeld aan de uitvoering van de operationele strategie. Door middel van het wetsvoorstel Wat na nul wordt geborgd dat na sluiting van het Groningenveld, als er geen operationele strategie meer is, NAM specifiek voor Groningen nog steeds een verantwoordelijkheid houdt op gebied van monitoring. Het onderhavige besluit ziet uitsluitend op de vaststelling van de operationele strategie voor de gaswinning uit het Groningenveld voor het gasjaar 2021/2022, niet op monitoring van de bodembeweging. Het opleggen van een verplichting aan NAM op gebied van monitoring is in dit besluit daarom niet aan de orde. Dit neemt niet weg dat al op andere wijze, als hiervoor omschreven, de monitoring wettelijk is geborgd.</p>

116	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener heeft helaas meermaals geconstateerd dat de verschillende versies van de NPR, in weerwil van uitdrukkelijk advies van de toezichthouder, niet uitgaan van de meest actuele bouwkundige en seismische inzichten.</p> <p>Onderbouwing: Ook de meest recente versie van de NPR4 en de Webtool NPR9998 gaan niet uit van de meest actuele bouwkundige en seismische inzichten. Er wordt bijvoorbeeld geen gebruik gemaakt van het meest actuele seismologische model versie 6 (SMv6), terwijl datzelfde model wel door alle partijen gezien wordt als het meest accurate en is dit model inmiddels volledig gevalideerd en geaccordeerd door het SodM in het door TNO opgestelde Seismische Dreiging en Risico Analyse model (SDRA) die gekoppeld is aan het onderhavig vaststellingsbesluit 2021-2022.</p>
		Antwoord	<p>De NPR en de bijbehorende webtool worden opgesteld door de NEN. De NEN is een onafhankelijke organisatie die experts samenbrengt om tot gedragen (bouw)normen te komen. De geraadpleegde experts zijn van oordeel dat het seismologisch model 6 niet geschikt is voor de beoordeling van gebouwen op aardbevingsbestendigheid. Daarom heeft de NEN een aangepaste versie van model 5 van het seismologisch model ten grondslag gelegd aan de webtool.</p> <p>Anders dan indiener stelt is het dus niet zo dat seismologisch model 6 "door alle partijen gezien wordt als het meest accurate model", althans niet voor de beoordeling van individuele gebouwen aan de veiligheidsnorm conform de NPR.</p>
117	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener vindt het merkwaardig dat de overheid (de minister van EZK) enerzijds in de verwachtingenbrief het gebruik van het SMv6 voorschrijft bij het opstellen van de SDRA, terwijl diezelfde overheid er niet voor zorgt dat het SMv6 mede ten grondslag gelegd wordt aan de NPR. Indiener stelt dat dit ertoe leidt dat de overheid met twee inconsistente maten meet bij het opstellen van de SDRA. Ook geeft indiener aan dat de benodigde herkalibratie van (onderdelen van) de NPR op basis van recente inzichten en methoden aan de Meijdam-norm al lange tijd achterwege gebleven. Dit alles leidt ertoe dat ook de laatste en momenteel toegepaste NPR tot een meer dan significante overschatting leidt van de risico's in de individuele beoordeling van huizen en andere panden.</p> <p>Aanvulling: Wij hebben onze zorgen hierover meermaals schriftelijk bij de Ministeries van EZK en BZK onder de aandacht gebracht onder verwijzing naar diverse adviezen, rapportages en beleidsstukken.</p>

		Antwoord	<p>De Minister van EZK baseert de verwachtingenbrief op het advies van het SodM, het KEM-subpanel en input van TNO wat de modelversies worden voor de SDRA van het komende kalenderjaar. De NPR wordt door de NEN, onafhankelijk van het ministerie, vastgesteld op basis van input van een bredere kring van experts. Deze verschillende trajecten kunnen tot een andere uitkomst leiden.</p> <p>Deze verschillen kunnen worden verklaard vanuit de verschillende doelstellingen van SDRA en NPR. De SDRA moet een goed regionaal beeld geven van de seismische risico's voor het jaarlijkse besluit. De NPR wordt gebruikt om voor individuele gebouwen de versterkingsopgave te bepalen door middel van het opstellen van rekenregels. Inherent hieraan is dat in de NPR er zekerheid moet zijn dat een gebouw voldoende versterkt is. Hierdoor worden inherent grotere veiligheidsmarges aangehouden.</p> <p>De NPR en bijbehorende webtool zijn zeer recent aangepast door de NEN. Deze aangepaste NPR vertegenwoordigt de meest recente wetenschappelijke inzichten voor de versterking van gebouwen zoals vastgesteld door het panel van deskundigen van de NEN. Het enkele feit dat indiener of andere experts een andere mening zijn toegedaan dan de experts van het NEN panel doet daar niet aan af.</p>
118	202100464	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener merkt op dat ook de beoogde typologie-aanpak niet zonder meer uitgaat van de meest recente seismologische en bouwkundige inzichten. Indiener verwijst naar het advies van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) van 8 juni 2021 over de typologieaanpak.</p> <p>Onderbouwing: In het advies van Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) van 8 juni 2021 over de typologieaanpak wordt geconcludeerd dat onder meer dat de typologie-aanpak veel conservatiever is dan de (wettelijke) Meijdam-norm. Daarmee komt de te hanteren grenswaarde voor het veilig verklaren van typologieën ver beneden de geldende risiconorm ($1 * 10^{-5}$ per jaar) te liggen. Ook in de Typologie-aanpak lijkt het er derhalve op dat er niet op basis van actuele risico's wordt gewerkt, maar dat een verregaande conservatieve benadering een zeer grote overschatting geeft van de risico's in de individuele beoordeling</p>

			van huizen en andere panden.
		Antwoord	Het Adviescollege veiligheid Groningen(ACVG) en het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) adviseren beide om veiligheidshalve marges aan te houden bij de beoordeling van gebouwen met de typologieaanpak. Zonder deze marges wordt het risico gelopen dat voor gebouwen ten onrechte wordt vastgesteld dat zij aan de veiligheidsnorm voldoen. Het ACVG en SodM adviseren beide dat de marges overbodig kunnen worden als nader onderzoek is verricht. Echter dit nader onderzoek zou de invoering van de typologieaanpak vertragen. De typologieaanpak is noodzakelijk om de benodigde snelheid in de versterkingsoperatie te brengen. Daarom adviseren zowel SodM als ACVG tot toepassing van de typologieaanpak met marges.
119	202100469	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt voor te onderzoeken of het weghalen van de minimumflow in Bierum en deze te injecteren in regio Zuidoost en Zuidwest effect zou kunnen hebben op de seismiciteit.</p> <p>Onderbouwing: Ik wil wel een suggestie doen waarvan ik niet goed kan beoordelen of het zinnig is. Als je nu die minimumflow weghaalt in Bierum en injecteert in regio Zuidoost en Zuidwest verminder je de overdruk in het noorden en vermeerder je de druk in Zuidoost en Zuidwest. Gevolg: snellere drukvereffening en mogelijk minder seismiciteit.</p> <p>Wellicht kun je dit van tevoren doorrekenen door in Zuidoost en Zuidwest een negatieve productie te definiëren in het SDRA model. Of dit kan, kan ik niet zeggen. Misschien dat er dan een of andere formule in het model op hol slaat, maar ja, injecteren gebeurt nu ook in de USG Norg. Daar is vast wel eens aan gerekend. Verder heb je nu nog tijd om erover na te denken en eraan te rekenen. Het moet volgend jaar juni toch wel duidelijk zijn wat je moet en kan doen met de monitoring en welke maatregelen je kan treffen in de verdere toekomst.</p>
		Antwoord	De minimumflow wordt verspreid over een aantal clusters die in dit gasjaar en daarna nog zullen produceren om het cluster actief te houden waardoor er nog gas uit kan worden gewonnen. Het is namelijk zeer de vraag of een cluster weer opgestart kan worden als er een tijd geen gas meer is geproduceerd. De clusters worden hiertoe roulerend actief gemaakt. De gaswinning voor minimumflow kan dus niet plaatsvinden in één cluster maar is inherent verspreid.

			<p>Het Groningen gasveld is zeer groot. Het injecteren van de minimumflow in het zuiden van het gasveld zal de druk in het zuiden niet significant laten toenemen. Aangezien de totale drukafname in het gasveld de oorzaak van de aardbevingen is, en de druk niet significant toeneemt door deze geringe injectie, zal ook het seismische risico niet significant afnemen hierdoor.</p> <p>Daarnaast moeten installaties worden veranderd om gas te kunnen injecteren in plaats van produceren. Ook dit zou tijd vergen. Op korte termijn is dit niet haalbaar en niet effectief bij deze lage injectiecijfers.</p> <p>In 2021 is een studie gestart binnen het KEM-programma (KEMprogramma.nl) naar de effecten (in het algemeen) van injecteren van gassen in een gasveld om seismische risico's tegen te gaan. De resultaten hiervan worden eind 2021 verwacht.</p>
120	202100469	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener heeft in het besluit niet kunnen vinden hoe de monitoring in zijn werk gaat als de minimumflow begint in april volgend jaar als de stikstoffabriek in Zuidbroek in bedrijf komt. Indiener mist ook een doelstelling van de monitoring.</p> <p>Onderbouwing: Ingrijpen bij deze beperkte productie lijkt me lastig. Op dit moment worden in de toekomst door de NAM 10 meetpunten voorzien. Dit lijkt me veel te weinig om een goed beeld te krijgen van het verloop van de drukken in het veld, die nu op veel meer punten worden gemeten. Zoiets levert toch wel wat meer informatie op over het stromingspatroon? Verder wil men dit op ieder punt eens in de drie jaar doen.</p>
		Antwoord	<p>In september 2020 heeft NAM twee rapporten gepubliceerd over de monitoring van het Groningen gasveld. Hierin wordt uiteengezet wat de monitoring behelst (seismiciteit, bodemdaling en reservoirdrukken) tijdens de afbouwfase en de fase waarin de gasproductie uit het Groningen gasveld is gestopt. De monitoring, ook na de productiestop, is gebaseerd op twee doelen: het kunnen analyseren van de verwachte bodemdaling en de seismische risico's.</p> <p>SodM heeft met deze monitoringsplannen ingestemd en houdt toezicht op het uitvoeren van de monitoring ook na afloop van de gaswinning. In hoofdstuk 6 is de monitoring verder verduidelijkt.</p>

121	202100469	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener maakt zich zorgen over het geringe aantal meetpunten in de toekomst en is er op tegen om zo gauw als dat kan allerlei putten maar vol te gaan gooien met cement, waarvoor nu de plannen worden gemaakt.</p> <p>Onderbouwing: Ook is me opgevallen, dat er in de verdere toekomst maar één meetpunt is voorzien in de regio Noordwest, waar nu de meeste bevingen voorkomen. In het NAM rapport Groningen abandonment - surveillance requirements wordt de drukegalisatie op blz. 37 weergegeven door een mooie vloeiende kromme, terwijl in het gebied veel breuken voorkomen. Gezien de seismiciteit daar moeten er toch wel flinke drukverschillen bij tijden zijn lijkt me.</p> <p>Je moet iets met die monitoring doen. Ik denk iets meer dan het schrijven van een interessant wetenschappelijk artikel. Daar hebben we in Groningen niks aan. Om dit goed te kunnen zien en misschien in te kunnen grijpen heb je naar mijn idee meer meetpunten nodig. Zoals het nu wordt voorgesteld is de drukvereffening een ongecontroleerd natuurverschijnsel waar we de komende decennia last van zullen hebben en dit dus zullen moeten ondergaan.</p>
		Antwoord	<p>Zie antwoord op zienswijze 120. In het rapport Groningen abandonment – surveillance requirements wordt aangegeven dat de druk in het veld essentieel is voor het voorspellen van zowel de bodemdaling als het seismisch risico. Het doel van de monitoring is dan ook om de druk accuraat genoeg te kunnen modelleren met de meetpunten die beschikbaar zijn. NAM geeft aan dat de Noord-West groep, waar de indiener naar verwijst, een vrij goed uitgelijnd drukpatroon laat zien volgens de huidige metingen. Het reservoirmodel geeft aan dat vanaf 2027 de druk in dit gebied geconvergeerd is tot een bandbreedte van ongeveer 3,5 bar. Gezien de modelmatige uitkomsten voor dit deel van het veld, wat gebaseerd is op de ervaring opgedaan met de gaswinning van de afgelopen decennia, is één monitoringsput in dit gebied voldoende om de modelmatig berekende druk te kalibreren voor de voorspelling van zowel bodemdaling als het seismisch risico.</p>
122	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de uitspraak van de minister 'de nieuwste seismologische inzichten en bouwkundige inzichten' niet feitelijk gebaseerd is. De minister neemt immers als uitgangspunt een lager volume van de gaswinning en claimt daarmee dat de risico's tot een destructieve aardbeving minimaal zijn. De minister neemt geen andere oorzaken mee, zoals onttrekking van formatiewater aan de ondergrond.</p>

		Antwoord	<p>De uitspraak over de laatste seismologische inzichten betreffen het nieuwste seismologische model SMv6 wat sinds 2020 is gebruikt in de HRA van 2020 en SDRA van 2021.</p> <p>De onttrekking van formatiewater aan de ondergrond, net als de herinjectie hiervan overigens, zit in het reservoir model. Dit reservoir model wordt gekalibreerd aan de werkelijke producties en gebruikt voor de kalibratie van het seismologisch model. Onttrekking van formatiewater wordt hierdoor inherent meegenomen.</p>
123	02100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat, vanuit de historie van het Groningen gasveld en de diverse onderzoeken van SodM, TNO niet kan beweren dat de voortgang van de gaswinning niet van betekenis is voor het seismisch risico.</p> <p>Onderbouwing: Het verleden heeft duidelijk gemaakt dat er geen enkele inzicht is ten aanzien van de ontwikkeling van seismische risico. Vanuit de historie heeft het noorden altijd een hogere druk ten aanzien van het zuiden, het is onduidelijk waarom seismische activiteiten van de ondergrond, gebaseerd zijn op de herverdeling van de druk in de ondergrond.</p>
124	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de uitspraak van de Mijnraad, dat de drukverschillen zijn opgebouwd uit het verleden, en dus ook de seismische activiteit, onlogisch is. Indiener stelt dat de toekomstige instabiliteit van het Groningenveld wordt veroorzaakt door de continuïteit van de productie van het veld en niet door het verleden. Indiener stelt dat de effecten van een potentiële herstart van de gaswinning, op basis van de omschreven locaties, niet meegenomen is de overwegingen.</p>
		Antwoord	<p>TNO geeft in haar advies aan: "De verdere afname van de gaswinning heeft tot gevolg dat ook het verwachte aantal bevingen verder afneemt en daarbij ook de seismische dreiging, het persoonlijke risico en de kans op schade. " Kortom, TNO geeft aan dat de afname van de gaswinning zorgt voor een afname van het seismische risico.</p> <p>TNO geeft echter ook aan: "In dit stadium van de afbouw van de gaswinning uit het Groningenveld heeft de operationele strategie beperkte invloed op de regionale verdeling van het risico. De autonome drukvereffening is hierin leidend."</p>

			<p>Het model dat de relatie geeft tussen het voorkomen van aardbevingen en de gaswinning is gebaseerd op de drukafname in het gasveld (ten opzichte van de initiële druk voor de start van de gaswinning). Kort samengevat betekent een grotere drukafname een grotere kans op aardbevingen en hierdoor ook een groter seismisch risico. Het noorden van het veld heeft, sinds de start van de gaswinning, een relatief hogere druk, en dus een lagere drukafname, dan het zuiden van het veld. Dit komt omdat de meeste gaswinningslocaties in het zuiden van het veld zijn. In recente jaren is ervoor gekozen om meer gas te winnen uit de zuidelijke clusters waardoor dit drukverschil is toegenomen.</p> <p>Nu de gaswinning sterk afneemt, zal het verschil in druk tussen het noorden en het zuiden van het veld afnemen tot er een natuurlijk evenwicht is ontstaan. Hierbij zal er gas vanuit het noorden van het veld naar het zuiden toe stromen. Dit gas stroomt door de poriën van het gesteente waardoor dit proces jaren in beslag neemt. Dit betekent dat in het zuiden de druk zal toenemen en in het noorden de druk nog verder zal afnemen. Aangezien de totale drukafname belangrijk een belangrijke oorzaak is voor aardbevingen betekent dit dat de aardbevingen in noorden nog zullen plaatsvinden, in het zuiden zal het aantal aardbevingen echter sterk afnemen.</p> <p>Deze drukvereffening geeft een zodanig groot effect op het seismisch risico dat dit bij de relatief lage gaswinning van gasjaar 2021-2022 dominant is. De oorzaak van de drukvereffening is de hogere gasproductie in het verleden gecombineerd met de operationele strategie in het verleden en dus de relatie tussen gaswinning en seismisch risico die de indiener aangeeft.</p>
125	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister ten aanzien van de bodemdaling het veiligheidsrisico of het schaderisico betreffende de bodemdaling en de onttrekking van het formatiewater niet heeft meegenomen; deze effecten dienen wel te worden meegenomen door de minister.</p> <p>Onderbouwing: Gezien de minister wetgeving veranderd dient de minister het bovenstaande mee te nemen.</p>
		Antwoord	<p>De onttrekking van het formatiewater, alsook de injectie hiervan, wordt meegenomen in het reservoir model. Dit model is onderliggend aan zowel de voorspellingen van seismiciteit alsook de voorspellingen van bodemdaling.</p>

		<p>De bodemdaling in Groningen zorgt voor een brede bodemdalingskom met een zwakke helling aan de uiteinden van het veld. Deze helling is zodanig klein dat veiligheidsrisico's uitgesloten kunnen worden.</p> <p>Bodemdaling kan wel schade veroorzaken. Schade door bodemdaling of schade door het voorkomen van aardbevingen kunnen niet onderscheiden worden. Schade, van zowel aardbevingen als bodemdaling, kan in het Groningenveld worden aangegeven bij het IMG. Uit onderzoek van TNO en de TU Delft blijkt dat directe schade door diepe bodemdaling- en stijging in en om het Groningenveld en gasopslag Norg niet door de gaswinning kan zijn veroorzaakt. Het IMG heeft vervolgens Deltares gevraagd te onderzoeken of schade door indirecte effecten van diepe bodemdaling- en stijging mogelijk is. Het IMG heeft op 8 september jl. het onderzoek van Deltares gepubliceerd. Volgens het onderzoek van Deltares kan er alleen schade ontstaan door diepe bodemdaling- en stijging via de invloed op grondwater en oppervlaktewater, waardoor panden kunnen verzakken en er spanning kan ontstaan op bepaalde type funderingen. Deze woningen zijn gelegen buiten het gebied waar bevingen nog schade kunnen veroorzaken maar liggen tegelijkertijd wel in een gebied waar nog werd verondersteld dat diepe bodemdaling invloed kon hebben. Naar nu blijkt zijn er binnen dit gebied 12 kleinere deelgebieden waar diepe bodemdaling indirect tot zetting- en verzakkingschade schade kan leiden. Het IMG heeft naar aanleiding daarvan besloten dat in deze 12 deelgebieden het wettelijk bewijsvermoeden van toepassing is.</p> <p>Zowel veiligheid als schaderisico's zijn meegenomen in het besluit.</p>
--	--	--

9. Belangenafweging

	Registratienr. zienswijze(n)	Samenvatting	Tekst
126	202100474	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener acht het niet verantwoordelijk dat de leveringszekerheid bepalend is voor de omvang van de gasproductie, die 3,9 miljard kuub is. Volgens de indiener dienen eerst alle huizen versterkt te worden alvorens gaswinning kan plaatsvinden. Een deugdelijke afweging hiervoor alsmede een plan voor het versterken van onveilige huizen ontbreekt volgens indiener in het ontwerp-vaststellingsbesluit. Daarom dient in het definitieve-vaststellingsbesluit een nieuwe afweging gemaakt te worden, waarbij rekening wordt gehouden met het feit dat de versterking van huizen tot op heden niet is gerealiseerd.</p> <p>Onderbouwing: Tot op heden is de benodigde versterking van huizen nog niet gerealiseerd, waardoor vele mensen nog altijd in een onveilige woning wonen.</p>
		Antwoord	<p>Conform de vereisten van de Mijnbouwwet worden zowel de veiligheidsbelangen als het belang van de leveringszekerheid afgewogen. Hierbij geldt dat ook met de leveringszekerheid een veiligheidsbelang wordt gediend. Deze belangen zijn zoveel als mogelijk op basis van risicoanalyses en kwantitatieve analyse concreet inzichtelijk gemaakt. Ook is in het besluit concreet toegelicht van welke maatregelen de definitieve sluiting van het Groningen gasveld afhankelijk is, om daarover zo veel mogelijk duidelijkheid te geven. In hoofdstuk 7 van het besluit is toegelicht hoe de verschillende deelbelangen in het besluit zijn meegewogen.</p> <p>De versterkingsoperatie wordt intussen uitgevoerd, maar is nog niet afgerond. Door de dalende gaswinning neemt het risico af, maar zolang de versterking niet is afgerond blijft onzekerheid over de veiligheid bestaan.</p> <p>De versterking wordt aan de hand van jaarlijkse plannen van aanpak die per gemeente gemaakt. Hierin staat de planning voor de versterking van dat jaar. Ook werken gemeenten aan een overkoepelend meerjarenversterkingsplan.</p>

127	202100452	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat in het vaststellingsbesluit leveringszekerheid de prioriteit heeft boven de veiligheid van de inwoners.</p> <p>Onderbouwing: Als Groninger zie ik dat het vaststellingsbesluit nog steeds leveringszekerheid boven mijn veiligheid stelt, waardoor ik geraakt word in mijn belangen.</p>
		Antwoord	<p>De veiligheid in Groningen verbetert door de afbouw van de gaswinning, die veel sneller verloopt dan aanvankelijk was gedacht. Het kabinet heeft besloten vanwege de maatschappelijke impact, die groot is, de gaswinning zo snel als mogelijk volledig te beëindigen. Deze afbouw moet wel op een verantwoorde manier gebeuren. In het vaststellingsbesluit wordt zowel de veiligheid als de leveringszekerheid meegewogen, op basis van de wettelijke criteria onder a. t/m f. in het tweede lid van artikel 52d Mijnbouwwet. Ten behoeve van de veiligheid en de veiligheidsbeleving van de inwoners van Groningen gaat de gaswinning zo snel mogelijk naar nul, waarmee invulling wordt gegeven aan de criteria a, d en f. Dit wordt op een verantwoorde manier gedaan, zodat ook wordt voldaan aan de criteria b en f. In hoofdstuk 7 is op totaalniveau toegelicht hoe de minister in zijn besluit aan alle deelbelangen recht meent te doen.</p>
128	202100461	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat door het besluit een verdere onnodige toename van de stranded assets bij GTS dreigt als gevolg van de ombouw van twee industriële L-gas gebruikers. Indiener stelt dat de echte afweging is tussen de kosten en hoeveel robuuster het systeem wordt. Volgens de indiener ontbreekt deze afweging en had deze wel gemaakt moeten worden, temeer daar de gebruikers van het GTS net de kosten van de onnodige ombouw moeten betalen.</p> <p>Onderbouwing: GTS geeft in zijn advies over het ombouwen van twee industriële L-gas verbruikers het volgende aan:</p> <p><i>".....levert de ombouw van deze twee partijen geen bijdrage aan de reductie van het benodigde Groningenvolume... ....In het licht hiervan adviseren wij een heroverweging van de industrieombouw, met name van de twee partijen die pas na medio 2023 omgebouwd kunnen zijn. Aangezien de ombouw van deze laatste twee partijen geen bijdrage levert aan bovengenoemde doelstellingen zijn naar onze mening de bijbehorende investeringen van tussen € 90 mln. en € 110 mln door GTS en navenante stijging van onze tarieven moeilijk te rechtvaardigen..."</i></p> <p>In het besluit wordt niet gerefereerd aan het advies van GTS noch aan de kosten die hiermee gemoeid zijn. In de brief aan de Tweede Kamer wordt wel gerefereerd aan het advies van GTS en wordt de volgende afweging gemaakt: "Afbouw van de vraag naar</p>

			<p><i>laagcalorisch gas is ook een bestendige oplossing om op de langere termijn de leveringszekerheid te borgen in de transitie naar een gassysteem dat voldoende betrouwbaar en robuust kan functioneren zonder het Groningenveld. Afname van de vraag vermindert namelijk de afhankelijkheid van de stikstofinstallaties en gasopslagen. Dit maakt het gassysteem beter bestand tegen onvoorziene ontwikkelingen en tegenvallers en maakt het gemakkelijker om de balans in het systeem te handhaven."</i></p> <p>Op zich klopt wat er staat maar de echte afweging is tussen de kosten en hoeveel robuuster het systeem wordt.</p>
129	202100461	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener verzoekt de minister om in het definitieve besluit mee te nemen dat de industrieombouw, met name van de twee partijen die pas na medio 2023 omgebouwd kunnen worden, niet uitgevoerd wordt.</p> <p>Onderbouwing: Indiener vraagt dit op grond van hetgeen voorgaand in de zienswijze is benoemd.</p>
		Antwoord	<p>Met het vaststellingsbesluit wordt de operationele strategie voor NAM voor de gaswinning uit het Groningen gasveld vastgesteld. Het vaststellingbesluit heeft geen betrekking op investeringen van GTS en bevat ook geen beslissing met betrekking tot de ombouw van de grootste afnemers van laagcalorisch gas. In het vaststellingsbesluit worden alleen, conform de criteria die de Minister op grond van Mijnbouwwet bij het vaststellingsbesluit moet betrekken, de maatregelen beschreven die bijdragen aan een zo spoedig mogelijke sluiting van het Groningen gasveld en de transitie naar een gassysteem dat voldoende robuust kan functioneren zonder het Groningen gasveld. De ombouw van de negen grootste afnemers van laagcalorisch gas is één van die maatregelen. Deze ombouw is wettelijk voorgeschreven. Geheel of gedeeltelijk afzien van de ombouw vereist een wetwijziging. De minister heeft in zijn Kamerbrief van 25 juni 2021 (Kamerstukken II 2020/21, 33 529, nr. 873) toegelicht dat hij voor een dergelijke wetwijziging geen rechtvaardiging ziet.</p>
130	202100461		<p>Indiener geeft aan dat in het besluit geen onderbouwing is opgenomen waarom de export daling van 1 kwartaal een investering van €90-110 mln rechtvaardigt.</p> <p>Het robuustheidsargument [in de brief aan de Tweede Kamer waar gerefereerd wordt aan het advies van GTS] is ook niet valide in het licht van de snelle afname van de export van de G-gas. Zowel richting België als Duitsland daalt de export van G-gas de komende jaren met ongeveer 2 bcm/jaar. In dat kader voegt de potentiële bijdrage van 1 bcm van de ombouw van de twee partijen niets toe. De robuustheid bijdrage van de ombouw is dan</p>

			gelijk aan de export daling van 1 kwartaal.
		Antwoord	Zowel door de verlaging van de export als door de ombouw wordt de robuustheid van het laagcalorisch gassysteem versterkt. De reden hiervoor is dat door de lagere export en de ombouw er een minder groot beroep zal worden gedaan op de zowel in volume als capaciteit beperkte middelen van het laagcalorisch gassysteem (i.c. de stikstofinstallaties en de opslagen). Dit vergroot de leveringszekerheid. Overigens bevat het vaststellingsbesluit geen beslissing met betrekking tot de ombouw van de grootste afnemers van laagcalorisch gas.
131	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat de continuïteit van de exploitatie van het Groningenveld na de ingebruikname van de stikstoffabriek zijn oorsprong vindt in de commerciële activiteiten van de leden van het Gasgebouw.
		Antwoord	De minister betreft bij zijn over de gaswinning belangen op het gebied van veiligheid en leveringszekerheid. Er moet rekening worden gehouden met belangen van de Groningers bij een zo snel mogelijke beëindiging van de gaswinning. Tegelijkertijd wordt er rekening gehouden met de belangen van de eindafnemers van het gas. Het eerder sluiten van het Groningenveld brengt het reële risico met zich mee dat eindafnemers abrupt afgesloten moeten worden met zeer ernstige maatschappelijke consequenties.
132	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener is van mening dat een veranderende mening van de NAM of voortgang van de exploitatie enkel kan voortkomen door gesprekken van de NAM en de minister. Indiener stelt dat deze gesprekken in openheid gevoerd dienen te worden. Onderbouwing: Immers, voortgang betekent "een onderhandeling" van de baten en lasten van de exploitant.
		Antwoord	Het kabinetsbeleid is sinds 29 maart 2018 om de gaswinning uit het Groningenveld op zo kort mogelijke termijn volledig te beëindigen. Dit beleid geldt nog altijd. Gesprekken met NAM over de financiële afhandeling hebben geen invloed op dit beleid. De stelling van de indiener van de zienswijze dat 'de NAM wettelijk invloed kan uitoefenen op de afhandeling van de schade' is onjuist. Het Instituut Mijnbouwschade Groningen is zelfstandig en onafhankelijk in de uitoefening van zijn taak. De kosten worden via een heffing door de minister achteraf op de NAM verhaald. Op reguliere basis wordt de Tweede Kamer hierover geïnformeerd.

10. Gasopslag Grijskerk

	Registratienr. zienswijze(n)	Samenvatting	Tekst
133	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener roept de minister op erop toe te zien dat vertraging van de oplevering van de stikstoffabriek in Zuidbroek (Zuidbroek-II) in april 2022 wordt voorkomen.</p> <p>Onderbouwing: De afbouw van de gaswinning in de komende paar jaar moet naar ons inzicht voortvarend worden ingevuld door uitvoering te (laten) geven aan de door GTS in hun adviezen van 8 en 16 juni 2021 beschreven projecten, deels al in uitvoering dan wel nog in uitvoering te nemen. Zo is de bouw van de stikstoffabriek te Zuidbroek (Zuidbroek-II) al ver gevorderd. Wij roepen u op om erop toe te zien dat vertraging van de oplevering in april 2022 wordt voorkomen. Zuidbroek-II speelt een cruciale rol bij de afbouw van de gaswinning uit het Groningenveld.</p>
		Antwoord	<p>Momenteel liggen de werkzaamheden op schema. De minister van EZK houdt de voortgang van de oplevering van de nieuwe stikstofinstallatie in Zuidbroek nauwlettend in de gaten om gedurende het gasjaar indien nodig in te kunnen grijpen.</p>
134	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener roept de minister op om het vergunningen-traject [ombouw van de ondergrondse gasopslag Grijskerk] voortvarend door de NAM en andere noodzakelijke partijen te laten oppakken en hierbij ook aandacht te hebben voor de maatschappelijke effecten.</p> <p>Onderbouwing: Naast Zuidbroek-II speelt ook een ander project een rol bij de afbouw van de gaswinning uit het Groningenveld. Dit belangrijke project dat nog moet starten, behelst de mogelijke ombouw van de ondergrondse gasopslag Grijskerk van een opslag voor hoogcalorisch gas naar een opslag voor laagcalorisch gas. Deze ombouw lijkt technisch uitvoerbaar, maar of het ook vergunning-technisch op relatief korte termijn realiseerbaar wordt, is nog een vraagteken.</p>

		Antwoord	Het is van belang dat er snel duidelijkheid komt over de gasopslag in Grijpskerk en daarom wordt de procedure op basis waarvan het besluit over het opslagplan UGS Grijpskerk wordt genomen, voortvarend oppakken.
135	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat Grijpskerk in 2022 niet gevuld moet worden indien Zuidbroek-II in 2022 is verstraagd, ook al is dit technisch en juridisch mogelijk, anders dan met hoogcalorisch gas.</p> <p>Onderbouwing: Mocht Zuidbroek-II verstraagd geraken, dan zijn wij van mening dat de ondergrondse gasopslag Grijpskerk niet in 2022 met laagcalorisch gas uit het Groningenveld gevuld moet worden, maar dat deze vulling moet worden uitgesteld tot in ieder geval 2023. Een vulling met gas uit het Groningenveld in 2022 samen met een nog niet-operationele Zuidbroek-II-installatie zal een sterke toename betekenen op de nu voorgestelde 3,9 mld m3 uit het Groningenveld in het gasjaar 2021- 2022, waardoor de afbouw vooralsnog deels stagneert.</p>
136	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat Grijpskerk in 2022 gevuld moet worden met pseudo-G-gas als dit technisch en juridisch mogelijk is indien Zuidbroek-II in 2022 niet is verstraagd.</p> <p>Onderbouwing: Wij vragen ons af waarom er niet pseudo-G-gas (laagcalorisch) in Grijpskerk kan worden opgeslagen, wanneer Zuidbroek-II toch al gereed en operationeel is tijdens het injectieseizoen 2022, en alle vergunningen voor Grijpskerk vigerend zijn. Ook in het SodM-advies van 28 mei 2021 wordt hiernaar verwezen dan wel wordt hiervan uitgegaan (blz. 12) en wordt het inzetten van pseudo-G-gas ook in uw ontwerpbesluit naar ons inzicht verondersteld (blz. 55).</p>
137	202100460	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat, als besloten wordt om de ombouw van de H-gasberging Grijpskerk naar L-gas te realiseren in komend gasjaar (2021/2022), dit dan in de graaddagenformule verwerkt dient te worden.</p> <p>Onderbouwing: Er is onzekerheid rondom de ombouw van de H-gasberging Grijpskerk naar L-gas. De indiener herkent dat deze ombouw bijdraagt aan het zo snel mogelijk kunnen sluiten van het Groningenveld. GTS geeft aan dat voor deze ombouw in het komende gasjaar extra Groningenvolume geproduceerd zal moeten worden, in een gemiddeld temperatuurjaar 0,7 bcm. Dit is niet meegenomen in de huidige graaddagenformule.</p>

		Antwoord	Op basis van een nieuwe raming van GTS is de inschatting dat de gasopslag Grijskerk gevuld kan worden met laagcalorisch gas zonder daarvoor extra gas uit het Groningenveld in te zetten. Daarom wordt geen extra winning toegestaan. Indien in de loop van het gasjaar blijkt dat er toch onvoldoende pseudo-Groningengas beschikbaar is om de opslag te kunnen vullen met laagcalorisch gas, bijvoorbeeld als Zuidbroek vertraagt, kan het vullen met laagcalorisch gas worden uitgesteld.
138	202100444 202100445 202100450 202100451 202100455 202100458 202100462 202100465 202100467 202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat indien de opslag Grijskerk wordt ingezet om de gaswinning uit het Groningenveld sneller te kunnen beëindigen, het wettelijk bewijsvermoeden van toepassing verklaard moet worden op een ruim gebied rondom deze opslag (net als bij Norg het geval is) en dat daarvoor de wet aangepast moet worden.</p> <p>Onderbouwing: Wanneer de opslag Grijskerk wordt ingezet zodat het Groningenveld versneld kan sluiten, vinden wij dat dat samengaat met het toepassen van het wettelijk bewijsvermoeden zoals dat ook wordt toegepast bij opslag Norg. De opslag Grijskerk wordt immers dan onderdeel van het Groningensysteem.</p>
139	202100459	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener is van mening dat er niet alleen gronding onderzoek gedaan moet worden naar de risico's van de extra winning en de risico's van het vullen van UGC Grijskerk, maar ook dat de minister garandeert dat alle schade die door de extra winning en vullen ontstaat, vergoed wordt.</p> <p>Onderbouwing: Indiener refereert naar de volgende passage op bladzijde 2 in het concept-vaststellingsbesluit: "<i>GTS heeft aangegeven dat het omzetten van UGS Grijskerk kan leiden tot een definitieve sluiting van het Groningen gasveld in het derde kwartaal van 2023 of 2024 (i.p.v. tussen 2025 en 2028). Cumulatief tot het einde van de winning zal er minder gas, uit het Groningen gasveld gewonnen worden. Dat komt omdat er geen waakvlam meer nodig is op de productielocaties in Groningen die door de omzetting van UGS Grijskerk eerder dicht kunnen. Additioneel draagt de omzetting bij aan de leveringszekerheid en de robuustheid van de Nederlandse gasvoorziening. De komende maanden wordt nader onderzoek gedaan naar de risico's van de mogelijke additionele winning uit het Groningen gasveld in het komende gasjaar, waarvan GTS voornamelijk veronderstelt dat die nodig is om te omzetting tijdig te realiseren, Indien nodig wordt daarnaast een verdere onderbouwing wordt gevraagd aan TNO. In het definitieve vaststellingsbesluit wordt afgewogen of in het komende gasjaar voor dit doel ruimte wordt gereserveerd.</i>"</p>

		Antwoord	Buiten kijf staat dat schade die ontstaat door mijnbouw altijd vergoed wordt, ofwel door het IMG mét toepassing van het bewijsvermoeden of door de Commissie Mijnbouwschade zónder toepassing van het bewijsvermoeden. Voor UGS Grijpskerk geldt dat de eerste stap het beoordelen van het opslagplan is. In aanloop daar naar toe wordt er in het kader van het omgevingstraject zorgvuldig in gesprek gegaan met alle betrokken partijen. In het kader van onderhavig vaststellingsbesluit wordt daar niet op vooruit gelopen.
140	202100453	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener adviseert de minister in het vaststellingsbesluit aan te geven welke risico's verbonden zijn aan de ombouw van de opslag Grijpskerk en aan te geven wanneer de opslagfunctie voor laagcalorisch gas eindigt. Onderbouwing: Wanneer de Grijpskerk niet ingezet zou worden om versnelde sluiting van het Groningenveld te realiseren had Grijpskerk, als opslag voor hoogcalorisch gas al gesloten kunnen zijn. Deze verandering van de inzet van de opslag heeft bij de inwoners geleid tot maatschappelijke onrust omdat gevreesd wordt voor gevolgen zoals deze zich ook in en rond het Groningenveld voordoen. Dit betekent dat u in uw vaststellingsbesluit duidelijk moet maken welke risico's verbonden zijn aan het ombouwen van de gasopslag en wanneer de inzet van de gasopslag weer ten einde zal zijn.
		Antwoord	In het vaststellingsbesluit wordt nader toegelicht dat de veiligheid rond de opslag Grijpskerk nadrukkelijk wordt betrokken in de procedure die wordt opgestart op het moment dat NAM een wijzigingsverzoek indient voor het opslagplan Grijpskerk. Daarbij worden ook de wettelijke adviseurs betrokken. Wanneer Grijpskerk wordt ingezet om het Groningenveld sneller te sluiten blijft Grijpskerk langer nodig als opslag.
141	202100459	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat de seismiciteit goed gemonitord moet worden, zoals de SodM adviseert, wanneer UGS Grijpskerk gevuld wordt. Onderbouwing: Indiener refereert naar de volgende passage op bladzijde 2 in het conceptvaststellingsbesluit: " <i>GTS heeft aangegeven dat het omzetten van UGS Grijpskerk kan leiden tot een definitieve sluiting van het Groningen gasveld in het derde kwartaal van 2023 of 2024 (i.p.v. tussen 2025 en 2028). Cumulatief tot het einde van de winning zal er minder gas, uit het Groningen gasveld gewonnen worden. Dat komt omdat er geen waakvlam meer nodig is op de productielocaties in Groningen die door de omzetting van UGS Grijpskerk eerder dicht kunnen. Additioneel draagt de omzetting bij aan de leveringszekerheid en de robuustheid van de Nederlandse gasvoorziening. De komende</i>

			<i>maanden wordt nader onderzoek gedaan naar de risico's van de mogelijke additionele winning uit het Groningen gasveld in het komende gasjaar, waarvan GTS voorsnog veronderstelt dat die nodig is om te omzetting tijdig te realiseren, Indien nodig wordt daarnaast een verdere onderbouwing wordt gevraagd aan TNO. In het definitieve vaststellingsbesluit wordt afgewogen of in het komende gasjaar voor dit doel ruimte wordt gereserveerd."</i>
		Antwoord	In hoofdstuk 6 van het besluit wordt de monitoring van het Groningen gasveld behandeld. Zie ook het antwoord op zienswijze 115. In het meetplan Noord-Nederland wordt ook de gasopslag Grijpskerk meegenomen. De meetplannen worden jaarlijks herzien met de nieuwste inzichten. Bij het gebruik van de gasopslag Grijpskerk zullen ook de monitoringsbehoeften hiervan worden meegenomen. Daarnaast kan in het besluit voor het opslagplan Grijpskerk additionele maatregelen worden genomen voor monitoring. Dit is echter een aparte procedure.
142	202100459	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener vraagt waarom de minister niet ingaat op de opmerking dat "de mogelijke omzetting van UGS Grijpskerk en de consequenties daarvan voor de gaswinning uit het Groningengasveld een zaak van de Groningers is". Onderbouwing: Indiener refereert naar de volgende passage op bladzijde 33 van het concept-vaststellingsbesluit: "De regio Drenthe acht de mogelijke omzetting van UGS Grijpskerk en de consequenties daarvan voor de gaswinning uit het Groningengasveld een zaak van de Groningers. Zij dienen af te wegen of zij het risico op extra winning uit het Groningen gasveld en de onzekerheid die daarmee gepaard gaat opweegt tegen de relatieve 'rust' van een voortijdige definitieve sluiting van het gasveld".
		Antwoord	De minister is het met de indiener eens dat er diverse belangen meegewogen moeten worden bij de afweging om Grijpskerk in te zetten als opslag voor laagcalorisch gas. Daarbij is de veiligheid en -veiligheidsbeleving in Groningen erg belangrijk en ook de leveringszekerheid. Ook spelen er andere belangen in de regio mee. Daarover vindt gesprek plaats met NAM en de gemeenten Westerkwartier en Noordenveld.
143	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat bij de ombouw van Grijpskerk nimmer een omgevingsvergunning is afgegeven. Onderbouwing: Dit druist in tegen de uitspraken van de Raad van State. Daarbij kan ik als burger enkel concluderen dat de bescherming van de burger, vastgelegd in de

			milieuwetgeving stelselmatig is ontdoken door de minister.
		Antwoord	<p>In het vaststellingsbesluit wordt aangegeven dat gasopslag Grijpskerk mogelijk een rol kan spelen in de levering aan de laagcalorische gasmarkt. In het vaststellingsbesluit wordt enkel ingegaan op de rol die UGS Grijpskerk had kunnen spelen bij het winningsniveau voor het gasjaar 2021-2022.</p> <p>Om in een gasveld gas te kunnen opslaan is daarnaast een goedgekeurd opslagplan nodig en ook een omgevingsvergunning voor de inrichting waarbinnen of het mijnbouwwerk waarmee de daadwerkelijke gasopslag en daarmee verband houdende werkzaamheden plaatsvinden (de zogenoemde installatie). In het kader van de omgevingsvergunning worden de bovengrondse gevolgen van de daadwerkelijke gasopslag op de locatie en de daaraan gerelateerde werkzaamheden voor natuur en milieu afgewogen. Momenteel zijn er voor UGS Grijpskerk verschillende vergunningen aangevraagd en afgegeven.</p> <p>Om laagcalorisch gas op te slaan in UGS Grijpskerk zijn er mogelijk enkele aanpassingen nodig in deze vergunningen. NAM kan hiertoe een aanvraag doen. Op basis van een uitgebreide voorbereidingsprocedure wordt vervolgens een besluit genomen.</p>
144	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat ten aanzien van de inzet van USG Grijpskerk voor laag calorisch gas de minister onduidelijk is en het niet in overeenstemming is met voorgaand schrijven. Ook stelt de indiener dat de locatie Grijpskerk niet noodzakelijk is voor de leveringszekerheid.</p> <p>Onderbouwing: Het "opschonen" van de USG zal enorm veel laagcalorische gas vergen. Die bijdraagt aan het vergroten van de instabiliteit.</p>
		Antwoord	<p>GTS heeft in haar rapportage van 8 juni jl. geconcludeerd dat de omzetting van UGS Grijpskerk een positieve bijdrage aan de leveringszekerheid oplevert. Het belang hiervan wordt eveneens door mijn adviseurs benadrukt. Naar mijn mening heb ik de bijdrage die de inzet van Grijpskerk als opslag voor laagcalorisch gas kan leveren hiermee voldoende onderbouwd.</p>
145	202100473	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener verzoekt om in het definitieve vaststellingsbesluit duidelijkheid te verschaffen over het voorgenomen tijdspad van de conversie en de definitieve sluitingstermijn van de gasopslaglocatie in Grijpskerk.</p> <p>Onderbouwing: In het ontwerpbesluit geeft u aan dat het omzetten van de gasopslaglocatie Grijpskerk een van de belangrijkste maatregelen is die bijdraagt aan de spoedige sluiting van het Groningenveld. Hierbij houdt u rekening met een versnelde sluit</p>

			ing van circa twee jaar. Om de conversie van deze gasopslag locatie mogelijk te maken overweegt u om in het aankomende gasjaar een beperkte verhoging van het winningsvolume uit het Groningenveld toe te staan. In het definitieve vaststellingsbesluit neemt u hierover een beslissing. Ondanks herhaalde verzoeken om échte duidelijkheid te scheppen over de toekomstige invulling van Grijpskerk blijven wij in het ongewisse. Deze onduidelijkheid heeft maatschappelijk onrust tot gevolg.
		Antwoord	In het vaststellingsbesluit geeft de minister aan dat hij zijn steun uitspreekt voor de maatregel om laagcalorisch gas op te slaan in de gasopslag Grijpskerk onder voorbehoud van de procedure die nog doorlopen moet worden ten aanzien van het opslagplan. Daarnaast wordt er geen additionele Groningenproductie toegestaan om UGS Grijpskerk te kunnen vullen met laagcalorisch gas. Indien de opslag inderdaad wordt ingezet om het Groningenveld sneller te sluiten blijft de opslag langer nodig dan eerder voorzien door NAM.
146	202100474	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener wenst op te merken dat indien de gasopslag Grijpskerk wordt ingeschakeld voor laagcalorisch gas, deze niet zal moeten worden gevuld met gas uit het Groningenveld maar door semi-Groninger gas, dat wil zeggen hoogcalorisch gas waaraan stikstof is toegevoegd. Onderbouwing: Het gevaar voor aardbevingen komt immers voort uit cumulatieve winning met gas uit het Groningenveld. Volgens de indiener dient daarom zo weinig mogelijk gas te komen uit het Groningenveld.
		Antwoord	De minister staat geen additionele Groningenwinning toe om Grijpskerk te kunnen vullen met laagcalorisch gas.

11. Overig

	Registratienr. zienswijze(n)	Samenvatting	Tekst
147	202100459	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener merkt een schrijffout op in de concept-vaststellingsbesluit: "U geeft aan dat NAM dit [monitoring van seismiciteit bij vullen UGS Grijsker zoals SodM adviseert] moet vastleggen in het meetplan Noord-Holland (bladzijde 29 concept-vaststellingsbesluit). Bedoelt u niet het meetplan Noord-Nederland?"
		Antwoord	Dit is inderdaad een schrijffout. Het is het meetplan Noord-Nederland. Dit wordt verwerkt in het definitieve besluit.
148	202100459	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener vraagt in welke mate de maatregelen in het kader van de Klimaatopgave, zoals de Regionale Energie Strategieën, bijdragen aan het kunnen verminderen van de gaswinning en of hier rekening mee wordt gehouden. Ook vraagt indiener of hiervoor berekeningen zijn uitgevoerd, en indien niet: waarom dan niet?
		Antwoord	In de Kamerbrief van 29 maart 2018 is verduurzaming in de gebouwde omgeving en de glastuinbouw genoemd als maatregelen om de vraag naar Groningengas te verminderen. In de glastuinbouw wordt gewerkt aan het beperken van het energieverbruik en daarmee de gasvraag. In het kader van het Klimaatakkoord wordt ook gewerkt aan de overstap naar duurzame warmtebronnen in de gebouwde omgeving. Dit is echter beleid dat pas op de langere termijn effect zal hebben en zal op korte termijn dus geen concrete bijdrage leveren aan het terugbrengen van de Groningenproductie.

149	202100468	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat alle argumenten, aanbevelingen en zorgen van zijn vorige drie zienswijzen ook meegenomen moeten worden in dit vaststellingbesluit.</p> <p>Onderbouwing: De argumenten/aanbevelingen/zorgen van mijn vorige 3 zienswijzen op de ontwerp vaststellings- /winningsbesluiten van de winningsjaren 2018/2019, 2019/2020 en 2020/2021 beschouw ik hiermede ook weer ingediend voor dit vaststellingsbesluit. Aangezien er niks is veranderd bespaar ik mij de moeite om alles weer te herhalen. U dient er zelf zorg voor te dragen dat alle aangevoerde opmerkingen door ons in de drie voorgaande zienswijzen, beschouwd worden als ook nu bij dit vaststellingsbesluit te zijn ingediend!</p>
		Antwoord	De zienswijzen die voor eerdere vaststellingsbesluiten zijn ingediend zijn ten behoeve van die besluiten meegewogen. Voor het huidige vaststellingsbesluit zijn de relevante onderdelen gezien.
150	202100469	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener geeft aan dat het begrip vorstdag in het ontwerpbesluit niet gedefinieerd is. Indiener vraagt zich af of een klein nachtvorstje de installaties van de NAM al plat legt.</p>
		Antwoord	In de verwachtingenbrief heeft de minister NAM een aantal uitgangspunten meegegeven ten aanzien van de betrouwbaarheid van het Groningensysteem. Daarbij is aangegeven dat alle productielocaties bij vorst direct opregelbaar moeten zijn. Dit is nodig om het functioneren van de locaties te garanderen. De uitgangspunten die de minister heeft meegegeven bepalen de hoogte van de minimumflow. De operationele strategie, zoals opgenomen in het voorstel van NAM van 19 maart 2021, maakt deel uit van het vaststellingsbesluit. In hoofdstuk 4.3 van de operationele strategie van NAM staat dat het gemiddeld aantal vorstdagen is bepaald op basis van de effectieve temperatuurgegevens van het KNMI over de afgelopen 30 jaar. Daarmee komt het aantal vorstdagen per jaar gemiddeld uit tussen de 30 en 40 vorstdagen. Na afloop van het gasjaar rapporteert NAM, conform artikel 52h van de Mijnbouwwet, over de inzet van het Groningenveld.
151	202100470	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister wederom een zeer complex besluit ter inzage heeft gelegd en vindt dat de minister het besluit voor de leesbaarheid en begrijpbaarheid dient op te splitsen in een tweetal besluiten.</p> <p>Onderbouwing: Het komende besluit heeft als basis de Mijnbouwwet en een tweetal aanpassingen van de Mijnbouwwetgeving ten behoeve van de exploitatie van het Groningenveld. Het kantelpunt van de exploitatie van het Groningenveld is, de ingebruikneming van de stikstoffabriek te Zuidbroek. Als antwoord op de rechtmatige</p>

			vraag van de appellanten, zoals Raad van State eerder heeft beoordeeld van "Hoe lang nog".
		Antwoord	Door middel van het vaststellingsbesluit stelt de minister vast hoeveel gas NAM aankomend gasjaar mag winnen en op welke manier (operationele strategie). In de Mijnbouwwet is voorgeschreven dat hij daarbij de belangen veiligheid en leveringszekerheid moet meewegen, en specifiek dat hij daarbij moet ingaan op de wettelijke criteria onder a. t/m f. in het tweede lid van artikel 52d Mijnbouwwet. Omdat deze criteria allemaal zorgvuldig moeten worden meegenomen, is inderdaad sprake van een omvangrijk besluit. De wettelijke procedure in de Mijnbouwwet voorziet echter niet in de mogelijkheid om het besluit op te splitsen in twee besluiten. Wel is aan het begin een publiekssamenvatting opgenomen waarin het besluit is samengevat. Verder is in hoofdstuk 7 een afweging op totaalniveau opgenomen van alle deelbelangen en is weergegeven tot welk besluit deze afweging heeft geleid.
152	202100461	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat door de recente besluiten van de ACM de Transporttarieven voor 2022 stijgen met 18% en is zeer bezorgd over mogelijke verdere onnodige, stijging van de transporttarieven als gevolg van het Besluit. Onderbouwing: Leden van indiener beheren een aantal gasopslagen verbonden aan het GTS net en vervullen een belangrijke rol in de balancering van het GTS net en de leveringszekerheid van gas in Nederland. Voor de leden van indiener zijn de hoogte van de kosten die samenhangen met het gebruik van het GTS net ("transporttarieven") cruciaal in de bedrijfsvoering.
153	202100461	Samenvatting zienswijze(n)	Indiener stelt dat de afbouw van het Groningenveld ceteris paribus leidt tot hogere transporttarieven voor de leden van indiener en dat de gevolgen en kosten van het beleid van de overheid via de transporttarieven voor rekening van de gebruikers van het GTS net komen. Onderbouwing: De komende jaren vinden er ingrijpende veranderingen plaats in de Nederlandse gasmarkt. Het gaat met name om afbouw en de voortschrijdende energietransitie. Door deze veranderingen is er sprake van een dalende vraag naar gas en gastransport en stijgende investeringen aan de kant van GTS. Onder de huidige regelgeving worden alle kosten die GTS maakt vergoed via de transporttarieven en dus betaald door de gebruikers van het GTS net. De kosten van GTS bestaan voor ongeveer

			<p>2/3 uit kapitaalskosten, afschrijvingen en rendementsvergoeding op de Gereguleerde Asset Waarde ("GAW"), en 1/3 uit operationele kosten. Investerings door GTS die, achteraf, niet nodig zijn worden, onder de huidige regulering, dus toch betaald door de gebruikers van het GTS net. GTS heeft rond 2010 in een aantal "open seasons" de capaciteit van het gasnet, en ook de GAW, fors uitgebreid. Deze investeringen waren mede gebaseerd op het beleid destijds van de overheid (genaamd de "Gasrotonde"). Door de afnemende vraag, de vraag naar gastransport daalt al sinds 2013, worden assets die gebouwd zijn voor de Gasrotonde in feite niet gebruikt. Gezien de verwachte daling van gastransport in de komende jaren zal de hoeveelheid assets dit niet gebruikt wordt alleen maar toenemen. De afbouw leidt tot lagere gasproductie in Nederland (lagere entry capaciteit), lagere export van Groningen gas naar België en Duitsland (lagere exit capaciteit) en tot additionele investeringen in gas kwaliteit conversie (onder andere Zuidbroek 2). Door de verwachte snelle daling van gastransport en de vraag naar kwaliteitsconversie, onder andere door de lagere export, zullen ook de kwaliteitsconversie assets in de toekomst steeds minder gebruikt gaan worden.</p>
154	202100461	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de gevolgen en kosten van het beleid van de overheid (gasrotonde en afbouw) via de transporttarieven voor rekening van de gebruikers van het GTS net komen.</p> <p>Onderbouwing: In feite gaat het hier, onder de gangbare economische definitie, om "stranded assets". Deze stranded assets leiden in het normale economische verkeer niet tot rendement maar tot afboekingen bij de eigenaar van de stranded assets. Een recent rapport van Frontier Economics schat de stranded assets van GTS op rond de 33%. Door de huidige regelgeving leiden stranded assets bij GTS wel tot rendement en worden betaald door de gebruikers van het GTS net via de transporttarieven.</p>
155	202100461	Samenvatting zienswijze(n)	<p>Indiener stelt dat de minister een structurele oplossing moet vinden voor de stranded assets die er bij GTS ontstaan zijn door het beleid over de afgelopen jaren, o.a. de gasrotonde, de Afbouw Groningen en de energietransitie. De aanstaande wijzigingen van de EU gasdirectie bieden hier een goed aanknopingspunt.</p>

		Antwoord	<p>De transporttarieven van GTS worden vastgesteld door de Autoriteit Consument en Markt, de Minister van Economische Zaken en Klimaat heeft daar geen invloed op.</p> <p>“Stranded assets” zullen zich overigens niet alleen voordoen bij GTS maar ook bij transmissiesysteembeheerders in andere landen, dit als gevolg van de energietransitie. Het is nog onduidelijk of de aanstaande herziening van de Europese wet- en regelgeving voor de gasmarkt dit zal adresseren. Daarbij zal ook veel afhangen van de vraag in hoeverre de huidige aardgasinfrastructuur geschikt kan en zal worden gemaakt voor andere gassen waaronder waterstof.</p> <p>Als gevolg van de energietransitie zal het gebruik van gas in Nederland, net als in de ons omringende landen afnemen. De afbouw van de gaswinning heeft daar weinig invloed op want ook onder geheel andere omstandigheden zou die afbouw, als gevolg van natuurlijk verloop, hebben plaatsgevonden.</p>
--	--	----------	---